
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

22. évfolyam 11. szám

2013. november

Tartalom

Könyvtárpolitika

Pogány György: A megyei könyvtárak funkcióinak változása a rendszerváltoztatásig a jogszabályok és koncepciók tükrében 3

Fórum

Varga Katalin: Merre tovább, könyvtárosképzés? 22

Műhelykérdések

Tóth Máté: Villanyolvasás, villanykönyv – a K2 kísérleti műhely 2013. évi rendezvényei 27

Páll Zoltán: Blogból honlap. Megújult az EISZ Nemzeti Program portálja ... 36

História

Molekné Kőrösi Beatrix: A kazincbarcikai Városi Könyvtár története dióhéjban 41

Perszonália

Vasas Lívia: Vilmon Gyuláné (1927–2013) 49

Mezey László Miklós: Batári Gyula (1933–2013) 50

Könyv

Kégli Ferenc: Balázs József író életművének, kultuszának bibliográfiája ... 52

Rózsa Dávid: Köszöntőkötet Bényei Miklós tiszteletére 56

Perjámosi Sándor: Kettős kötés 60

From the contents

György Pogány: The changing functions of county libraries in light of legal regulations and development concepts (3);

Katalin Varga: Where are you going, library education? (22);

Máté Tóth: E-reading and e-books – events of the K2 experimental workshop in 2013 (27);

Beatrix Molek-Kőrösi: History of the Kazincbarcika City Library in a nutshell (41)

Cikkeink szerzői

Kégli Ferenc, az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) ny. osztályvezetője; *Molekné Kőrösi Beatrix*, a kazincbarcikai Egressy Béni Városi Könyvtár igazgatója; *Páll Zoltán*, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ munkatársa; *Perjámosi Sándor*, az OSZK munkatársa; *Pogány György*, a pilisi Kármán József Városi Könyvtár igazgatója; *Rózsa Dávid*, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár munkatársa; *Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Varga Katalin*, az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet–Pedagógiai Könyvtár és Múzeum igazgatója; *Vasas Livia*, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár főigazgatója

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária,
Dancs Szabolcs, Fülöp Attiláné**

Szerkesztik:

Bartók Györgyi és Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpásné Balczer Gabriella**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 6,0 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

**Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap**

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU–ISSN 1216-6804

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Pogány György

A megyei könyvtárak funkcióinak változása a rendszerváltoztatásig a jogszabályok és koncepciók tükrében

A magyar közkönyvtári rendszer alapvető intézményei, – ahogy manapság mondják – „zászlóshajói” 1952-es megalakulásuk óta a megyei könyvtárak. Feladataik, funkcióik az évtizedek során gyakran változtak és nyilván változnak majd a következő időszakban is. Ezek között vannak örök feladatok, egyfajta abszolútumok, amelyek jelen vannak, amióta csak könyvtárról lehet beszélni. Az információk és az azokat hordozó dokumentumok gyűjtése, feldolgozása, tárolása, szolgáltatása tartozik ebbe a csoportba, vagyis ezek képezik a bibliotékák örök feladatait. Az alapfunkciók, illetve az azokhoz kapcsolódó szolgáltatások értelem-szerűen differenciálódnak, konkrét tartalommal telítődnek adott korszakokban a társadalmi igények és szükségletek szerint, és módosulnak, változnak a politikai rendszer megszabta keretekben, illetve a kultúráról és tudományról alkotott képzetek változása is visszahat a könyvtárak működésére. Befolyásolják őket a gazdasági források nyújtotta lehetőségek, de meghatározzák a mindenkori könyvtári munkát a technológiai adottságok is. És végül, de nem utolsó sorban nem hagyható figyelmen kívül maga a szakma sem, vagyis az a szempont, hogy az intézményeket működtető szakemberek, felhasználva a könyvtár- és információtudomány elméleti megállapításait, mit tudnak a gyakorlatban ezekből megvalósítani, vagyis mire képesek a könyvtárakat működtető könyvtárosok, hogy ezt a két klasszikus megnevezést használjam a gombamód terjedő újabb elnevezések helyett az intézményre és az ott dolgozókra. Vagyis ezen összetevők bonyolult rendszere határozza meg a könyvtári rendszer, illetve valamely könyvtár funkcióit.

Jelen írásomban arra teszek kísérletet, hogy a megyei könyvtárak funkcióinak változását kövessem nyomon a jogszabályok, irányelvek és a szaksajtóban megjelent cikkek alapján a rendszerváltoztatásig. Az 1952-től az 1990-ig terjedő évtizedek könyvtári gondolkodását, így a megyei könyvtárak funkcióiról vallott nézeteket, a korszellemből is következő ideákat – Katsányi Sándor egy 1991-es keltezésű tanulmánya alapján¹ – az alábbiakban lehet összefoglalni.

Kezdetben volt a nevelő könyvtár koncepciója, amely később a humanista-nevelő könyvtár célrendszerévé finomodott. Valamikor az 1960-as években megjelent a liberális-szolgáltató könyvtár modellje, bár ennek az eszmének a képviselői

a rendszerváltoztatásig nem igazán tudták elgondolásaikat érvényesíteni, és komoly szakmai és ideológiai vitába keveredtek az előző két célrendszer képviselőivel. És megjelent még a szocializmus éveinek vége felé a szociális könyvtár eszméje, az esélyegyenlőség elvét valló, a társadalmi hátrányok felszámolását célul kitűző könyvtár ideája. Ezekből a nézetekből vezetődtek le a konkrét könyvtári funkciókra és szolgáltatásokra vonatkozó jogszabályok, irányelvek, indítványok. Többé-kevésbé ebben a sorrendben bontakoztak ki ezek az eszmék a hazai könyvtári gondolkodásban, ugyanakkor természetesen egymás mellett is éltek és hatottak; a korszak szaksajtójából jól nyomon követhetők a célrendszereket konkrét tartalommal kitöltő funkciók körüli viták, amelyek persze nem tisztán szakmaiak voltak, a különféle társadalmi elképzelések, demokráciamodellek vagy éppen a politikai cselekvés lehetséges eltérő útjai is kitapinthatók a polémiákban, nyilván nagyon áttételesen. Hiba, nagyon nagy hiba lenne például az 1960-as években a korszerűbb könyvtári ellátás mellett érvelőket úgy tekinteni, mint a politikai pluralizmus képviselőit, de az vitathatatlan tény, hogy azok, akik az olvasóban nem gyámságra szoruló valakit, alattvalót, hanem önállóan dönteni tudó személyiséget láttak, akit nem irányítani, legfeljebb segíteni kell, fogékonyabbak, nyitottabbak voltak a társadalmi és politikai reformelképzelésekre.

Ezek az eszmék és gondolatok természetesen a mai könyvtári gondolkodásban is jelen vannak, és meghatározzák a könyvtári célokat, ideákat, azonban számos olyan elemmel bővültek, amelyek egy teljesen új célrendszert jelentenek. Vitathatatlanul a „kettős rendszerváltozás”-nak köszönhetően. Hiszen 1990 körül zajlott a politikai, gazdasági, társadalmi rendszerváltozás, de szakmánk ezen kihívások mellett ekkoriban szembesült egy – ma már egyértelműen látszik – jóval több mint technikai problémával: a számítástechnikával. Az eltelt mintegy két évtized betonyitotta, hogy a korábbi könyvtárkép alaposan átalakult és átalakul. A technikai lehetőségek radikális változása és a változó társadalmi szükségletek kényszerítik ki a szüntelen útkeresést, azt, hogy a könyvtár megtalálja sajátos helyét és küldetését a világban.

Napjaink könyvtári szakirodalmában és a szakmai diskurzusban sokféle elnevezéssel próbálják meghatározni a könyvtárakat; lehet olvasni, hallani globális, virtuális, elektronikus, digitális könyvtárról. Hallhatunk, olvashatunk a harmadik helyről, mint a mindent megoldó modell terminus technicusáról, más a „*kulturális pláza*” elnevezést használja a könyvtár közösségi funkciójával kapcsolatban, olvashatunk a komplex könyvtár modelljéről; én most – hogy gazdagítsam a terminológiai sokszínűséget – a „*totalis könyvtár*” kifejezést használom, annak analógiájára, ahogyan a XX. század egyik legjelentősebb történettudományi iskolája, a francia Annales-iskola beszél a történelem totalitásáról. Arra gondolt Marc Bloch és köre, hogy minden, ami ma létezik, holnap múlttá válik, így a történettudomány tárgyává lesz, ezért a historikusnak az egykor volt valóság egészére, totalis teljeségére kell munkája során fókuszálni.

A totalis könyvtáron azt értem, hogy az információ valamennyi rögzített formája, annak minden típusa, célja, fajtája és rendeltetése, egyéni vagy közösségi használata jelen van a könyvtárban, és ebből következően annak integrálnia kell magába a történetileg eddig kialakult célokat, ideákat ahhoz, hogy betölthesse jelenbeli és még inkább jövőbeli funkcióját.

A nevelő könyvtár

A közkönyvtári ideák első nagy gondolati egysége tehát a „*nevelő könyvtár*” elnevezéssel jellemezhető. Ebből az ideából vezetődött le a könyvtárak konkrét feladata, amely funkció az 1950-es években a közvetlenül politizáló, az olvasót mindenképpen befolyásolni akaró eszközrendszer használatát jelentette. A könyvtár elsődleges és legfontosabb teendője a megyei könyvtárak megszervezését is elrendelő 2.042–13/1952. (V. 14.) MT., a könyvtárakról szóló határozat szerint „*A szocialista építés sokrétű feladatainak*” megoldásában való közreműködés,² illetve az 1956. évi 5. sz. tvr. előírásai alapján a könyvtárak rendeltetése az, hogy fokozott mértékben „*népünk szocialista öntudatra nevelésének*” szolgálatába álljanak.³ Ezt segítette elő a végtelenül centralizált rendszer, amelyben a megyei könyvtárak egy területi hierarchia csúcán helyezkedtek el. Feladataik között megjelent a megyékben található városi, járási és községi könyvtárak módszertani irányítása, szakmai támogatása. A módszertani munka lett a megyei könyvtárak egyik legállandóbb funkciója, és az idők során változatos eszközökkel próbálták szervezni, koordinálni a területi munkát, a hálózati irányítást. Ugyanakkor az intézményeknek közvetlen szolgáltatási kötelezettségük is volt. Az 1952-es határozat 15 000 kötetben szabta meg a megyei könyvtár minimális könyvszámát, amelyből legalább 2000 kötetnek gyermekirodalomnak kellett lenni, csírájában tehát megfogalmazódott a gyermekkönyvtári ellátás kötelezettsége. Az akkoriban keletkezett gyűjtőkori előírás értelemszerűen kiemelten írta elő a marxizmus klasszikusainak beszerzését. A helytörténeti tevékenységet az 1952-es jogszabályok ugyan még nem nevesítették, de a létrejövő megyei könyvtárak egy része célul tűzte ki a szolgáltatás megindítását „*haladó hagyományok ápolása*” jelszóval.⁴ A következő évben látott napvilágot *A megyei könyvtárak működési szabályzata* című dokumentum, amelyben viszont már kötelezettséggként jelent meg a megyére vonatkozó helytörténeti anyag és a kurrens irodalom teljes körű gyűjtése.⁵

A végtelenül átpolitizált könyvtári célok jellemzéséül elég egy adalékot említeni. A közművelődési könyvtárak katalógusait is az olvasói nevelés szolgálatába kellett állítani: az új olvasói katalógus „*aktív ideológiai befolyást gyakorol az olvasóra, kialakítja marxista világszemléletét, fejleszti kulturális igényét.*”⁶ Csak lassan, nagyon lassan kezdtek a mindent átszövő ideológiai szempontok változni és a szakmai követelmények előtérbe kerülni, bár a „szocializmusra” történő utalás még évtizedekkel később is természetes volt. A minőségi munka iránti igény megfogalmazását jelentette N. Rác Aranka – akinek a nevéhez fűződik 1964-től a gyermek és ifjúsági könyvtári ellátás irányítása a Művelődésügyi Minisztériumban – írása⁷, amelyben leszögezte:

„A könyvtár munkájának fokmérője nemcsak a kikölcsönzött kötetek száma, hanem az a minőségi munka is, amely az igényesebb olvasóréteg kielégítését jelenti. Megyeszékhelyeken már ma is nem egy olvasó akad, aki komolyabb igényekkel fordul a könyvtárhoz.”

Az átpolitizált nevelő könyvtár ellen szólalt fel az 1954 márciusában megrendezett *Könyvtárosok Országos Értekezletén* Bodri Ferenc egyetemi hallgató. Bár Sztálin halála után bizonyos mértékű politikai enyhülést lehetett tapasztalni, Bodri

szavai komoly személyes bátorságról tanúskodtak, hiszen a szocialista könyvtárpolitika alaptételét vitatta. A roppant nagy hivatalos és résztvevői ellenérzést kiváltott felszólalásban többek között elhangzott:

„Azt hiszem, hogy a magyar népkönyvtárügy azért volt olyan sekélyes, azért találhattunk annyi hibát a magyar népkönyvtárügyben, mert a népkönyvtárakat elsősorban propagandaeszköznek tekintik, elsősorban bizonyos célokat szeretnének vele elérni, nem pedig azt az egy célt, amelyet az előbb említettem: a műveltség terjesztését a dolgozók és a dolgozó parasztok körében.”⁸ A kommunista nevelő könyvtár lényegét válaszában Tordai György fejtette ki, aki egyúttal a képzésről is markáns véleményt fogalmazott meg: „Dolgozó népünknek pártos könyvtárosokra van szüksége, olyanokra, akiknek a pártosság, a marxi-lenini ideológia a vérükké vált, akik hivatásukat szenvedélyesen szeretik és ideológiai vezetőjükül a marxi-lenini elméletet fogadják el és szeretik a pártot. Ezért kell szembezállnom annak az egyetemi hallgatónak a hozzászólásával, akinek felszólalása objektivista ízű volt és vissza kell utasítanom ezt az objektivista hangot és ízt. Ez mutatja, hogy nincsen megfelelőképpen rendezve egyetemi könyvtáros oktatásunk, mert ha a mi fiatal egyetemi hallgatóink ilyen objektivista hangot használnak az új kormányprogram és pártunk célkitűzéseivel kapcsolatosan, akkor a nevelésben is kell valami hibának lennie.”⁹

A könyvtár szocialista nevelő funkciójának változatlan fenntartása mellett érvelt Györi György is írásában.¹⁰ Ugyanakkor jól láthatóan teljesen új szempontot vetett fel, és mondandójában jól érződik az 1956-os forradalmat közvetlenül megelőző időszak szellemi pezsgése. A könyvtári zárt anyagok felszabadítását sürgette, és elítélte azt a gyakorlatot, hogy ha a párt valakit kizár tagjai sorából, „holtbiztos, hogy műve rövidesen ott szerepel a bezúzendó könyvek listáján”.¹¹ A közvetlen tiltás helyett az olvasók meggyőzését tarja a jó megoldásnak. Ez adja majd vissza a könyvtárosi hivatás valódi szocialista nevelő szerepét, ugyanis nem a mechanikus korlátozással, adminisztratív eszközökkel találkozik az olvasó, hanem a könyvtáros tárgyilagos, megalapozott tanácsaival. Az új könyvtárosi szerep nehezebb lesz – jósolja –, sokkal nagyobb tudással, tájékozottsággal kell majd ellátniuk feladatukat, „de az olvasók tisztelettel és bizalommal fognak tekinteni a könyvtárosra, aki őszinte jóakarattal segít nekik a tájékozódásban”. Nem az eszmék és a könyvek nyílt küzdelmétől kell félnünk, hanem az erőszak beláthatatlanul káros következményeitől – foglalja össze gondolatait, majd leszögezi:

„Csupán teljes szabadságot és bizalmat kérek a könyvtárosoknak, a könyvtárosi nevelőmunkának!”¹²

A humanista nevelő könyvtár

A szakmaiság növekedésével együtt a „szocialista nevelő” könyvtár eszméje az 1960-as évek elején kezdett „humanista nevelő”-vé változni. Bizonyos jelei két-ségtelenül voltak az 1956-os forradalom előtti szakmai állásfoglalásokban, széles

körü elterjedéséhez azonban szükség volt a forradalom kiváltotta politikai és művelődéspolitikai változásokra az 1950-es évek végétől, az 1960-as évek elejétől. Értékelvű, mondhatjuk, értékonzervatív idea volt ez is, ám a művelődéspolitikai által vállalható kultúra fogalmába az egyetemes és a nemzeti múlt és – szűkebb mértékkel – a jelen szellemi életének egyre növekvő része került be. Amikor a Magyar Szocialista Munkáspárt 1958-ban közzétette művelődéspolitikai irányelveit, csírájában már benne volt a következő éveket, évtizedeket meghatározó és Aczél György nevével fémjelezhető 3T (tiltás, tűrés, támogatás) időszaka. A pártdokumentum közzétételét követően a szakma megkísérelte kihámozni a könyvtárügyre vonatkozó elgondolásokat, ami nem volt könnyű feladat, tekintettel arra, hogy a könyvtárakról expressis verbis alig volt szó a szövegben. A határozat szellemiségét a könyvtárügy két területére kívánták átültetni, méghozzá a könyvtárak nevelőmunkájára és a hálózati elv továbbfejlesztésére. Megerősítették azt a kötelezettséget, miszerint a könyvtár a szocialista tudatformálás és a világnézeti nevelés alapvető fontosságú intézménye.¹³ Azonban a direkt, nyílt politizálást már elvetették; az állásfoglalás leszögezte: a könyvtár elsősorban állományával és szakmai munkájával neveljen. Tanulságos ebből a szempontból Debreczeni Imréné cikke. A szerző álláspontjában egyszerre figyelhető meg a tiltás, a korlátozás és a meggyőzés. A Pest Megyei Könyvtár igazgatója azzal a kérdéssel foglalkozott: mit tegyen a könyvtáros, ha az olvasó *Zilahy, Márai, Herczeg* regényeit kéri. „*Adja csak ki a könyvtáros a könyveket – természetesen nem akármiknek – és mondja meg az illető műről a véleményét.*” – olvasható.¹⁴ A pártdokumentumból vezetődött le később a *Könyvbarát* mozgalom, amelynek megszervezésében és előkészítésében a megyei könyvtárakra komoly feladat hárult, illetve a munkásművelődés könyvtári támogatása.

Az MSZMP-dokumentum másik, könyvtárakra vonatkozó áttételes következménye a hálózati munkára vonatkozott. A pártdokumentum csak a fő irányokat jelölte meg, a határozat után számos további kulturális vonatkozású állásfoglalás látott napvilágot. Ha az MSZMP KB nem is foglalkozott a könyvtárakkal, megtette ezt a Parlament Kulturális Állandó Bizottsága 1958. szeptember 24-én. A grémium többek között kimondta, hogy meg kell szüntetni a város és a falu könyvtárügye közötti különbséget, és be kell fejezni a járási könyvtárak megszervezését. A megyei könyvtárigazgatók 1958 őszi tanácskozásukon e két dokumentum elvi megfogalmazásait igyekeztek a szakmai gyakorlatba átültetni. Az igazgatók a helyi tanácsok feladatvállalásának erősítése mellett érveltek.¹⁵ Akkoriban kezdődött el – igaz, még csak néhány megyében – az ún. tanácsosítás, vagyis a falusi könyvtárak helyi kezelésbe adása és önálló intézménnyé szervezése. Mindez a hálózati és a módszertani munka szükségszerű változását is jelentette, az önállóvá váló községi könyvtárak más jellegű segítséget igényeltek a korábbiaknál. Mindenesetre a hálózati és a módszertani munka a következő évtizedekben is meghatározó feladatok maradt a megyei könyvtáraknak, ráadásul szüntelenül meg kellett újulniuk, hiszen a dolog természetéből adódóan a közigazgatási, a művelődéspolitikai vagy a szakmapolitikai változások maguk után vonták ezen feladatok átalakulását.

A „*nevelő könyvtár*” eszme lassú módosulásának egyik következménye lett a szabadpolc bevezetése, annak az elvnek az elfogadása, hogy az olvasót nem közvetlenül kell nevelni, hanem ízlését, személyiségét az értékes irodalom szolgáltatásával lehet fejleszteni, és nem dől össze a világ, ha szabadon választ magának ol-

vasmányt. A szabadpolc bevezetése mellett kiálló írás a hazai szaksajtóban egyébként már 1951-ben megjelent.¹⁶ A visszhang nélkül maradt közlemény után két évvel a szegedi Egyetemi Könyvtár tapasztalatai alapján Szekeres Pál és Bóday Pál érvelt mellette,¹⁷ a cikket a szerkesztőség vitaindítónak szánta. A hozzászólók többnyire állományvédelmi szempontok hangsúlyozása mellett fenntartásaikat hangoztatták; a „hivatalos” álláspontot Barabási Rezső fejtette ki.¹⁸ Írásában azt javasolta, hogy a könyvtárak a kölcsönzői térbe beüvegezett könyvállványt helyezzenek el, amelyen a köteteket címlapjával az olvasók felé fordítva helyezik el. Ez, vagyis a „szabad polc is, meg nem is” megoldás Barabási reménye szerint „minden elvtársat kielégít és minden könyvtár számára ajánlható”. A szabadpolc bevezetése körüli szakmai polémia újabb hulláma a forradalom után, 1957-ben bontakozott ki N. Rác Aranka írása nyomán.¹⁹ A cikk élénk visszhangot váltott ki pro és kontra.²⁰ A vitát N. Rác Aranka foglalta össze, írásához a szerkesztőség megjegyzést fűzött.²¹ A zárszó végkövetkeztetése az volt, hogy „A szabadpolc mellett a nevelőmunka legfőbb tényezője maga az állomány. Ismerjük el, hogy a könyvtáros szava nem mindenható, és az olvasó (még a tájékozatlanabb is!) a maga egészében nevelő jellegű irodalomból esetleg jobban ki tudja választani a neki valót, mint a könyvtáros.”²² A szerkesztőség megjegyzése ismertette az Országos Könyvtárügyi Tanács Olvasószolgálati Szakbizottsága ülésén elhangzottakat, miszerint a szabadpolc „Alkalmazása az adott lehetőségek figyelembevételével kívánatos és hasznos. A közművelődési könyvtárak nevelő feladatait a szakbizottság nem látja a szabadpolc által veszélyeztetve.”²³

Nagyon fontos feladata volt a megyei könyvtáraknak a községi könyvtárak segítése ezekben az években. A szabadpolc bevezetésében értelemszerűen a megyei könyvtárak jártak az élen, és az ő módszertani segítségüknek is köszönhetően az 1960-as évek első felében az immár a helyi tanácsok kezelésében működő községi könyvtárak tekintélyes része is bevezette. Különféle elnevezéssel illették a megyékben azokat a kampányokat, amelyek végén kialakultak az önállóvá váló, sőt függetlenített és főfoglalkozású könyvtárossal működtetett, szabadpolcos szolgáltatást nyújtó községi intézmények, Komárom megyében például „mintakönyvtár” mozgalomról beszéltek²⁴, Pest megyében viszont „kiemelt községi könyvtárakról”.²⁵ Ezeknek a fejleményeknek is szerepük volt abban, hogy Sallai István Vargha Balázssal közösen írt könyvében²⁶ 1963-ban már egy új közművelődési könyvtár eszményképét vázolta:

*„Olyan működési rendszerre van szükség, amely az olvasót a könyvvel, az irodalommal a legközvetlenebb kapcsolatba hozza, önálló kutatásának legnagyobb lehetőségét biztosítja, amely tehát alkalmas az olvasó önállóságának, kritikájának fejlesztésére, az olvasónak kényelmes, barátságos, színtes otthonos környezetet teremt, s kifejlesztve a tájékoztatás eszközeit, tanácsot ad, tájékoztatást is nyújt. Ezeknek az igényeknek a szabadpolcos rendszer felel meg legjobban.”*²⁷

Az 1960-as években úgy tűnt, lehetőség nyílik a népkönyvtár eszméjének meghaladására, és egy, a korábbinál sokkal korszerűbb, a nemzetközi elgondolásoknak is megfelelően kialakítására. Az egyik első erre utaló fejlemény a megyei könyvtárak funkcióinak módosulásában a szaktájékoztató részle-

gek megjelenése volt az 1960-as évek elején, és ugyan a kezdeményezés néhány év múlva kifulladásra, a tájékoztatás fontosságának felismeréséhez hozzájárult. Az 1960-as években – mint később részletesebben szó lesz róla – a tájékoztatási funkció előtérbe állítása volt a könyvtári reformgondolatok legfontosabb pontja. A másik az 1964-ben hozott 146/1964. (MK. 16.) MM. sz. utasítás volt a megyei, megyei jogú városi könyvtári hálózatról.²⁸ Az utasítás 3. pontjában természetesen ott szerepelt a lakosság tudat- és jellemformálásának követelménye, a szocialista világnézet kialakításának kötelezettsége, de kimondta, hogy „*a hálózatokhoz tartozó könyvtárak feladata, hogy közművelődési könyvtári szolgáltatásokkal, valamint a tudományos és szakkönyvtárak szolgáltatásainak közvetítésével*” elősegítsék az általános és szakműveltség gyarapodását. A jogszabály az 1956. évi tvr., illetve a végrehajtására kibocsátott kormányhatározat előírásait töltötte meg konkrét tartalommal. A miniszteri utasítás 20. pontja megerősítette a módszertani feladatokat; előírta a hálózaton belüli könyvbeszerzés koordinálását; a kötelezettségek között megjelent a hálózaton belül könyvtárközi kölcsönzés szervezése; új elem volt a megyei könyvtárak feladatai sorában a tanácsi könyvtárak részére a tudományos, illetve szakkönyvtárak tájékoztatási és dokumentációs, valamint egyéb szolgáltatásainak közvetítése. Előírta az utasítás a szakképzési és továbbképzési feladatokat; a hálózaton belüli statisztikai tevékenység szervezését, és lehetővé tette a szűkebben vett könyveken túli dokumentumok beszerzését is. Igaz, a megye területén folyó népművelési tevékenység támogatásának jelszavával, de különféle gyűjteményrészeket szervezettek a megyei könyvtárak, mint a színmű-, diafilm- vagy zeneműtár. Apró lépés, de előrelépés volt azon az úton, amelynek során közművelődési könyvtárak állományukba integrálták az ún. „nem hagyományos” könyvtári dokumentumokat. Nagy jelentőségű rendelkezés volt a helyismereti irodalomra vonatkozó követelmény, eszerint a megyei könyvtár gyűjti a helyismereti dokumentumokat és segíti a helytörténeti kutatást. Vitathatatlan, hogy ezzel indult el az a folyamat, amelynek során a megyei könyvtárak tudományos mércével mérve is értékelhető kiadványokat jelentettek meg, és feladataik, illetve működésük színvonalát közelítették az egyéb közgyűjtemények (levéltár, múzeum) tudományos fokához. A feladatok között szerepelt még a hálózati könyvtárak gazdasági munkájának támogatása; könyvkötészeti műhely létrehozása és végül a könyvtárral nem rendelkező kistélepülések könyvellátása céljából művelődési autó üzemeltetése. Az 1964-es utasítás előírásai a korábbinál sokkal árnyaltabb funkciórendszert írtak le, és az akkori követelmények jó része – magától értetődően figyelembe véve a megváltozott körülményeket – a megyei könyvtárak szolgáltatásainak természetes elemévé vált napjainkig, bár kétségtelen tény, hogy a jogszabályban előírt funkciók egy részének csak a megyei könyvtárak kisebb hányada tudott megfelelni, és főleg a tájékoztatási és dokumentációs tevékenységre vonatkozó követelmény jogossága komoly szakmai vitákat váltott ki. Egyáltalán, sokan a könyvtár nevelő funkcióját féltették a tájékoztatás előtérbe kerülésétől.

Az utasítás ezeken túl szabályozta a megyei bibliotéka járási és városi könyvtári feladatait. Utóbbi esetében a 25. pont megfogalmazása azt sejteti, hogy a megyeszékhely városi könyvtári szolgáltatásainak ellátása kényszerű kötelezettség: ott látja el a megyei intézmény ezeket a teendőket, „*ahol városi könyvtár még nincs*”, és itt a lényeg a „még” kötőszócskán van, azt fejezi ki a megfogalmazás, hogy előbb-utóbb lesz, mert ez a fejlődés kívánatos iránya.

A humanista nevelő könyvtár eszméje kezdett az intézmények külső kialakításában is megjelenni. Az ekkoriban tervezett és kivitelezett új megyei könyvtárak épülete már igyekezett ezt a funkciót kielégíteni, így a kaposvári, a tatabányai és a szombathelyi bibliotékák már ezen szemlélet jegyében épültek meg, bár az is tény, hogy a megvalósult épületek nem pontosan olyanok lettek, mint amilyeneknek a szakma és az építészek elképzelték. Mindezek a fejlemények a korszerű „public library” gondolat újabb magyarországi kibontakozásának volt jele.²⁹

Az 1960-as évek elejére a „nevelő”, illetve „humanista nevelő” könyvtár modellje mellett a szakmai köztudatban és közbeszédben egyébként kezdett megjelenni a liberális-szolgáltató könyvtár eszméje a szakmai állásfoglalások és a gyakorlat egy részében, de a művelődéspolitikai felismerte az ideológiai veszélyt, és határozottan elutasította ennek az ideának még oly kezdeti jelentkezését is. A „hivatalos” könyvtárpolitika természetesen hitet tett a pártos, nevelő könyvtár eszméje mellett. Az MSZMP Központi Bizottsága ideológiai helyzetről történő tanácskozása után napvilágot látott a pártdokumentum téziseinek a könyvtárak számára is hasznosítható útmutatása. Ebben markáns állásfoglalás olvasható az elvtelen szolgáltató könyvtár eszméje ellen: „*Rosszul értelmezett olvasói 'szuverenitás', 'olvasószolgálati demokratizmus' az, ha csak kiszolgálunk, és mindent ráhagyunk az olvasóra. Mondjuk meg: nem kívánjuk vissza a dogmatizmus torzításait, de a könyvtár mindenekelőtt nevelő intézmény, még a tudományos könyvtár is, s erről egy pillanatra sem szabad megfeledkezni. Mi a polgári objektivitás elvét továbbra sem valljuk*”³⁰ – olvasható a könyvtár-politikai állásfoglalásban. Más elvi alapról, de a humanista nevelő könyvtár képviselői is felléptek az olvasói igények maradéktalan kielégítése ellen. Persze az 1960-as, 1970-es évek fordulóján a liberális-szolgáltató könyvtár eszméje jórészt leegyszerűsödött a bestseller-kérdésre, jó évtizeddel később vált ez az idea a könyvtár teljes szolgáltatási rendszere megváltoztatását sürgető paradigmává. Az esztétikai értékelvűség alapjairól megfogalmazott érvelés a bestseller könyvtári szolgáltatása ellen hadakozott:

*„... beszerzése vagy éppen korlátozatlan, nagy példányszámokban való rendelkezésre bocsátása, ami a mennyiségi mutatók biztosítása érdekében számos könyvtárunkra jellemző, művelődéspolitikai zsákutca. A könnyebb ellenállás vonalán vezet, visszafogja az olvasó ízlésének fejlődését, s tetemes összegekbe kerülve, előre megfosztja a könyvtárat a nagyobb és színvonalasabb választék kínálatától. A bestseller-tár nem tár: ehhez információgazdagsága és pedagógiai, jobbra-többre nevelő hatása egyaránt hiányzik.”*³¹

Az 1960-as évek végére nyilvánvalóvá vált, hogy újra kell gondolni a közművelődési könyvtárak feladatrendszerét. A korábbi extenzív, mennyiségi növekedés, fejlődés üteme lelassult, sőt bizonyos területeken hanyatlásra utaltak a mutatók. A közművelődési könyvtárak, egyáltalán a könyvtárak feladatrendszerének újragondolását indokolttá tették a politikai, gazdasági életben elkezdődött átalakulások is, az áttérés az új gazdasági mechanizmusnak nevezett irányítási formára. N. Rácz Aranka írásában³² az elsők között vállalkozott a funkciók újragondolására. Új elem volt írásában, hogy megfogalmazta a fizikai szempontból hátrányos helyzetűek könyvtári ellátásának elvét, illetve számba vette a közművelődési könyvtárak feladatait a tájékoztatásban és a szakirodalmi szolgáltatásban. Ezen a területen első-

sorban a szakkönyvtárak szolgáltatásainak közvetítését hangsúlyozta. Gondolatait Bereczky László egészítette ki³³ a korszerű tájékoztatásról írtakkal. Világos elhatárolást sürgetett a szakkönyvtárak és a közművelődési könyvtárak tájékoztatási feladatai között, utóbbiak kötelezettségét a referenz-szintig vélte reálisan elvárhatónak és teljesíthetőnek, vagyis minden állampolgár tájékoztatása minden kérdésben és a tudományok minden összefüggésében a szaktudományok és a határtudományok specializált szintjéig.³⁴ Kiss Jenő új szempontot vetett fel hozzászólásában. A könyvtárak fontos szerepét hangsúlyozta a demokráciára való nevelésben. Mint írta: „*Kissé leegyszerűsítve a politikai, világnézetű nevelés címszó alatt véltük ezt elintézni*”. A könyvtáraknak az emberek kezébe kell adni azokat a könyveket, amelyek jogaikkal, lehetőségeikkel ismertetik meg őket. Mindez több és más követelmény, mint a politikai irodalom olvastatása.³⁵

1968-ban látott napvilágot Marx György nagy hatású esszéje³⁶ az információk és a tudás hallatlan ütemű gyarapodásáról és annak várható társadalmi hatásairól. A tudós szerző gondolatait Fogarassy Miklós szötte tovább az ismeretek új típusú elsajátításának szükségességéről, és ebben a folyamatban az iskolarendszer, illetve a könyvtárak megváltozott szerepéről. A tananyag adatszerű csökkentése helyett a tudás önálló megszerzésének készségi szintű kialakítása lesz a jövő iskolájának feladata, és ebben a könyvtárakra meghatározó szerep hárul. Ezekre tekintet kell újragondolni a könyvtárak szolgáltatásait és funkcióit.³⁷

Erre rövidesen sor is került. 1968-ban az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács Békéscsabán tartandó ülése előterjesztéseként készítette el Sallai István nagy jelentőségű tanulmányát.³⁸ Az anyag főbb megállapításai leszögezték:

*„A közművelődési könyvtár fogalmán olyan egységes rendszert kell érteni, amely az általános tudományos könyvtári szintig megad minden szolgáltatást a lakosság minden rétege és korosztálya számára. (...) Teljes funkciójú könyvtárnak azt lehet csak tekinteni, amely a hatókörében szükséges irodalom tartalmi egészét képes beszerezni amellyel, hogy alapvető feladatának: a kölcsönzésnek teljes mértékben egészében eleget tesz, prezens állományt fejleszt, jelentős prezens állományt biztosító nyilvános tájékoztatási részleget alakít ki, kiegészül a szükséges korosztályi (gyerek, ifjúsági) szolgálattal, illetve részlegekkel, és megfelelő speciális gyűjteményeket (helyismereti, zenei, audio, reprográfiai stb.) létesít.”*³⁹

A nagy vihart kiváltó előterjesztés továbbfejlesztett változata ismét az OKDT Közművelődési Tagozata elé került, és alapját képezte az 1970-ben az Országos Népművelői Konferencián megvitatott anyagnak, illetve a szintén 1970-ben megrendezett III. Országos Könyvtárügyi Konferencia előterjesztésének.⁴⁰ A szélesebb körben csak évtizedekkel később megismert eredeti Sallai-írás vált a következő néhány év szinte valamennyi könyvtári reformgondolata forrásává. Legnagyobb hatása vitathatatlanul az 1972-ben közreadott szakmai irányelvekre volt. A pontos nevén *Szakmai irányelvek a tanácsi közművelődési könyvtárak távlati fejlesztéséhez* elnevezésű dokumentum a nemzetközi szakirodalom alapján jelölte ki az ellátási kötelezettségek és szintek egymásra épülő rendszerét. Mint köztudott, az elgondolás az akkoriban készült településfejlesztési koncepcióra alapozva fogalmazta meg a különböző funkciójú, de egymást szervesen kiegészítő ellátási szint-

ket. Eszerint az ún. felsőfokú általános könyvtári ellátást nyújtó intézmények, az „A”-típusba soroltak voltak a megyék (és néhány nem megyeszékhely város) könyvtárai. Az e típusba sorolt intézmények feladatai között természetesen megjelent a területi ellátás kötelezettsége. Irányelv volt, vagyis nem normatív jogszabály, ebből következően az elérendő célt körvonalazta és definiálta, vagyis nem volt szankcionálásra lehetőség. Mindenesetre a megyei könyvtári funkciók sorában számos új elem jelent meg: a nem hagyományos dokumentumok beszerzésének kötelezettsége, a differenciáltan megszervezett tájékoztató szolgálat, a különféle olvasói igényszinteknek megfelelő szolgáltatások kialakítása (szakolvasók létesítése), a reprográfiai szolgáltatások megindítása, audiovizuális részlegek szervezése, külön szervezeti egységként működő gyermekkönyvtár létrehozása.

Korábban szó volt arról, hogy a 146/1964. sz. utasításban már megjelent a tájékoztatási szolgáltatások közvetítésének követelménye. A korszerű közművelődési könyvtár hívei számára a tájékoztatás funkciójának hangsúlyozása lett az egyik legfontosabb kérdés. Érvelésük szerint a tájékoztatás adja meg a könyvtári munka lényegét, és ha nem is teszi fölöslegessé, túlhaladottá a könyvtár nevelő funkcióját, mindenképpen egyenjogú tevékenység azzal, illetve a nevelő funkció más módszerekkel történő gazdagításáról van szó a tájékoztatási szolgáltatással. *„Az olvasóknak a könyvtáron belüli öntevékeny tájékozódása cél, amelynek eléréseért a könyvtárosoknak is fáradozniuk kell, de ha a pedagógiai hatásokról nem akarunk tudatosan lemondani, ez a megvalósult cél sem jelentheti az olvasó magára hagyását, elidegenítését, hanem a közvetlen érintkezések ritkulását, de egyszersmind tartalmasabbá válását is”* – olvasható egy valamivel később keletkezett írásban.⁴¹ Ebbe a sorba illeszkedik Szilágyi Tibor tanulmánya is.⁴² Írásában a közművelődési könyvtárak működésében a tájékoztatás egészének megújítását sürgette, ezen funkciót közelebbről állításával. Minden könyvtártípusban meg kell szervezni ezt a funkciót, az „A”-típusú könyvtárakban önálló tájékoztatási-bibliográfiai csoportot kell szervezni, és munkája színvonalát fokozatosan fel kell fejleszteni a *„régí terminológia szerinti 'általános tudományos könyvtáraknak' megfelelő szintre”*.⁴³ A tanulmány érvrendszerét támogatta a Veszprém megyei könyvtárban az olvasók között végzett vizsgálat a tájékoztatás iránti igényről.⁴⁴ A szerzők végkövetkeztetése leszögezte, *„a társadalom igényli, hogy a tömegkommunikációs eszközökön kívül az egyénileg jelentkezők tájékoztatási igényét is intézményesen kielégítsék. (...) Felméréseink azt mutatják, hogy a társadalom a modern közművelődési könyvtárat tájékoztatást nyújtó intézménynek tekinti, és ilyen szolgáltatásait sokoldalúan igénybe is veszi.”*⁴⁵

Szilágyi írására pro és kontra érkeztek reakciók, ezek hatására is a szerző újabb közleményben foglalkozott a kérdéssel egy 1969 elején a megyei könyvtárak megkerdezésével végzett országos felmérést ismertetve.⁴⁶ A felméréséből kitűnt, hogy a megyei könyvtárak közül csupán öt intézmény – Borsod, Somogy, Szolnok, Vas, Veszprém – tájékoztatási munkája elfogadható, a többi könyvtáré általában alacsony színvonalú, azonban a könyvtárak túlnyomó többsége szükségesnek tartja a tájékoztató munka javítását; a megkeresett intézmények fele egyenesen központi kérdésnek tartja a funkció fejlesztését. A tájékoztatás előtérbe kerülése az 1960-as, 1970-es évek fordulóján a közművelődési könyvtárügy alapvető kérdésévé vált, és a közművelődési könyvtári funkciók újragondolásában is centrális helyet foglalt el.

A humanista nevelő könyvtár eszméje tehát az 1970-es évek könyvtári gondolkodásában teljesen kifejlődött formában megjelent, elfogadottá vált a meghatározó szakmai többség számára. A diadalmasan terjedő ideához számos, a liberális szolgáltató könyvtárra is vonatkoztatható gondolat kapcsolódott, ilyen volt a tájékoztatás követelménye.⁴⁷ A humanista nevelő könyvtár ideája tükröződik az 1976. évi törvényerejű rendeletben és a kapcsolódó jogszabályokban, természetesen azal együtt, hogy a dokumentumokban szerepelt „*a szocialista tartalmú művelődés*” kitétel.⁴⁸

A liberális-szolgáltató és a szociális könyvtár

A tradicionális nevelő, majd humanista nevelő könyvtári funkció mellett tehát jelen volt a mindkét könyvtári ideát vallók részéről egyaránt, ha nem is azonos érvekkel és vehemenciával elutasított liberális szolgáltató könyvtár eszméje, és az 1960-as, 1970-es évek fordulóján kezdett hatni a könyvtári közgondolkodásban a könyvtár szociális funkciójának gondolata is. A *hátrányos helyzet* fogalma csak nehezen, nagyon nehezen tört utat magának a hivatalos közgondolkodásban.⁴⁹ Értelhetően, hiszen a rendszer alapjait kérdőjelezte meg a társadalmi és kulturális hátrányos helyzetű csoportok, személyek létezése; azt jelentette, hogy a szocializmus sem képes maradéktalanul megoldani az alapvető társadalmi problémákat. A „hátrányos helyzetű” gyűjtőfogalom alá különféle rétegek tartoztak; míg a betegek, vakok, mozgássérültek, kórházban ápoltak, vagyis a fizikai értelemben vett hátrányos helyzetűek könyvtári ellátására azért már korán lehetett példákat találni, hiszen kevesebb ideológiai akadályt kellett leküzdeni; így például időseknek, betegeknek számos helyen elkezdődött a könyvek házhoz szállítása. A társadalmi eredetű hátrányok létezésének elfogadtatása viszont körülményesebb volt. Bár ha arra gondolunk, hogy az ekkor épült reprezentatív középületek, köztük könyvtárak, megközelítése, az épületbe való bejutás a kétségtelenül látványos lépcsők miatt egyáltalán nem volt könnyű, akkor érzékelhető, hogy a fizikailag hátrányos helyzet elvének elfogadása még nem jelentette automatikusan az idea gyakorlati megvalósítását. Ezért különösen méltányolhatjuk a pozitív kivételeket.

Amikor a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) 1973-ban összefoglaló kötetben közzétette az akkoriban elkészült szakmai irányelveket,⁵⁰ a kiadvány függelékében, pontosabban IFLA közművelődési könyvtári normatívái részeként magyar fordításban napvilágot látott *Az UNESCO kiáltványa a közművelődési könyvtárakról*. A dokumentumban az egyik fejezet a hátrányos helyzetű olvasókkal foglalkozott. A kiáltvány megállapította:

„Egyre növekvő gond az idős és különböző okok folytán hátrányos helyzetben lévő emberek ellátása. A magányosságból, a különböző szellemi és testi fogyatékoságból fakadó nehézségeket a közművelődési könyvtár sokféle-képpen enyhítheti. Szolgáltatásainak körét egyebek között hozzáférhetőségének megjavításával, gépi olvasási segédeszközökkel, öregbetűs és hangszalagra mondott könyvekkel, kórházi és szociális intézményi szolgálattal, valamint otthoni személyes ellátással terjesztheti ki azokra, akiknek a legnagyobb szükségük van rá.”

Erre alapozva dolgozta ki az IFLA a maga konkrét irányelveit a házhoz kötött olvasók, a látássérültek, a kórházban ápoltak, szociális otthonok lakói és a büntetésüket töltő személyek könyvtári ellátásáról.

E nemzetközi dokumentumoknak is köszönhetően az esélyegyenlőség elvének elismerése viszonylag korán megjelent a betegek és a nemzetiségi lakosság esetében. A KMK 1972-ben készítette el a kórházi betegek ellátására vonatkozó tervezetét, és még ugyanabban az évben megjelent a Művelődési Minisztérium által kiadott *Irányelvek a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának továbbfejlesztésére* elnevezésű dokumentum. Ekkor jöttek létre a nemzetiségi báziskönyvtárak, majd az 1976. évi 15. sz. tvr. megfogalmazta a nemzetiségi lakosság könyvtári ellátásának elvét. A nemzetiségi báziskönyvtárak nem kizárólag megyei könyvtárak voltak, de értelemszerűen a megyei könyvtári funkciók bővülését is jelentette ez a feladat.

Problematisabb volt az egyéb társadalmi hátrányok könyvtári funkcióként történő elfogadtatása. Az 1970-es évek végétől a könyvtár és a könyvtárosok társadalmi felelősségét, szociális funkcióit képviselők a „túr” és a „tilt” határán egyensúlyoztak, lett légyen szó az olvasótáborokról vagy a deviáns rétegeknek nyújtott szolgáltatásokról. A probléma persze a maga teljes valóságában csak a rendszerváltás időszakában vált érzékelhetővé.

Az 1980-as évek elején ezen elvek bizonyos elemei már megjelentek különböző dokumentumokban. Az 1976. évi tvr. és az ahhoz kapcsolódó további jogszabályok, valamint az 1981-ben tartott IV. könyvtári konferencia ajánlásai nyomán született meg az 1972-es *Irányelvek* aktualizált változata, amely „*A művelődési miniszter 211/1984. (M. K. 23.) MM számú útmutatója a lakóhelyi közművelődési könyvtári ellátás távlati fejlesztéséhez*” címmel látott napvilágot. Bevezető részében a könyvtári rendszer fő feladatául az aktív keresők és a gyermekolvasók ellátását jelezte meg, de a fő feladatokon túl megjelent az a követelmény, hogy „*a könyvtárak a hátrányos művelődési helyzetben levő csoportok ellátását a többi réteg könyvtári ellátási szintjéhez közelítsék*”⁵¹, valamint utalt a nemzetiségeknek nyújtott szolgáltatásokra és kitért a nyugdíjasokra is. Az „A”-típusú ellátást nyújtó könyvtáraknak, vagyis gyakorlatilag a megyeieknek a távlati fejlesztés során a hátrányos helyzetűek ellátásában ugyan nem írt elő újabb feladatokat, azonban megjelent a korszerű reprográfiai szolgáltatások nyújtásának kötelezettsége, és immár a számítógépes szolgáltatások kialakításának követelménye is helyet kapott a dokumentumban, miszerint olvasószolgálatá rendelkezik „*számítógép-adatvégállomással, személyi számítógéppel*”.⁵² A technikai eszközök bővülése és fejlődése tette lehetővé ekkoriban a hangoskönyvek beszerzését és speciálisan a látássérülteknek kialakított szolgáltatások megindítását.

Az 1970-es, 1980-as évek fordulóján sokasodtak a szakajtóban a hátrányos helyzetűek könyvtári segítségével foglalkozó publikációk. A KMK-ban az 1980-as évek elején egyébként a kérdéstről tanfolyam indult, ennek előadásai kötetben is megjelentek⁵³, illetve a *Könyvtári Figyelő* Nagy Attila és Skaliczki Judit szerkesztésében 1987-ben különszámot szentelt a témának. A funkciók újragondolását, a könyvtárosok szemléletének, hozzáállásának módosulását sürgette Bartos Éva.⁵⁴ A cikk alaptétele szerint a könyvtár információs központ, az információtárolás és -szolgáltatás mellett azonban az emberek találkozóhelyévé is válhat, közéleti fórummá, ahol alkalom nyílhat az olvasó és a könyvtáros közötti párbeszédre. E két funkció mellett azonban kezd kialakulni a harmadik is, nevezetesen az, hogy a

könyvtár segítséget nyújt az egyéni problémák megoldásához. Így a könyvtár egyfajta tanácsadó helyé válhat.⁵⁵

A közművelődési könyvtárak funkcióinak újragondolását jelentette a szakrészlegekről kibontakozott szakmai vita. Mándy Gábor véleménye szerint a szakrészlegesítés a közművelődési könyvtárak előtt álló egyetlen reális fejlődési út, csak a szakrészleges könyvtár képes kellően differenciált szolgáltatásokat nyújtani.⁵⁶ Horváth Tibor írásában óvott attól, nehogy a szakrészlegesítés legyen a szakma következő dogmája.⁵⁷ A közművelődési könyvtárak funkcióit taglaló, vitaindítóknak szánt közleményhez számos hozzászólás érkezett.⁵⁸ Elsősorban azt a Horváth-tételt vitatták, hogy a szakrészlegesítést bevezető közművelődési könyvtárak a szakirodalmi szolgáltatások közvetítése helyett egyedileg vállalkoznak olyan funkciók teljesítésére, amelyek nem alapvető feladataik, illetve a konkrét könyvtár szerkezeti kérdéseit helyezik előtérbe a könyvtári rendszer egésze helyett. Horváth Tibor tanulmánya mintha előkészítette volna nagyhatású, Futala Tiborral és Papp Istvánval közösen írt közleményét.⁵⁹ Alapvető tétele az írásnak:

„Az egyéni és a társadalmi érdekazonosság két könyvtári alapfunkció maradéktalan teljesítését követeli meg, nevezetesen: 1, A könyvtárhasználó állampolgárnak joga van bármely publikus dokumentumra a könyvtári rendszer bármely szolgálati helyén, legyen szó bárhol közzétett, bármilyen nyelven írt, bármely fajtájú dokumentumról is. Ezt az igényt teljességében nyilván nem a helyi gyűjtemények elszigetelt egységei, hanem csakis a könyvtári rendszer elégítheti ki. 2, A könyvtárhasználónak joga van ahhoz, hogy regisztratív szinten a világ teljes dokumentumtermésében tájékozódhassék. Ennek a funkciónak a teljesítésére még inkább vonatkozik az a tétel, hogy az egyedi könyvtár önmagában nem képes rá, csakis a rendszer részeként.”⁶⁰

A liberális-szolgáltató könyvtár eszméjének maradéktalan megfogalmazását tartalmazza az idézet! Az információhoz való szabad hozzáférés az érvelés szerint „állampolgári jog”, és figyelemreméltó, hogy az idea egészének megvalósulását a könyvtári rendszer egészétől várják a szerzők.

A liberális-szolgáltató könyvtár eszméje mellett emelt szót Papp István is egy ekkoriban írt tanulmányában.⁶¹ Az új modellben a könyvtár

„Nyitott abban az értelemben, hogy nemcsak rendelkezésére áll a közösség minden egyes tagjának, de mindent elkövet annak érdekében, hogy a közösség használja is; nyitott minden információ előtt: noha állományát racionális nagyságrendben tartja, de a könyvtári rendszerhez való kapcsolódás révén képes beszerezni a használói számára szükséges bármely információt; nyitott új funkciók és szolgáltatások befogadására és nyitott színtere használói különféle kulturális tevékenységeinek. (...) Ha forradalmi jelentőségű tette volt könyvtáriügyünknek az állomány szabadpolcra helyezése, azaz a könyvek és az olvasók közötti közvetlen kapcsolat létrehozása, a második forradalom éppen a nyitott könyvtár megvalósítása lenne.”⁶²

Hogy a nyitottságra a könyvtárosok szemléletében is szükség volna, és hogy a gyakorló szakemberek értékítélete mennyire elbizonytalanodott ezekben az évek-

ben, megvilágítja a KMK olvasáskutatási osztályának egyik vizsgálata a könyvtárosok érték közvetítő tevékenységéről.⁶³ Az irodalmi művek művelődéspolitikai megítélésében nagyobb volt a bizonytalanság, mint az alkotások esztétikai értékének felismerésében. Kamarás a könyvtári nyilvánosság fokozását tartja kívánatosnak, olyan fórumok kialakítását, ahol szó eshetne az értékek megítéléséről és a megítés szempontjainak változásáról. Jobban kellene tudatosítani, hogy

„sokféle esztétikai érték áll szemben többféle állampolgári és olvasói értékrenddel, mindeme sokféleség pedig bizonyos értékeket előnyben részesítő, a marxista értékrend hegemoniájával jellemezhető művelődéspolitikánkkal.”⁶⁴

A könyvtárhasználati szokások átalakulását, az olvasói igények változását jelentették azok a cikkek, amelyek a közművelődési könyvtárak főlegesen állományrészéről számoltak be. A túlduzzadt állományok egyik oka a tényleges olvasói igények mellőzése.⁶⁵ Az olvasói szokások változására hívta fel a figyelmet írásában Gereben Ferenc is. A közlemény kitért arra a tényre, hogy a használók körében megnőtt az információs igény.⁶⁶ Ezzel a tendenciával foglalkozott egyébként egy korábbi KMK-s vizsgálat is: 1982–1983-ban került sor arra a felmérésre, amely a könyvtárhasználók mindennapi tájékozódását kutatta.⁶⁷ A kutatás eredményeinek is szerepe volt abban, hogy az évtized közepétől megfigyelhetők, elsősorban persze a megyei könyvtárak körében, egy új típusú információs szolgáltatás kialakítására vonatkozó próbálkozások. Az 1980-as évekre az információ értékévé vált, a társadalmi javak egyikének kezdték tekinteni, és ebből következett a felismerés: vannak, akik nem részesülnek belőle, vagy legalábbis csak korlátozott mértékben. A szakmában – olvasáskutatók hatására – vált közismertté ekkoriban az ún. Máté-effektus: „*Vannak, akiknek adatik, és vannak, akiktől az is elvétetik, amijük van*”. A társadalom megannyi gondja, baja, ha nem is orvosolható, de legalább csökkenthető, mérsékelhető az információs egyenjogúság elvének kimondásával. A bibliográfiai információ szolgáltatása klasszikus könyvtári funkció, a mindennapi életben azonban legalább akkora, ha nem nagyobb szerepe és jelentősége van a faktografikus információknak, olyan információknak, amelyek nem köthetők a szaktudományokhoz, viszont a hétköznapi életvitelhez fontosak lehetnek. A miskolci Megyei Könyvtár 1985-ben indította el információs szolgáltatását, amelynek keretében kezdetben a városban található művelődési intézményekről, a kulturális rendezvényekről szolgáltatott adatokat, de csakhamar kibővítették a helyi és országos közélet eseményeivel, az intézmények működésére, elérhetőségére vonatkozó adatokkal.⁶⁸ A Tolna Megyei Könyvtárban Szeifert Dezső – ahogyan magát nevezte: *Praktékus* – szorgalmazta a közérdekű információs szolgáltatások kialakítását⁶⁹, és ő volt az, aki megkísérelte definiálni az új szolgáltatás lényegét.⁷⁰ A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár is ekkor, 1988-ban indította el a maga közhasznú információs szolgáltatását. Ezek a törekvések jelezték, hogy a könyvtárak új funkciókat keresnek maguknak, és a tradicionális könyvtári tevékenységen túli területeket is beépítik funkcióik és feladataik közé.

A közhasznú információs szolgáltatás nyújtása – maradjunk ennél a kifejezésnél, hiszen ebben az alakban kanonizálta az 1997-es törvény – a rendszerváltozás időszakában nagy reményekre jogosító próbálkozása volt a létükben fenyegetett

könyvtáraknak. Hiszen nyilvánvalóvá vált, hogy a könyvtár és a társadalom sokkal jobban egymásra utalt, mint korábban volt. A könyvtár csak akkor tudja létjogosultságát igazolni és a működéséhez szükséges erőforrásokat megszerezni, ha társadalmilag közvetlenül is ható funkciói vannak – és a közhasznú információs szolgáltatás ilyen. Ugyanakkor a társadalom számára is szükségessé váltak a halhatlanul gyorsan változó világban a mindennapi élettevékenységek végzéséhez szükséges különféle praktikus információk. Ez a kegyelmi állapot persze csak rövid ideig tartott, addig, amíg az internet megjelenésével az átlag könyvtárhasználó úgy nem vélte, hogy most már otthonról, a neten kényelmesen barangolva minden információhoz hozzáférhet.

Az 1980-as évek végére megváltozott a könyvtárakat körülvevő és működését meghatározó világ. A szakajtóban sokasodtak a könyvtárak megújulását sürgető írások. Papp István terjedelmes és gondolatgazdag tanulmányában a teljes közművelődési könyvtári rendszer átalakítása, megújítása mellett érvelt.⁷¹ Az 1980-as évek második felében bekövetkező politikai, társadalmi és gazdasági változások hatásait vette számba Skaliczki Judit írása⁷², amelyben a könyvtári szolgáltatások demokratikusabbá tétele érdekében emelt szót.

A könyvtárak – tágabban a kulturális élet – súlyos anyagi helyzetbe került az általános gazdasági válság következtében. A könyvtárak a gazdasági túlélés érdekében keresték a kiutat, többek között a szolgáltatások térítéshez kötése is felmerült a javaslatok között. Némileg tragikomikus, hogy a magyar könyvtárüggyel a szocializmus végóráiban foglalkozott az MSZMP KB mellett működő Agitációs és Propaganda Bizottság, megvitatta a Művelődési Minisztérium az *A magyar könyvtárügy helyzete és fejlesztésének feladatai* című anyagát.⁷³ A dokumentum érintette az ingyenesség kérdését, megerősítette azt a korábbi gyakorlatot, miszerint a könyvtári alapszolgáltatások térítésmentesek, ugyanakkor „*az értéktermelő folyamatokhoz szorosabban kapcsolódó különleges szolgáltatásokat a költségek térítése ellenében végezzék*”.⁷⁴ A finanszírozási gondok miatt a Művelődési Minisztérium állásfoglalást tett közzé a könyvtári szolgáltatások térítési díjáról.⁷⁵ A könyvtári szolgáltatások fizetőssé válását is érintette Arató Attila írása⁷⁶, amelyben a piacgazdasági körülmények között működő könyvtári szolgáltatások jövőjével foglalkozott. A szerző kérdéseire Tamás Tibor adta meg a választ, a könyvtárosokat vállalkozásra buzdítva az önszabályozó könyvtári piac kiépítésével.⁷⁷ A közművelődési könyvtárak új szolgáltatási modelljének egy lehetséges útját változta írásában Fekete Gábor.⁷⁸

A rendszerváltoztatás idejére nyilvánvaló lett, hogy újra kell gondolni a könyvtárak fenntartását, funkciót és újra kell szabályozni működésük jogi kereteit. Az új könyvtári törvény előkészítő munkálatai 1991-ben kezdődtek el, amelynek végeredményként 1997-ben napvilágot látott a CXL., a könyvtárak munkáját, szolgáltatásait és a könyvtári rendszer egészét is szabályozó kulturális törvény. De az új jogszabály megszületéséhez vezető és a megyei könyvtárak funkcióit is érintő polemikák, állásfoglalások áttekintése már egy másik írás témája lesz.

* * *

JEGYZETEK

- 1 Katsányi Sándor: Séta ideáink bölcsőhelye körül. = Könyvtáros, 1991. 1. sz. 5–8. p.
- 2 Hatályos könyvtárügyi szabályok gyűjteménye. Összeáll. az Országos Széchényi Könyvtár jogi munkaközössége; [az összeállításban részt vettek Erő Mátyásné et al.] Budapest, [OSZK], 1954. 7–13. p.
- 3 A könyvtári szolgálat jogi szabályozása. Szerk. Takács József. Budapest, Országos Könyvtárügyi Tanács, 1958. 13. p.
- 4 Dömötör László: A szombathelyi Megyei Könyvtár. = Könyvbarát, 1952. 10. sz. 8. p.
- 5 Bényei Miklós: A magyarországi helyismereti tevékenység vázlatos története. = Könyvtári Figyelő, 2000. 4. sz. 612–630. p. és kötetben: B. M.: Genius loci : A helyismereti tevékenységről. Budapest, Könyvtári Intézet, 2004. 9–27. p., az idézet a kötetbeli közlés 15. p.
- 6 Dömötör Tekla, D: Az olvasói katalógusok kérdése. = Könyvbarát, 1952. 6. sz. 8. p.
- 7 Rácz Aranka: A megyei könyvtárak katalógusa. = A Könyvtáros, 1954. 5. sz. 2–4. p, az idézet 3. p.
- 8 Beszámoló a Könyvtárosok Országos Értekezletéről. = A Könyvtáros, 1954. 4. sz. 1–14. p., Bodri felszólalása 11. p.
- 9 Uo. 12. p.
- 10 Győri György: Könyvtári életünk demokratizmusáért! = A Könyvtáros, 1956. 8. sz. 561–566. p.
- 11 Uo. 565. p.
- 12 Uo. 566. p.
- 13 Művelődéspolitikánk és a közművelődési könyvtárak. = A Könyvtáros, 1958. 11. sz. 807–810. p.
- 14 Debreczeni Imréné: Gondolatok az MSZMP művelődéspolitikai irányelveiről. = A Könyvtáros, 1958. 12. sz. 897–898. p.
- 15 Művelődéspolitikánk és a közművelődési könyvtárak. = A Könyvtáros, 1958. 11. sz. 807–810. p.
- 16 Haraszti György: Néhány szó a szabadpolcos könyvtárról. = Könyvbarát, 1951. 7. sz. 45. p.
- 17 Szekeres Pál–Bodai [!] Pál: A kölcsönzői szabadpolcról. = A Könyvtáros, 1953. 4. sz. 24–26. p.
- 18 Barabási Rezső: A könyvállomány védelme – a könyvtáros egyik legfontosabb kötelessége. = A Könyvtáros, 1953. 8–9. sz. 21–23. p.
- 19 Rácz Aranka: Újból a szabadpolcról. A szabadpolc az NDK könyvtáraiban és lehetőségei nálunk. = A Könyvtáros, 1957. 1. sz. 17–20. p.
- 20 A hozzászólások A Könyvtárosban jelentek meg: 1957. 3. sz. 180–184. p., Uo. 1957. 4. sz. 265–266. p., uo. 1957. 5. sz. 332–334. p., Uo. 1957. 6. sz. 409–410. p.
- 21 Rácz Aranka: Zárszó helyett. = A Könyvtáros, 1958. 1. sz. 15–20. p.
- 22 Uo. 16. p.
- 23 Uo. 20. p.
- 24 Takács Anna: A József Attila Megyei Könyvtár ötven éve. Tatabánya, József Attila Megyei Könyvtár, 2002. 49–53. p.
- 25 Pál Ernő: Megyei hálózat 1953–1964. In: Pest megye könyvtárjai. Szerk. Pál Ernő. Budapest, Pest Megyei Könyvtár, 1965. 36. p.
- 26 A szabadpolcos közművelődési könyvtár. Budapest, KMK, 1963.
- 27 I. m. 12. p.
- 28 A könyvtári szolgálat jogi szabályozása 2. Összeáll. és szerk. Takács József. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda. 29–37. p.
- 29 Fogarassy Miklós: A közkönyvtári koncepció második „áttörése”. A public library eszméjének térhódítása és a Vas Megyei Könyvtár megépítése. = Könyvtári Figyelő, 1999. 2. sz. 236–239. p.

- 30 Kiss István: Az ideológiai helyzet és a könyvtárak. = Könyvtáros, 1965. 5. sz. 252. p.
- 31 Futala Tibor–Papp István: Könyvtár és közművelődés. In: A III. Országos Könyvtárügyi Konferencia teljes dokumentumanyaga. Könyvtártudományi tanulmányok 1970. Szerk. Kovács Máté, Rácz Aranka. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda, 1971. 93–111. p., az idézet 104–105. p.
- 32 A közművelődési könyvtárak feladatkörének időszerű kérdései. = Könyvtáros, 1968. 1. sz. 3–8. p.
- 33 A társadalom igényei és a közművelődési könyvtárak. = Könyvtáros, 1968. 3. sz. 123–127. p.
- 34 Uo. 126. p.
- 35 Kiss Jenő: Feladatok, igények és lehetőségek. = Könyvtáros, 1968. 4. sz. 187–190. p., az idézet 188. p.
- 36 Gyorsuló idő. = Valóság, 1968. 1. sz. 69–83. p.
- 37 Fogarassy Miklós: Gyorsuló fejlődés. = Könyvtáros, 1968. 6. sz. 315–317. p.
- 38 Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya. Előterjesztés az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968. évi június 19-i békéscsabai ülésére. = Könyvtári Figyelő, 1999. 2. sz. 244–255. p.
- 39 Uo., 254. p.
- 40 Futala Tibor–Kovács Máté–Sallai István: A közművelődési könyvtárak helyzete és fejlődése. = Könyvtári Figyelő, 1969. 1. sz. 5–24. p., Az OKDT vitájából. = Uo. 1969. 1. sz. 25–28. p.
- 41 Nagy Attila: A személyre szóló tájékoztatás esélyei az „A” típusú közművelődési könyvtárban. = Könyvtári Figyelő, 1974. 3. sz. 211–217. p.
- 42 Tájékoztató munka a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1969. 2–3. sz. 60–65. p.
- 43 Uo. 64. p.
- 44 Halász Béla–Katsányi Sándor: Tájékoztatói igények a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1969. 4. sz. 85–102. p.
- 45 Uo. 100–101. p.
- 46 Szilágyi Tibor: Nagy közművelődési könyvtárak tájékoztató munkája. Egy országos felmérés eredményei. = Könyvtári Figyelő, 1970. 2. sz. 152–162. p.
- 47 Az Irányelvek megjelenése után Zircz Péter állította élesen szembe a könyvtár tájékoztató és nevelő funkcióját, a megyei könyvtárak feladatait: Gondolatok a közművelődési könyvtárban 1–2. = Könyvtáros, 1973. 7. sz. 386–388. p., Uo. 1973. 9. sz. 516–519. p. Írása nagy érdeklődést váltott ki, többen szóltak hozzá az Irányelvek értelmezéséről, a megyei könyvtárak helyzetéről, jövőjéről kifejtett gondolataihoz, így Tóth Gyula: Vita a korszerű közművelődési könyvtárról. = Könyvtáros, 1973. 10. sz. 580–583. p., Halász Béla: Tájékoztató és nevelés. = Könyvtáros, 1973. 11. sz. 659–661. p., Horváth Géza: Gondolatok a közművelődési könyvtárban? = Könyvtáros, 1973. 12. sz. 716–717. p., Bényei Miklós: Jó úton járunk. = Könyvtáros, 1974. 1. sz. 12–16. p., B. Nagy Ernő: Megyei könyvtár – általános tudományos könyvtár? = Könyvtáros, 1974. 3. sz. 127–131. p., a vitát lezáró cikk: Zircz Péter: Utak és arányok. = Könyvtáros, 1974. 4. sz. 198–201. p. A vita lezárulta után jelentette meg Kamarás István Nevelhet-e, neveljen-e a könyvtár című cikkét (Könyvtáros, 1974. 8. sz. 446–451. p.), melyben a hátrányos helyzetű olvasók érdekében szólalt meg. Mint írja „*akarva-akaratlanul éppen a demokratizmus szenved csorbát „a szabadpolc falanszter” útvesztőjében elbizonytalanodó munkásolvasó esetében, akinek a szabadpolc még nem jelenti a szabadság birodalmát.*” (448. p.) Kamarás az általa vezetett olvasáskutató vizsgálat eredményeire hivatkozva fejti ki, hogy megfelelő könyvtárosi szakértelemmel és hozzáállással fejleszthető az olvasói ízlés, vagyis a humanista nevelő alapállásból szól hozzá a vitához. A három alapvető könyvtári funkció egymáshoz való viszonyának újragondolását sürgette Papp István: Van-e még hús a lerágott csonton? Megjegyzések a közművelődési könyvtár információs, nevelési és szórakoztató feladatainak egymásrahatásáról. = Könyvtáros, 1979. 9. sz. 507–515. p. A szerző felhívta a figyelmet: „*Vigyázat, nem*

- vagyunk monopolhelyzetben! Tudomásul kell azonban vennünk, hogy nem a könyvtár monopóliuma a tájékoztatói, tanulási és szórakoztatási igények kielégítése*". (508. p.)
- 48 A Magyar Népköztársaság Elnöki tanácsának 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelete a könyvtárakról és A Minisztertanács 17/1976. (VI. 7.) számú rendelete a könyvtárakról szóló 1976. évi 15. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról. In: A könyvtári szolgálat jogi szabályozása 3. Összeáll. és szerk. Balázsné Veredy Katalin, Takács József. 1. rész. Budapest, Népművelési Propaganda Iroda. 1–23. p., az idézet 17. p.
- 49 A korai publikációk sorában lehet említeni: N. Rác Aranka írását a 32. sz. jegyzetben I. m., Bereczky Lászlóné: A hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátásának problémái. = Könyvtári Figyelő, 1973. 4. sz. 382., 390. p. és Csikós Magdolna: Hátrányos helyzetű gyermekek között. = Könyvtáros, 1973. 1. sz. 22–24. p.
- 50 A közművelődési könyvtári ellátás. Irányelvek a távlati tervezéshez. Szerk. Sente Ferenc. Budapest, 1973, Népművelési Propaganda Iroda. 96 p.
- 51 A dokumentum megjelent: Könyvtári és könyvtárakra is vonatkozó dokumentumok. Szöveggyűjtemény. Szerk. Csáki Pál, Tóth Gyula. Budapest, Tankönyvkiadó, 1990. 213–223. p., az idézet 214. p.
- 52 Uo. 217. p.
- 53 Hátrányos helyzetű olvasók könyvtári ellátása. Szerk. Csapó Edit. Budapest, Múzsák, 1984. 113 p.
- 54 Előterében a könyvtár tanácsadó szerepe. A „nyitott” közművelődési könyvtár tevékenysége. = Könyvtáros, 1983. 8. sz. 444–447. p.
- 55 Uo., 444. p.
- 56 Mándy Gábor: Szakrészleges szolgáltatások a közművelődési könyvtárakban. Budapest, OSZK KMK, 1982. 31 p.
- 57 Horváth Tibor: A szakrészleges kérdőjelei. = Könyvtári Figyelő, 1982. 4. sz. 384–388. p.
- 58 Papp István: A szakrészleges közművelődési könyvtár modelljéről. = Könyvtári Figyelő, 1983. 2. sz. 153–160. p., Kiss Jenő: Szakkönyvtár-e a szakrészleg? = Uo., 1983. 2. sz. 161–166. p., Takács Miklós: Szakrészleges címke nélkül? = Uo., 1983. 3. sz. 245–249. p., Szita Ferenc: Szakrészleges a gyakorlatban = Uo., 1983. 3. sz. 250–255. p., Kolozs Ibolya: Hozzászólás a kérdőjelekhez. = Uo., 1983. 4. sz. 395–397. p., Urszin Sándor: A szakrészlegesítés gondoljai Miskolcon. = Uo. 1983. 4. sz. 398–400. p., Mándy Gábor: Hol kezdődik a szakrészlegesítés? = Uo., 1983. 6. sz. 615–616. p., Horváth Tibor: Még egyszer a kérdőjelekről. = Uo., 1983. 6. sz. 617–619. p. Bár a szerkesztőség az 1983. 6. számban lezártnak tekintette a vitát, a következő évben egy értékelő, összefoglaló írást megjelentetett egy Magyarországon tanuló ghanai hallgató tollából: Owusu-Ansah, Edward Kojo: A szakrészlegesítéshez. A Könyvtári Figyelőben folyó vita értékelése. = Uo., 1984. 4. sz. 384–389. p.
- 59 Futala Tibor–Horváth Tibor–Papp István: Együttműködés vagy rendszerszervezés? = Könyvtári Figyelő, 1983. 5. sz. 455–470. p.
- 60 Uo., 457. p.
- 61 Papp István: A megyei könyvtárak épületmodelljéről. = Könyvtári Figyelő, 1982. 1. sz. 25–37. p.
- 62 Uo. 28. p.
- 63 Kamarás István: Érték és mérték. = Könyvtári Figyelő, 1984. 1. sz. 44–51. p.
- 64 Uo. 49. p.
- 65 Arató Antal: Főlöszleges könyvek a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1986. 2. sz. 139–158. p., Székelyné Török Tünde: Beszerzés és olvasottság. Egy megyei könyvtár állománygyarapítási gondoljaiból. = Uo., 1986. 2. sz. 158–169. p., Vajda Kornél: Reflexiók Székelyné Török Tünde tanulmányához. = Uo., 1986. 2. sz. 170–172. p., Arató Antal: Az állománykivonás kérdései a közművelődési könyvtárakban. = Uo., 1986. 4. sz. 395–404. p. Utóbbi írás csak a „B-” és „C-” típusú könyvtárak helyzetével foglalkozik.

- 66 A könyvtárhasználati szokások változásai a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtári Figyelő, 1986. 1. sz. 13–30. p.
- 67 Mándy Gábor–Bartos Éva: Mindennapi tájékozódás: Beszámoló egy kutatásról. = Könyvtári Figyelő, 1985. 4. sz. 398–408. p.
- 68 Petheő Lászlóné: Információs szolgálat egy megyei könyvtárban. = Könyvtáros, 1985. 8. sz. 466–468. p.
- 69 Szeifert Dezső: Egy praktékus gondolatai. = Könyvtáros, 1988. 2. sz. 81–83. p.
- 70 Szeifert Dezső: Közérdekű vagy közhasznú?! = Könyvtáros, 1989. 4. sz. 200–203. p.
- 71 Papp István: Közművelődési könyvtárak és innováció 1–3. = Könyvtáros, 1988. 4. sz. 203–208. p., Uo. 5. sz. 253–259. p., Uo. 6. sz. 326–333. p.
- 72 A közművelődési könyvtár szolgáltatásainak új irányai. = Könyvtáros, 1987. 10. sz. 601–603. p.
- 73 A magyar könyvtárügy helyzete és fejlesztésének feladatai. = Könyvtáros, 1988. 6. sz. 317–325. p.
- 74 Uo., 320. p.
- 75 Minisztériumi állásfoglalás egyes könyvtári szolgáltatások térítési díjáról. = Könyvtáros, 1988. 12. sz. 747–748. p.
- 76 Arató Attila: Könyvtáraink a restriktív években, van-e kiút a közművelődési könyvtárak számára? = Könyvtári Figyelő, 1988. 5–6. sz. 359–366. p.
- 77 Tamás Tibor: Utat a kiutaknak! Kísérletezés – piac – vállalkozás a könyvtárban. = Könyvtári Figyelő, 1989. 1. sz. 25–44. p.
- 78 Fekete Gábor: A közkönyvtár szociális-piaci modellje. = Könyvtári Figyelő, 1990. 3–4. sz. 223–232. p.

PRÍMA-DÍJ

2013. november 17-én
a szombathelyi Weöres Sándor Színházban
gálaműsor keretében adták át
Vas megye legrangosabb elismerését, a Príma-díjakat.
A közművelődési kategória idei díjazottja

PALLÓSINÉ TOLDI MÁRTA,
a szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtár
igazgatója.

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!

Merre tovább, könyvtárosképzés?

A 2013. évi felvételi eredmények sokkolóan hatottak a magyar könyvtárosképzésre. Élénk viták folynak a levelezőlistákon arról, érdemes-e még ezt a szakmát tanulni. Ha csak a számokat és a drasztikus csökkenést látjuk, könnyen vizionálhatjuk a szakma nagyon mély válságát. Lehet, hogy így van, de azért érdemes egy kicsit megfontoltabban átgondolni a jelent, és optimistábban nézni a jövőbe.

A könyvtárosképző intézmények természetesen azonnal elkezdtek elemezni az adatokat, megújulási stratégiákat terveznek. Nem sokra mennek azonban, ha a szakma egésze nem áll mögéjük, nem segít a tanulságok értelmezésében, a jövő útjainak kijelölésében. Közhely, de ki kell mondani, hogy ha nem lesznek képzett könyvtárosok, akkor tényleg vége lesz ennek a szakmának Magyarországon, hiszen a magas szinten kiművelt munkaerő ma is az egyik legnagyobb erősségünk.

Nem szabad tehát temetni, hanem jövőt kell építeni. Cikkemben szeretném röviden áttekinteni a tapasztalatokat, összevetni a magyarországi helyzetet a dán könyvtárosképzéssel, majd megfogalmazni néhány jövőbe mutató tanulságot. Mindezt az együttműködési készség és a pozitív szemlélet jegyében.

Mi a helyzet Magyarországon?

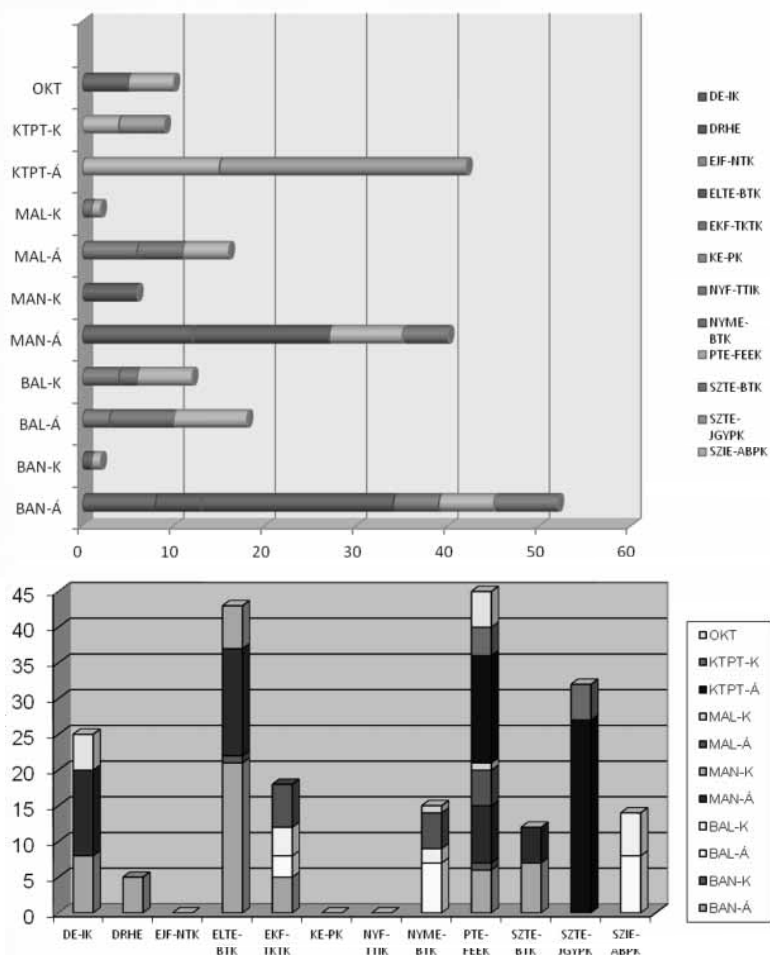
Ma Magyarországon 12 felsőoktatási intézmény kínál iskolarendszerű felsőfokú könyvtárosképző programokat. Az alábbi „étlapról” választhat a jelentkező:

- Alapképzés (BA): a valamikori főiskolai szintnek megfelelő, hat féléves képzés, a különböző képzőhelyeken különböző szakirányokkal. Nappali és levelező formában, illetve Egerben távoktatásos formában is választható.
- Mesterképzés (MA): valamilyen BA szintre épülő, egyetemi végzettséget adó, négy féléves képzés. a különböző képzőhelyek különböző szakirányokat kínálnak. Nappali és levelező formában választható.
- Könyvtárpedagógia-tanár (MA) képzés: pedagógus végzettséggel rendelkezők számára kínált, két vagy három féléves képzés, amely könyvtárostánári munkakör betöltésére jogosít. Nappali és levelező formában választható.
- Könyvtárostánár (MA) képzés: osztatlan tanárképzés keretében, tíz féléves képzésben szerezhető kétszakos tanári végzettség. Jelenleg még csak nappali képzésként indult, de lesz levelező formában is.

Ha jól megnézzük, ez – a nappali és levelező képzéseket külön számolva – legalább nyolcféle lehetőség, és akkor a bőséges szakirány-választékot még nem is vettük figyelembe. A 12 intézmény földrajzilag is széles lehetőségeket rejt magában. A bőséges választék nagyon meg tudja osztani a jelentkezőket. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy folyamatosan csökken a felsőoktatásba jelentkezők száma, és ezen belül természetesen az informatikus könyvtáros szakot

választóké is. Amikor ez a csökkenés elér egy kritikus értéket, akkor egyes képzőhelyek már nem tudják elindítani a képzéseiket, hiszen két-három fővel ez sajnos, nem rentábilis. Vagyis úgy tűnik, a választék ellenünk dolgozik.

Az alábbi grafikonok az idei jelentkezési adatok alapján mutatják a felvettek eloszlását, először képzés-típusok, másodszer képzőhelyek és azon belül képzés-típusok szerint. Jól látható a sokszínűség:

Képzések: OKT = Osztatlan könyvtárostánár; KTPT-K = könyvtárpedagógia-tanár – költségterítéses; KTPT-Á = könyvtárpedagógia-tanár – államilag finanszírozott; MAL-K = MA-levelező – költségterítéses; MAN-Á = MA-nappali – államilag finanszírozott; BAL-K = BA-levelező – költségterítéses; BAL-Á = BA-levelező – államilag finanszírozott; BAN-K = BA-nappali – költségterítéses; BAN-Á = BA-nappali – államilag finanszírozott.

Képzőhelyek: DE-İK = Debreceni Egyetem Informatikai Kar; DRHE = Debreceni Református Hittudományi Egyetem; EKF-NTK = Eötvös József Főiskola Neveléstudományi Kar; ELTE-BTK = Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar; EKF-TTK = Eszterházy Károly Főiskola Tanárképzési és Tudástechnológiai Kar; KE-PK = Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar; NYF-TTIK = Nyíregyházi Főiskola Természettudományi és Informatikai Kar; NYME-BTK = Nyugat-magyarországi Egyetem Bölcsészettudományi Kar; PTE-FEEK = Pécsi Tudományegyetem Feinóttkaptatási és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar; SZTE-BTK = Szegei Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar; SZTE-JGYPK = Szegei Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar; SZIE-ABPK = Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Kar.

A jelentkezők általában nem tudják biztosan, hová jöttek, mit is jelent a könyvtáros szakma. Tapasztalataim szerint meghatározó jelentőségűek számukra az első benyomások. Nagyon sok hallgatót láttam már, akít a kezdeti – néha szkeptikus – idegenkedés után megcsapott a mozdony füstje, beleszeretett a szakmába, és végzés után kiváló gyakorló szakember lett belőle. Meggyőződésem, hogy képzésünk megmaradásának ez az egyik nyitja: valódi könyvtáros szakembereket kell képeznünk, akik azonban sokoldalú tudásukkal más információközvetítő intézményekben is megállják a helyüket. Az egyik erősségünk, hogy mi szakmát adunk a hallgatók kezébe, nemcsak diplomát.

A sokszínűség mellett a másik fontos tényező a minőség. A felsőoktatásban a minőség egyaránt jelent korszerű tartalmat, modern és vonzó módszertant, XXI. századi infrastruktúrát, magas, de teljesíthető és következetes elvárásokat, valamint kellemes légkört. Azt gondolom, a hazai könyvtárosképző intézmények valamennyien erre a minőségre törekszenek.

Akkor mégis miért csökkennek a jelentkezések? A 2013. évi vándorgyűlésen Lengyelne Molnár Tünde foglalkozott egy előadásban ezzel a kérdéssel, sok fontos megállapítást megfogalmazva:

- Rossz a szakma társadalmi megbecsülése. Ezt mindannyian érezzük, tennünk kellene ellene. A megbecsülést nemcsak elvárni kell, tenni is kell érte. A szakma megbecsüléséért legtöbbit nyilván a benne dolgozók tudnak tenni.
- Kevés a munkahely. Valóban nem könnyű elhelyezkedni, ahogy semmilyen szakmában nem az. De mégis azt kell mondani – legalábbis ez a tapasztalat –, hogy a legkiválóbbak találnak állást a szakmában, ha nem is azonnal, de néhány hónap múltán.
- Nem jó a szakma PR-ja. Ez sajnos, nagyon igaz, és az utóbbi években ebben mintha nem tudnánk előre lépni.
- Nem vonzó a szak elnevezése, másként kellene hívni. Ezzel nem tudok egyetérteni, úgy vélem, nem a név a fontos, hanem amit jelent. Az elnevezés (könyvtáros) patinás és szép, azt kellene elémünk, hogy a mögötte levő tartalom is ilyen legyen, megfelelve a kor elvárásainak.

Mi a helyzet Dániában?

2013 tavaszán, az NKA és az Informatikai és Könyvtári Szövetség (IKSZ) jóvoltából negyed magammal részt vehettem egy egyhetes dániai tanulmányúton. Az út célja az volt, hogy könyvtári vezetők megismerkedjenek néhány európai ország könyvtárügyével, fejlesztési stratégiáival, és tapasztalataik beépülhessenek a hazai fejlesztésekbe is.

Dániában ellátogattunk az ottani egyetlen könyvtárosképző intézménybe, a Royal School of Library and Information Science-be (RSLIS). Az első tény, ami elgondolkodtathat bennünket, hogy ez a körülbelül fele Magyarországnyi (5,3 millió lakos) ország hogyan tud elboldogulni egy könyvtárosképző felsőoktatási intézménnyel? A felsőoktatás helyzete náluk sem jobb, mint Európában bárhol, de ez az intézmény töretlenül népszerű immáron hosszú évtizedek óta.

A Royal School of Library and Information Science egészen 2013-ig önálló felsőoktatási intézmény volt, ez évtől kezdve azonban a koppenhágai egyetembe

integrálódott, megszűnt az önállósága. A helyzet hasonlóan megviseli az ott dolgozókat, mint amit mi is sokszor megéltünk itthon, nagy a bizonytalanság. Az integrációval együtt költözés is jár, a jelenlegi külvárosi épületből az egyetem központi épületei közé, újonnan épülő székházba fognak néhány éven belül költözni.

Az intézményben 95 oktató képez 850 hallgatót. Két campus működik az országban, a központ Koppenhágában (itt jártunk), és egy másik Aalborgban, a legnagyobb egyetemi városban. Úgy tűnik, hallgatóban nincs hiányuk. Az egy kézben lévő képzés előnye, hogy egységes szempontok, elvek, stratégiák szerint történik minden, a piacon csak más képzésekkel kell osztozni, egymással nem.

A képzés középpontjában az információtudomány és a kulturális kommunikáció áll, ami azt jelenti, hogy a feladatokat szélesebben értelmezik, a kulturális terület könyvtárakon kívüli problémáira is kitérnek. Hangsúlyos elemek a tudásmenedzsment, az információs műveltség és a digitális információk kezelése. Dániában a közgyűjtemények és a média között szoros a kapcsolat, a két terület irányítása is egy helyen van. A képzésben is helyet kapnak a kommunikációs irányok, ez valószínűleg segít a népszerűsítésben.

Az intézmény vezetése nagy hangsúlyt fektet arra, hogy oktatók és hallgatók egyaránt aktív kutatómunkát is végezzenek. Az oktatás kevésbé formális, inkább projekt munkákon alapul. A hároméves alapképzést követően egy féléves gyakorlat után lehet főiskolai szintű könyvtáros szakképzettséget szerezni; aki viszont tovább akar menni, az mesterfokú diplomát is szerezhet további két év tanulással. A tendencia az, hogy viszonylag kevesen választják az MA képzést, a többség a gyakorlat utáni munkavégzés felé orientálódik. Elmondásuk szerint – ha nem is azonnal –, nagyjából fél éven belül munkát találnak a hallgatók.

A képzés egyik mottója, hogy nemcsak könyvtárakban történő munkavégzésre képesít, hanem az itt végzett hallgatók jó eséllyel találnak munkát a versenyszektor különböző vállalatainál is. A diplomájukban azonban továbbra is ez az elnevezés áll: Master of Library and Information Science. Az RSLIS kiterjedt nemzetközi képzési tevékenységet is végez.

Merre tovább?

A hazai és a külföldi tapasztalatok alapján bátran állíthatjuk, hogy könyvtárosképzésre szükség van, nem szabad az elsorvasztáson vagy visszafejlesztésen gondolkodni. Ha összességében nézzük a szakra felvett hallgatók létszámát, azt látjuk, hogy ebben a tanévben 206 új könyvtáros hallgató kezdi meg a tanulmányait. Ez nem kevés. Ha minden tanévben ennyien lennének, és számolunk hároméves BA, illetve kétéves MA képzéssel, akkor egyszerre hozzávetőleg 1000 hallgató van a rendszerben, ami több, mint a dániai szám. És ennél több hallgatónk van, hiszen tudjuk, hogy az előző években jóval nagyobb volt a felvettek létszáma. Véleményem szerint tehát önmagukban a létszámadatok nem kell, hogy elkeserítsenek, de persze mindent meg kell tenni, hogy ezek ismét növekedjenek.

Az adatok elemzéséből kitűnik, hogy melyek az uralkodó trendek.

- Egyértelműen a legnépszerűbb képzési forma a könyvtárpedagógia-tanár képzés. Ezen a területen a Köznevelési Törvény új munkalehetőségeket nyitott, és várhatóan a felfutó tendencia még néhány évig éreztetni fogja a hatását.

- A BA-képzésre jelentkezők drasztikus csökkenése a könyvtáros szakma presztízseről árulkodik. Ezen a tendencián úgy tudunk segíteni, ha megtaláljuk azokat a PR-módszereket, amelyekkel a középiskolás fiatalok körében népszerűsíteni lehet a szakmát. A legjobb módszer persze, ha sok jól működő és korszerű könyvtárat látnak, benne kedves, hozzáértő kollégákkal. De ezen kívül el kell jutni az iskolákba, vonzó perspektívát kell tudni felmutatni. Sokat segítene, ha lenne végre könyvtáros életpálya modell is.
- A képzés nagyon fontos eleme az MA-képzés. Ha csökken a BA szinten végzők száma, nem lesz elég jelentkező MA szinten sem. Ezért véleményem szerint szélesíteni kellene azt a kört, akik MA szintű képzésre jelentkezhetnek, több bemeneti szakot kellene elfogadni. A költségtérítéses minor képzések nem teszik vonzóvá az MA-képzést.
- Együttműködésre, piacfelosztásra, munkamegosztásra lenne szükség a képzőhelyek között. Sajnos, nem engedhetjük meg magunknak, hogy versenyezzünk, mert ennek valamennyien kárát látjuk. Úgy gondolom, kellenek olyan képzőhelyek, ahol a BA-képzés erős, és a végzett hallgatókat tovább tudják irányítani az MA-képzésekre. Emellett kellenek erős MA-képzőhelyek, amelyek több bemeneti irányból is tudnak fogadni hallgatókat. Fel kellene osztanunk a nappali és a levelező képzést is.
- Magyarországnak el kell döntenie, hány könyvtárosképző helyet tud működtetni, fenntartani, hallgatóval ellátni. A 200-as nagyságrendű jelentkezői létszám maximum öt képzőhelyet igényel. A cél azonban nem az, hogy a többi hét hulljon ki, hanem hogy megoldást találjunk. Például úgy, hogy kooperációval mintegy külső képzőhelyek jönnek létre a megszűnő képzések helyszínein.
- Módszertani megújulásra is szüksége van a magyar könyvtárosképzésnek. Nem gondolom, hogy fél kellene hagynunk a hagyományos szakmai tárgyak oktatásával, de kellenek új témák, tágabb kontextusok, és főként modernebb módszerek, például a dánokhoz hasonlóan több önálló projektmunka.

Összegzés

Megvan minden lehetőségünk ahhoz, hogy Magyarországon is a dániaihoz hasonlóan sikeres legyen a könyvtárosképzés. Ki kell használni a különleges sajátosságainkat (pl. könyvtárostanári-képzés), a programok sokszínűségét. De nagyon fontos lenne, hogy a társadalom észrevegye, hogy a megtanult szakmai ismeretek sokféleképpen hasznosíthatók. Szerte a világban bizonyítottan keresettek a könyvtáros végzettségű szakemberek, nemcsak könyvtárakban, hanem a legprospektívabb multinacionális cégeknél is (pl. telekommunikációs vállalatoknál). Erősíteni kell azokat az ismereteket, amelyek az információs társadalomban fontosak: információkeresés, információszervezés, információs kompetenciák, kommunikáció, kreativitás, innováció. E téren sokat tanulhatunk – például Dániától.

Varga Katalin

Villanyolvasás, villanykönyv – a K2 kísérleti műhely 2013. évi rendezvényei

A K2 kísérleti műhely nevű virtuális kutatócsoport 2010-ben alakult a Könyvtári Intézet szakmai irányításával, azzal a céllal, hogy a közgyűjteményi kör számára újdonságértékkel bíró innovatív technológiák létrehozásában és terjesztésében szerepet vállaljon, valamint az előbbieken jelentős szerepet vállalók számára együttműködési lehetőségeket teremtsen. A műhely tevékenysége része volt a TAMOP-forrásokból finanszírozott *A nemzeti könyvtár az élethosszig tartó tanulásért* című programnak. Maga a K2 név a könyvtár 2.0 technikákra utal, amelyek csak részben technikai természetűek. A fogalom ugyanúgy utal a kapcsolatok létesítésének fontosságára, az információk és tartalmak megosztásra, a különböző háttérű és felfogású emberek közötti együttműködések erősítésére, vagyis azokra az elemekre, amelyeket a program segítségével tudatosan szeretnénk fejleszteni. Meggyőződésünk ugyanis, hogy nagyon komoly szellemi potenciál rejtőzik a szakmában dolgozó vagy az egyetemeken tanuló fiatalokban, és amelynek a felszínre hozásával, a már működő haladó gyakorlatok elterjesztésével a könyvtári szolgáltatások fejlesztése új erőre kaphatna.

A műhely működésének első éveiben igyekeztünk nyomon követni a szakmában zajló technológiai trendeket. Külsős szakértők segítségével megpróbáltuk számba venni azokat a kurrens technológiákat, amelyek a könyvtári és közgyűjteményi szektor számára is hasznosíthatók. A technológiákkal történő kísérletezés, azok eredményének bemutatása, a technológiákkal vagy alkalmazásaikkal kapcsolatos trendek figyelése – mind része volt a műhely tevékenységének. Mindeközben igyekeztünk bevonni a munkába mind a könyvtárak partnereiként, beszállítóiként vagy megrendelőiként működő vállalatokat, mind pedig az egyetemeken feltűnő fiatal tehetségeket.

A 2010-től másfél éven át tartó működés során az új technológiai trendek figyelése, az új technológiákkal kapcsolatos kísérletek végzése mellett a legnagyobb sikert kétségteljesen a rendezvények jelentették. Összesen nyolc alkalommal 28 előadás vagy tutoriál szerepelt a programsorozatban, amelyet együttesen több mint háromszáz fő látogatott meg személyesen és további több száz virtuálisan, a világhálón zajló online közvetítéseken keresztül. A programsorozaton új együttműködések, ismeretségek születtek mind közgyűjteményekkel, mind külső ipari partnerekkel, mind pedig sokra hivatott, a szakma előtt eddig kevésbé ismert vagy éppen teljesen ismeretlen fiatal kutatókkal, egyetemistákkal.

Néhány példa talán érzékeltetheti, miben jelentettek újdonságot a K2 műhely rendezvényei. Nagy siker volt a Brit Nagykövetséggel együttműködésben megvalósuló szakmai napunk, amelyben az Egyesült Királyságban működő – könyvtári szolgáltatások fejlesztésében is élen járó – vállalatok képviselőit hívtuk meg. Első

kézből hallhattuk, hogy a világ élvonalban lévő nagy könyvtárak, múzeumok milyen technológiai fejlesztésekben gondolkodnak. A digitalizálási technológiák vonatkozásában szintén szerveztünk egy szakmai napot, amelyen a hazai könyvtárak számára jól ismert, digitalizálással foglalkozó vállalatok mellett külföldi fiatal és dinamikus startupok is bemutatkozhattak. A *Körkép az egyetemi technológiai kutatásokról* című rendezvényünk programjának összeállításához az egyetemek informatikus könyvtáros képzéseinek a vezetőivel (tanszékvezetőkkel és intézetigazgatókkal) egyeztettünk. Arra kértük őket, hogy tehetséges, konkrét technológiai vonatkozású kutatási eredményeket elérő hallgatókat ajánljanak nekünk előadónak. A K2 műhely ezen rendezvényén mutatkozhatott be a szakmának Molnár Sándor¹, Nagy Gyula², Kozma Zsófia, Bognár Noémi, Tormási Gabriella³ vagy Racsko Réka⁴, akik azóta már több nagyszerű publikációval és gyakorlati munkával tették ismertté nevüket a szakmában.

Örömmel láttuk, hogy mind a K2 műhely rendezvényei, mind pedig az ezeken megismert technológiai lehetőségek általánosan ismertté váltak a szakma képviselői körében. A programsorozathoz 2010 és 2011 között TÁMOP pályázati támogatás állt rendelkezésre. Ennek megszűnésével újabb alkalmakat nem tudtunk szervezni, ez a hiány – a korábbi rendszeres résztvevők visszajelzései alapján – jelentős űrt hagyott maga után. Az elmúlt időszakban többen jelezték, hogy az általunk kezdeményezett projektekre, valamint rendezvényekre jelentős igény lenne a továbbiakban is. Biztattak, hogy próbáljunk meg támogatást szerezni, hogy a K2 műhely programját részben vagy egészben újra tudjuk indítani.

A K2 kísérleti műhely a Nemzeti Kulturális Alap támogatása által másfél évnyi mély hibernáltság után 2013-ban újra folytathatta tevékenységét, legalábbis a rendezvények vonatkozásában. Négy alkalomból álló sorozat megrendezésére nyílt lehetőségünk.

Az Országos Széchényi Könyvtár amellet, hogy több mint 210 éves történetével hazánk egyik legjelentősebb gyűjteménye, nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a részegységeként működő Könyvtári Intézet szakmai módszertani munkájával élen járjon a könyvtárak technológiai környezetének bemutatásában és közvetve fejlesztésében. 2012 nyarán helyileg szintén az Országos Széchényi Könyvtárban alakult meg az *Egyesülés az e-könyvekért* című szakmai együttműködési fórum, amely az elektronikus olvasás piacának meghatározó szereplőit tömöríti, köztük a Könyvtári Intézetet és a Magyar Elektronikus Könyvtár Egyesületet⁵. Részben ez az egyesülés ihlette az idei programsorozat címét és tematikáját. Úgy gondoltuk, hogy a négy szakmai naptól álló sorozat alkalmas lehet arra, hogy egy jól körülhatárolt témát alaposabban is megvizsgáljunk. Az elmúlt időszak trendjeinek figyelése nyomán most a tartalmak elektronikus eszközökön történő olvasására koncentráltunk. A Nemzeti Kulturális Alaphoz *Villanyolvasás, villanykönyv* címmel nyújtottuk be pályázatunkat, amely végül lehetővé tette a műhely munkájának folytatását.

Hiszünk benne, hogy a technológiai átalakulás nem elnyomja, hanem sokkal inkább ráirányítja a figyelmet az olvasásra, amellyel a kultúrafogyasztás új értelmet, új formát nyerhet. Ehhez azonban rajta kell tartanunk a szemünket a technológiai trendek fejlődésén, és részt kell vennünk azok aktív alakításában. Ennek legjobb módja, ha mi magunk válunk az olvasás új útjait alakító szereplők együttműködésének, trendeket meghatározó eszmecseréinek kezdeményezőivé. A K2 műhely hagyományaihoz illeszkedve így nem mondtunk le arról, hogy az egyete-

mi hallgatókkal és a vállalati szférával való együttműködést folytassuk. A könyvtárak világán túl ez a két szféra az, amely jelentős potenciállal rendelkezik az innovációk vonatkozásában. Az egyetemeken az alap-, a vállalati szférában az alkalmazott kutatások vannak jelen nagyobb hangsúllyal. De mindkét területen jelentős szellemi potenciál rejtőzik.

A négy alkalomra tervezett programsorozatból kettő az elektronikus olvasáshoz, szélesebb értelemben a kultúrafogyasztáshoz kapcsolódó technológiák egy-egy fontos részterületét (a mobiltechnológiák és az elektronikus könyv, könyvtárak és közgyűjtemények számára meglévő lehetőségeit) járta körül, kettő pedig egy-egy jelentős fejlesztői kör (egyetemek és vállalati szféra) legújabb kutatási eredményeit mutatta be. A programokat 2013 februártól szeptemberig kéthavonta rendeztük meg.

Úgy gondoltuk, hogy az eddigi szűkebb körben zajló szakmai egyeztetések után meg kell szólítanunk a szélesebb nyilvánosságot is, azokat, akik érdeklődésből, szakmai kíváncsiságból vagy éppen üzleti érdekből szükségesnek tarthatják az új technológiai trendek megismerését és az azokról szóló nyílt eszmecsere. A programsorozat – eltérően az előzményt jelentő K2 kísérleti műhely rendezvényeitől – a szakmai szereplők mellett kifejezetten célközönségének tekintette a bölcsész, gazdasági és műszaki területen tanuló egyetemi hallgatókat, valamint minden, az elektronikus olvasás iránt érdeklődőt. Az eddigiektől eltérően ezért kifejezetten olyan tervezetet állítottunk össze, amely felkeltheti az érdeklődését mind a technológiai innovációk, mind pedig az irodalom- és a kultúrafogyasztás iránt elkötelezett potenciális látogatóinknak. Mindezek ellenére a résztvevők döntő többsége kifejezetten a könyvtári szférából érkezett.

Az idei első rendezvényre *Mobilizált könyvtári szolgáltatások* címmel került sor február 7-én. Itt be akartuk mutatni magát az eszközt, annak fő jellemzőit, a mobiltelefonra optimalizált honlapok sajátosságait és a kialakítására szolgáló technikákat. Ezt követően néhány konkrét szolgáltatás, jó gyakorlat került bemutatásra a vállalati, a könyvkiadói és a múzeumi szférából. Az okostelefonok elterjedtsége rohamosan nőtt. A széles körben elterjedt, internetezésre alkalmas laptopok, netbookok, táblagépek mellett ezek a zsebben hordható eszközök már bárkinek bárhol elérhetővé tehetik a közgyűjteményi szolgáltatásokat. Kérdés, hogy fel vannak-e készülve a múzeumok, könyvtárak, levéltárak a használók ilyenfajta elvárásaira. Az Országos Széchényi Könyvtár ebben a tekintetben is élen jár, hiszen a saját honlapját is hozzáférhetővé tette mobil eszközökre optimalizáltan.

A bevezető előadásra Balogh Zoltánt (Lufthansa, Budapesti Corvinus Egyetem) kértük fel, aki bemutatta a napjainkban egyre szélesebb körben terjedő mobil eszközöket és a hozzájuk kapcsolódó platformokat, valamint disztribúciós technikákat. A műfaj megteremtője Steve Jobs, aki szerint az okostelefon nem más mint egy nagyképernyős iPod, egy mobiltelefon és egy internetezésre használható kommunikációs eszköz egyben. Az elsősorban tartalomfogyasztásra szánt táblagépek térhódításával fordított arányban az asztali munkaállomások eladása drasztikusan csökkent. A könyvtárak számára fontos trend, hogy egyre többen vannak a mobilfüggők, akik arányosan sokkal több időt töltenek a mobiltelefonjuk „nyomkodásával”, mint korábban. Ez a fejlesztés irányait is meghatározza, hiszen ahogy nő ezen eszközök elterjedtsége és teljesítménye, úgy lesz tér újabb és újabb innovatív alkal-

mazások készítésének (például mobil beszállókártya, vonatjegy, interaktív térkép stb.). Ezt a trendet a közgyűjtemények is kihasználhatják az érdeklődők nagyobb elégedettsége érdekében.

A nagyon közeli jövőben várhatóan az összes internetes adatforgalom nagyobb része már okostelefonokon, táblagépeken fog futni, ez pedig egyre inkább szükségessé teszi a tartalmak ezen eszközökre való optimalizálását. Bíró Szabolcs (Active Vision Kft.) ezt a kérdéskört mutatta be. A használók többségét egyre inkább bosszantja, ha nincs mobil verzió. Őket elveszíthetjük, ha nem szívesen használják az általunk közzétett tartalmakat. A könyvtárak a honlapfejlesztések során jellemzően ingyenes megoldások mellett szoktak dönteni (pl. *Drupal*, *WordPress*), ami olyan értelemben nem hátrány, hogy ezekben sok mobil verzió készítését elősegítő lehetőség van.

A mobil honlap elkészítése kétféle megközelítés mentén történhet. Vagy készítünk egy önálló mobil honlapot, vagy egy olyan ún. responsive weboldalt, amely egyaránt kényelmesen használható PC-n, okostelefonon és táblagépen. A mobil szegmensre jelenthetnek példát az OSZK okostelefonra optimalizált, önálló URL-en elérhető oldala (<http://m.oszk.hu>). A fejlesztés során az olvasóink által leginkább használt tartalmakat jól látható módon, nagy gombokkal tesszük elérhetővé a kezdőlapra, hogy azokat akár egy kis érintőképernyőn is kényelmesen lehessen kezelni. A megoldás hátránya, hogy jellemzően nem érhető el a teljes tartalom; előnyei, hogy az asztali számítógépre készített verziót nem kell módosítani, gyorsabban betöltődnek a tartalmak, az egyszerű menüstruktúra miatt pedig könnyen lehet tájékozódni az oldalon. A responsive weblap egyre inkább elterjedőben lévő megoldás. A lényege, hogy a stíluslapot úgy kell elkészíteni, hogy az a felbontástól függetlenül rendezze át a tartalmat. Itt sem külön mobil verzió, sem külön URL nincs. A megoldás előnye, hogy egy helyen lehet módosítani a tartalmakat. Ezt a megoldást akkor érdemes választani, ha a tartalom nem olyan gazdag, hogy azt nehéz legyen megjeleníteni. Nagy mennyiségű tartalomnál, mély struktúrájánál viszont praktikus lehet a mobil szegmens fejlesztése.

Ezt követően jöttek konkrét esettanulmányok, az ismertett technológiák szolgáltatásokba való beépítésének lehetősége. Kiemelten foglalkoztunk a QR (Quick Response) kóddal. A technológia sajátossága, hogy – szemben egy hagyományos vonalkóddal – vertikális és horizontális irányban is tartalmaz információt. A beolvasáshoz és a kód generálásához szintén léteznek ingyenesen elérhető szoftverek. A Kossuth Kiadónál magazinokban, tudományos szövegekben egyaránt használják ezt a lehetőséget, így videókkal egészítik ki a szöveges tartalmakat. A másik fejlesztés okoskönyv néven lett széles körben ismert. Az egyik ilyen egy Budapest útikönyv, amely egyetlen négyrét hajtogatott A/4-es méretű Budapest térkép, ezen 20 helyszín van megjelölve számokkal. A számokhoz QR kódok tartoznak. Ezeket keresztül juthat el az olvasó az adott helyszínt bemutató kisfilmhez. A Kossuth Kiadó egy mesekönyvet is készített QR kódokkal *Rendetlen nyuszik a benzinkúton* címmel. A történet több szálon is folytatható, amelyek közül a gyerekek választhatnak kedvüknek, hangulatuknak vagy érdeklődésüknek megfelelőt.

A könyvtárak is használhatják a QR kódot a szolgáltatásaik fejlesztésére. Erről Horváth Zoltánné adott összefoglalót. Például a bejáratnál az olvasók alapvető információkat kaphatnak a könyvtárról nemcsak szöveges, de akár video vagy kép formájában is. A videókkal QR kóddal lehet ismertetni egy-egy olvasmányt, ke-

zelnél vele katalógusrekordokat, vagy akár közvetlenül tartalmakhoz vezető linkeket szolgáltatni.

Konkrét könyvtári, múzeumi fejlesztések is léteznek. Ezek egyik izgalmas példája a Petőfi Irodalmi Múzeum, az MTA SZTAKI és a Moholy Nagy Művészeti Egyetem közös fejlesztésében létrejött alkalmazás, amely egy irodalmi séta Ottlik Géza *Hajnali háztetők* című műve alapján. Korábban a Petőfi Irodalmi Múzeum már több ízben készített mobiltelefonra letölthető vezetéseket, de olyat, hogy egy irodalmi emlékhelyeken át vezető városnéző sétához legyen alkalmazás, még korábban senki nem csinált. Az olvasási kultúra megváltozásával a használók előnyben részesítik az audio és video tartalmakat a tisztán szöveges leírásokkal szemben. Ezért célszerű olyan új hordozókat, megoldásokat találni, amelyek kielégítik a használók ilyen irányú igényeit. A projekt Ottlik Géza születésének századik évfordulója alkalmából készült, és kiérdemelte a Magyar Tartalomipari Szövetség díját is. A projekt egyben a vállalati szféra, a felsőoktatás és a közgyűjteményi szektor sikeres együttműködését reprezentálja. A SZTAKI a műszaki kivitelezést, az egyetem és az irodalmi múzeum pedig a tartalom fejlesztését végezte. A szoftver a GPS technológiára alapul, egyedi vagy előre elkészített sétákat lehet vele készíteni. Az ember egyszer letölti a szoftvert, onnantól nincs internethez kötve, csak GPS kapcsolatra van szüksége. A szűk keresztmetszetet az akkumulátor- és az emberi kapacitás jelenti, hiszen a telefon lemerül, az ember pedig elfárad a körülbelül hatórás séta alatt. A tartalom kialakításában össze kellett hangolni a regény cselekményét a séta igényeivel.

A mobiltelefonokon és tableteken történő szolgáltatások kialakítása mellett az elektronikus könyvolvasás a másik olyan trend, amelyre a könyvtári szektornak nagyon rövid időn belül adekvát választ kell adnia. Egyre több kiadó ad ki vagy forgalmaz e-könyveket, a használóknál is megjelentek az elektronikus könyvolvasó készülékek, amelyek egyre nagyobb igényt generálnak a művek könyvtári szolgáltatására is.

Még mindig nem alakult ki olyan modell, amelynek mentén ezen műveket szolgáltatva sem a használók, sem a kiadók, sem pedig a könyvtárak érdekei nem sérülnek. A kiadók az üzleti megfontolásokat, a közgyűjtemények pedig a használók szabad hozzáférést kell, hogy maximálisan figyelembe vegyék. Talán ezért is jelenti napjainkban a könyvtári viták egyik fontos kérdését az e-könyvek szolgáltatásának problémája. Úgy tűnik, hogy míg a szolgáltatások körüli könyvtárosi és kiadói érdekek egyeztetése lényegesen nem képes elmozdulni egy adott pontról, addig a villanyon történő olvasás iránti érdeklődés folyamatosan nő. Az április 4-én megrendezett második szakmai napunkkal részben az volt a célunk, hogy betekintést nyújtsunk a szakmai viták fő érveibe, részben pedig az, hogy áttekintést adjunk a tartalmakról, az eszközökről és az e-könyv piac jelenlegi helyzetéről. Több kiadóval együttműködve egy e-könyv csomagot is adtunk a vendégeinknek, hogy mindenkinek legyen saját személyes tapasztalata is ezen eszközökkel kapcsolatban. A szünetben „eszközsimogatót” tartottunk, amelyen a vendégeink a legújabb elektronikus könyvolvasókat vehették kézbe, próbálhatták ki. Az Országos Széchényi Könyvtár olvasó készülékeit szintén ki lehetett próbálni.

Az első két előadónk Farkas István (Dworkyll) és Székffy Tamás volt. Tekintettel arra, hogy a használók jelentős része nem kifejezetten olvasásra kifejlesztett

eszközökön szeretne tartalmat fogyasztani, fontosnak tűnt számba venni a táblagépek és az okostelefonok által kínált lehetőségeket is. Székffy Tamás ezt követően bemutatta az e-könyv olvasókkal kapcsolatos legújabb piaci trendeket.

Az eszközök mellett természetesen szükség van tartalomra is, amelyet az ember kiadóktól vagy könyvtárakból szerezhet be. Ugyan a hazánkban egyelőre csak egyetlen helyen van lehetőség e-könyvek kölcsönzésére, a Magyar Elektronikus Könyvtár a maga több mint 11 000 dokumentumával bőséges lehetőséget jelent az elektronikus könyvolvasókkal rendelkezőknek tartalmak beszerzésére. Moldován István előadásában azt mutatta be, hogy milyen lehetőségeket kínál az Országos Széchényi Könyvtár szabadon elérhető elektronikus gyűjteménye az elektronikus könyvolvasóval rendelkezők számára. Jó hír, hogy egyre nagyobb mennyiségben állnak rendelkezésre dokumentumok kifejezetten e-könyves formátumokban (ePub, PRC).

Az április 4-ei rendezvényünk utolsó előadója, Racsko Réka az e-papír közoktatásban való használhatóságáról beszélt. Erről az egri Eszterházy Károly Főiskolán végeztek kutatást. A tanulságok nem egyértelműen pozitívak. A gyerekek nem voltak túlságosan lelkesek az elektronikus könyvolvasók használatától, mert az eszköz önmagában nem teszi kellően látványossá a tartalmat.

Támaszkodva a 2011-ben megrendezett *Körkép az egyetemi technológiai kutatásokról* szakmai nap pozitív tanulságaira, az idei harmadik alkalmat újra a felsőoktatási hallgató kutatásainak bemutatására szántuk. Ezúttal öt intézmény hét hallgatója tárta kutatásait a szélesebb szakmai nyilvánosság elé. A témák meglehetősen sokfélék voltak, ezzel is reprezentálva a hazai informatikus könyvtáros képzések szerteágazó tematikáját. Ami mégis közös volt a bemutatott előadásokban, az a gyakorlatorientáltság és a magas színvonal. Ezúttal kicsit eltávolodtunk az elektronikus könyv és a mobil eszközök témakörétől, és valamennyi izgalmasnak ígérkező, technológiai vonatkozású előadásnak teret engedtünk.

Cselenkó Vera (Kaposvári Egyetem) a számítási felhő és a könyvtár lehetséges kapcsolatait mutatta be. Ismertette a felhő főbb jellemzőit, a benne zajló folyamatokat, valamint a főbb típusait. Ugyan jelentős fejlesztések történtek a virtuális könyvtárak vonatkozásában, a felhő technológiában zajló lehetőségeket (testreszabhatóság, szakértelem, folyamatos fejlesztések) nem használjuk ki kellő mértékben. Ennek egyik okát a kockázati tényezők jelentik, így az internetkapcsolattól és a szolgáltatótól való túlságosan erős függés.

Polereczki Anett (Szegedi Tudományegyetem) a közérdekű tájékoztatás új útjairól, a Digital signage megoldásokról szólt, amelyek valamennyi olyan területen jelen vannak, ahol egy szolgáltató ügyfelekkel tart kapcsolatot. A múzeumok és könyvtárak mellett például jelenthetnek a patikák, a vendéglátás és a kereskedelem világa, vagy akár a tömegközlekedés. A könyvtárakban a legkézenfekvőbb példa a raktári kérések pillanatnyi státusának nyomon követése, amelyre akár alkalmas lehet az ilyen rendszer. Az előadó kérdőíves felmérést is készített a használók körében. Az eredmények azt mutatják, hogy több és magasabb színvonalú digitális tájékoztatásra lenne igény a jövőben, ami azt is mutatja, hogy a digital signage technológiák alkalmazására is szüksége lenne a könyvtárakban.

A tanyák bekapcsolása az információs társadalomba egy földrajzi értelemben hátrányos helyzetben lévő rétegnek az esélyegyenlőségét jelenthetné. Egy Szeged

környéki kis település, Zákányszék jól reprezentálja a földrajzi távolságból fakadó hátrányt. A munkahelyhez, iskolához való eljutás korlátozottsága nyomán halmozottan vannak jelen a hátrányok (elvándorlás, alacsony iskolázottság, rossz életkörülmények, szolgáltatásokhoz való hozzáférés korlátozottsága). A tanyák nem is jelentenek vonzó életlehetőségeket egy iskolázott, a saját jövőjét nem az agráriumban elképzelő fiatalnak. Hegedüs Szabina (Szegei Tudományegyetem) a lemaradás csökkentésére mutatott be innovatív lehetőségeket. A javaslatának lényege egy Wimax hálózat telepítése, amellyel szélesebb kör számára lehetne elérhetővé tenni az internetet. A legfontosabb az lenne, hogy az információs technológiákat minél többen úgy használják, hogy az ne jelentse a tanyasi életforma feladását, és közvetlen hasznot jelentsen az ott élők számára. Mindez azonban a tanya és az ott lakók igényei feltárásának komplexebb megközelítését tenné szükségessé. Jelenleg a tanyavilágot ugyanis kizárólag a mezőgazdaság modernizációján keresztül próbálják meg fejleszteni.

A nyílt hozzáférés szintén számos technológiai kutatás témáját jelenti. Barton Dávid és Pál Vanda (Eötvös Loránd Tudományegyetem) az open access mozgalom rövid áttekintését követően a metaadatok útján keresztül ismertették azokat az új lehetőségeket és kihívásokat, amelyet az online intézményi repozitóriumban és a nyílt hozzáférésű folyóiratokban való publikálás területén jelentkeznek. A hallgatók kutatásának eredményei azt mutatják, hogy nagy szükség lenne a nyílt archívumok tartalmi feltárási gyakorlatának egységesítésére.

Az első négy előadás eltért a *Villanyolvasás, villanykönyv* rendezvénysorozat fő témájától, az utolsó három azonban már a hagyományos könyves világ digitális korban megjelenő új útjait járta körül. A Rukkola egy új online könyvcserélő oldal, amely lehetőséget biztosít a használóknak saját házi könyvtáruk ingyenes fejlesztésére. Az oldalon fel lehet ajánlani feleslegessé vált könyveinket, és másoktól be lehet szerezni a számunkra érdekeseket. Jávorka Brigitta (Pécsi Tudományegyetem) ezen az oldalon készített kérdőíves kutatást. Eredményei azt mutatják, hogy az ilyen online közösségek mind a könyvesboltoknak, mind pedig a könyvtáraknak komoly konkurenciát jelenthetnek. Érdekes, hogy – ha ellene nem tehetsz semmit, állj az élére alapon – számos könyvesbolt kapcsolódott be a mozgalomba, mint olyan helyszín, ahol a könyvcseré fizikai értelemben lebonyolítható. A könyvtárak szintén csatlakozhatnak, akár könyvek felajánlóiként, akár beszerzőkként.

Az elektronikus könyvek kölcsönzésének az Egyesült Államokban jól működő gyakorlata van. Bár ott is vannak viták ezen dokumentumok könyvtári szolgáltatása körül, a statisztikai adatok alapján elmondható, hogy ez a hordozó egyre nagyobb szeletet hasít ki magának a kölcsönzések összes számából. Szalacsi Alexandra (Pécsi Tudományegyetem) az amerikai gyakorlatot tekintette át szakirodalmi források, saját személyes tapasztalatai és könyvtárhasználókkal készített interjúk alapján.

Hogy még átfogóbb képet kapjunk az egyetemi technológiai kutatások és a könyves szakma közötti kapcsolatokról, meghívtuk Laskó Juditot (Akadémiai Kiadó), aki a felsőoktatási tankönyvek új útjairól tartott előadást (*Digitális kiadó és digitális könyvtár – a hallgatók és az oktatók igényeinek tükrében*). Az Akadémiai Kiadó munkatársai által a Budapesti Gazdasági Főiskola hallgatói és oktatói körében végzett felmérés eredményei alapján elmondható, hogy a diákok – amellet, hogy kevés könyvet vásárolnak – nem is igazán igénylik a felsőoktatási tankönyveket. Ha mégis beszerzik, akkor a legritkább esetben választják a vásárlást. Előny-

ben részesítik az ingyenes forrásokat. A beszerzett tartalmak jogtisztasága nem olyan szempont, amelyet bárki is mérlegelne. A hazai piac még nem érett meg rá, hogy nagy tömegű elektronikus könyvet adjanak el egyetemistáknak. Fontos lenne azonban, hogy ők is ráérezzenek az új hordozóban rejlő lehetőségekre.

A Könyvtári Figyelő szerkesztősége úgy döntött, hogy a hallgatói előadásokból egy reprezentatív válogatást ad közre a következő számában.⁶ Ebben azok a szövegek kapnak majd helyet, amelyek még nem jelentek meg nyomtatásban.

Idei utolsó rendezvényünkre szeptember 26-án került sor *Vállalati innovációk az információ- és tartalomszolgáltatásban* címmel. Igyekeztünk a könyvtárakkal szorosabb kapcsolatot ápoló és számukra többé-kevésbé ismeretlen vállalatokat egyaránt meghívni, hogy a hallgatóság tájékozódhasson a fejlesztések irányait illetően. Az előadók kiválasztása során a legfontosabb szempont az volt, hogy profitorientált szervezetek legyenek, amelyek újdonságot jelentő termékeikkel a könyvtárakat célozzák meg, ugyanakkor arra is hangsúlyt fektettünk, hogy a bemutatók tematikája többé-kevésbé illeszkedjen a *Villanyolvasás, villanykönyv* címhez.

A Monguz Kft. – az általa fejlesztett integrált könyvtári rendszerrel – régóta jól ismert partnere a könyvtáraknak. Simon András ezúttal a rendszerük új kontextusokban, a múzeumokban való implementálásának tapasztalatait mutatta be. A múzeumok új piacot jelentenek az integrált könyvtári rendszerekkel foglalkozó vállalkozásoknak, ugyanakkor rengeteg kihívást jelent a MARC alapú szoftver használata egy olyan világban, ahol a szurrogátumok nem könyvekhez, folyóiratokhoz, térképekhez és más, a könyvtárakban jól ismert dokumentumtípusokhoz kötődnek. A közönségben a legnagyobb felhördülést az adatmezők bővítésének gyakorlata keltette, amely egyik oldalról nélkülözhetetlen, a másik oldalról pedig kérdésessé teszi a szabványosságot.

Az EBSCO részéről Jan Luprich, a vállalat kelet-közép-európai képviselője mutatta be az EBSCO Discovery Service szolgáltatást. A használó számára sokszor kényelmetlen lehet, hogy amennyiben egy adott témára szeretne releváns találatokat kapni, akkor a legkülönbözőbb adatbázisokban külön le kell futtatnia egy-egy keresést. A találatok ilyenkor nem egy aggregált listában, hanem külön-külön jelennek meg, ami további kényelmetlenséget okoz. A szolgáltatás azzal növeli a keresés hatékonyságát, hogy az EBSCO adatbázisokban elérhető dokumentumokat és a katalógusból kinyerhető saját tételeket egyszerre keresi és jeleníti meg. A mobil eszközökön való keresés szintén lehetséges egy erre dedikált applikáció segítségével, így a számítógéphez kötöttség is megszűnik.

A könyvtárak sokat tehetnek az olvasás népszerűsítéséért, ami különösen a gyerekek olvasóvá nevelése miatt fontos. Katona Ildikó a *Könyvmolyképző* néven elindult kezdeményezésről számolt be. A Könyvmolyképző egy kiadó és egy játék. Az utóbbi a gyerekeknek kínál könyvekkel, olvasással kapcsolatos feladatokat, ráveszi a kicsiket és a nagyobbakat az olvasásra, amelyért ajándékokat kaphatnak. A játékban a Könyvmolyképző partnerei elsősorban az iskolák, de a könyvtárak is bekapcsolódhatnak.

Végül Varga Csaba a CompLex Kiadó képviselőjében arról beszélt, hogy a hagyományosnak még egyáltalán nem nevezhető e-könyv kiadás mellett a szabvány e-könyv formátumokból készíthető speciális tartalmakkal kísérleteznek. Erre jelentenek példát a látássérültek számára kifejlesztett DAISY technológiával ké-

szült hibrid – szöveget és hangot is tartalmazó – állományok. Mivel a használók igen jelentős része nem ruház be táblagépre és kifejezetten elektronikus könyvek olvasására kifejlesztett eszközökbe, a kiadó kísérletezik a bonyolultabb szakkönyvek applikációként való megjelenítésével.

Az előadások mellett emlékeztetések és tanulságosak voltak a viták és a hozzászólások. Fontosnak tartottuk, hogy minden alkalommal bemutassunk olyan megoldásokat, amelyek komoly anyagi megterhelés nélkül, azonnal hasznosíthatók a könyvtárakban. Látható volt, hogy az aktuális technológiai trendeket sok könyvtáros igyekszik nyomon követni és beépíteni az intézmények napi gyakorlatába. A programok során sok új szakmai kapcsolat is született. Ezúttal nemcsak könyvtárosok egymással ismerkedhettek meg, de vállalatok a potenciális megrendelőikkel, fiatalok a leendő munkáltatóikkal is egymásra találhattak.

Szándékunkban áll a K2 műhely rendezvényeit folytatni, mert úgy érezzük, hogy a programok találkoznak a könyvtárosok és általában véve a közgyűjteményi dolgozók szakmai igényeivel. Napról napra jelennek meg olyan új technológiák, amelyeknek a nyomon követése nem egyszerű, ugyanakkor azok hasznosítása könnyebbé és eredményesebbé teszi a mindennapi munkát.

JEGYZETEK

- 1 Molnár Sándor: Hely- és művelődéstörténeti célú temetői nyilvántartó rendszer fejlesztése = Könyvtári Figyelő, 2012. 1. sz. 47–54. p.
<http://ki.oszk.hu/kf/2012/03/hely-es-muvelodestorteneti-celu-temetoi-nyilvantarto-rendszer-fejlesztese/> (letöltve: 2013. október 3.)
- 2 Nagy Gyula: A személyes információszerzés (PIM) és a mobil eszközök = Könyvtári Figyelő, 2012. 1. sz. 35–46. p.
<http://ki.oszk.hu/kf/2012/03/a-szemelyes-informacioszerzes-pim-es-a-mobil-eszkozok/> (letöltve: 2013. október 3.)
- 3 Bognár Noémi Erika–Kozma Zsófia–Tormási Gabriella–Tóth Máté: A könyvtári blogok mint virtuális közösségi terek = Könyvtári Figyelő, 2011. 1. sz. 59–74. p.
<http://ki.oszk.hu/kf/2011/04/a-konyvtari-blogok-mint-virtualis-kozossegi-terek/#more-1702> (letöltve: 2013. október 3.)
- 4 Racsko Réka: Alternatívák az elektronikus tanulási környezetek kialakítására. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2012. 2. sz. 63–73. p.
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5588&issue_id=534 (letöltve: 2013. október 3.)
- 5 Vö.: Bánkeszi Katalin: Lesznek-e e-könyvek a könyvtárban? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2013. 3. sz. 3–9. p. (Egyesülés az e-könyvekért-ről: 7–9. p.)
- 6 Ez a Könyvtári Figyelő 2013. 4. száma lesz.

Tóth Máté

Blogból honlap

Megújult az EISZ Nemzeti Program portálja

„Társadalmunkban kifejezetten hasznos, ha valaki mindig, mindenhol jól informált”¹ – vallja Thomas Kneiper. Ehhez pedig információra van szükségünk. Az információnak azonban ára van, s ezt gyakran nagyon kemény pénzekben mérik. Hazánk közel két évtizede már, hogy kemény munkával igyekeznek minél gazdaságosabban, minél jobban kielégíteni a hazai információéhséget.

Az információhoz való hozzáférés igénye, az állami részvétel és a közös könyvtári fellépés 2001-ben találkozott, amikor az akkori Oktatási Minisztérium égisze alatt megszületett az EISZ program, amely kezdetben több, különálló forrásból gazdálkodott, ám az 1079/2012. (III. 28.) Kormányrendelet rendezte a program pénzügyi hátterét. A rendelet alapján a Kormány felkérte a „Magyar Tudományos Akadémiát (a továbbiakban: MTA), hogy az irányítása alatt álló köztestületi költségvetési szerv, az MTA Könyvtár (ma MTA Könyvtár és Információs Központ, röviden MTA KIK) közreműködésével lássa el az Elektronikus Információs Szolgáltatás Nemzeti Program működtetésével kapcsolatos feladatokat.”² A rendelet legfontosabb tételeként az állam központosította és 1426 millió forinttal biztos alapokra helyezte a program működését.

Az EISZ Nemzeti Program a kutatási infrastruktúra, az országos szintű elektronikus szerzeményezés, illetve beszerzés egyik legfontosabb támasza. Az EISZ nyújtotta állami támogatással a hazai „felsőoktatási intézmények és szakkönyvtáraik; a nonprofit kutatóhelyek és szakkönyvtáraik; oktatással, kutatással foglalkozó egyéb intézmények és szakkönyvtáraik”³ (pl. egészségügyi intézmények és könyvtárak) a piaci árnál olcsóbban juthatnak hozzá elektronikus folyóiratokhoz és könyvekhez, bibliográfiai adatbázisokhoz és faktografikus művekhez.

Az EISZ Nemzeti Programhoz a fent felsorolt intézetek csatlakozhatnak kormányzati vagy akadémiai státusuk igazolásával. Jelentkezni a tárgyévvel megelőző harmadik negyedév végéig lehet az adatbázisigények pontos megjelölésével és a későbbi önrészfizetés vállalásával. A résztvevőknek az együttműködési megállapodás aláírása és az önrészek befizetése után lehetőségük van a tartalmak elolvasására, letöltésére, kinyomtatására és archiválására „oktatási-kutatási célokra való felhasználáshoz”.⁴

Az MTA Könyvtár és Információs Központban az EISZ Titkárság két főállású és egy részmunkaidős munkavállalóval menedzseli a programot, Téglási Ágnes MTA KIK főigazgató-helyettes szakmai irányításával. A Titkárság feladata rendkívül sokoldalú – bár a két főállású dolgozó végzettsége szerint informatikus könyvtáros –, bizony sokszor igényel olyan kompetenciákat, amelyek távol esnek a „hagyományos” könyvtári munkafolyamatoktól.

Ilyen például a honlapszerkesztés, -készítés és -karbantartás.

Honlapfejlesztés: blogból honlap

Honlapfejlesztés, erre mindig szükség van, ha másért nem is, de tiszteletből. Meg kell tisztelni a felhasználókat azzal, hogy lehetőleg minél könnyebben használható és letisztultabb felületű honlapot látogassanak meg. „A honlapfejlesztés az egyik szükséges dolog közül előlépett a (...) legfontosabb, legolcsóbb és leggyorsabb kommunikációs csatornává.”⁵

Mit kell tudnia egy honlapnak?

Egy weboldal tartalmának és felületének kialakításához minden esetben szükséges, hogy előre meghatározhassuk a „honlap által elérendő célokat és meghatározzák a feladatokat, melyeket a honlapnak el kell látnia”.⁶

Az MTA Könyvtár és Információs Központ által működtetett Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Program portálja e bevezető fényében (e pontokat figyelemmel kísérve) 2013. szeptember második hetétől – közel háromhónapos intenzív fejlesztés után – megújult, impozáns külalakkal, egyszerűbb és letisztultabb felülettel várja régi és új látogatóit.

Az MTA Könyvtár és Információs Központ EISZ blogja még 2012 májusában indult, Wordpress alapokon. Az akkori elképzelés az volt, hogy gyors, de átgondolt formában létrehozzunk egy információs felületet, amelyen elsősorban híreket tennénk közzé. Ennek a blog forma teljesen megfelelt. Az elmúlt másfél év tapasztalatai alapján rájöttünk, hogy a blog keretei – lévén az, ami: online webnapló – nem engedik meg olyan plusz tartalmi és formai változtatások elhelyezését, amik szükségesek lennének. Az EISZ blog tehát megérett a változásokra. A blog forma helyett – megtartva a blog bejegyzéseit és átvéve előnyeit – egy információs portál kialakítását határoztuk el, ahonnan elindulva és ahová visszatérve összegyűjtendő a felhasználók számára szükséges információ és tudás.

Az EISZ weboldal formájában és funkcióiban is átalakult. A Wordpress motor sokkal jobban átalakítható sablonját alapul véve saját külalakot dolgoztunk ki, amely letisztult szürke-narancssárga színpárossal teszi könnyen átláthatóvá a felületet. A blog forma helyett portált kívántunk alkotni. Ezt a honlap teljes strukturális változtatásaival értük el. Ennek egyik jeleként a *Főoldalon* a honlap legfontosabb témaköreit kiemeltük, s a témákat mintázó ikonokra kattintással csoportosítva válnak elérhetővé az oldalon fellelhető hírek. Öt ilyen témakört emeltünk ki: hírek, pénzügyek, statisztika, tréning-szeminárium-konferencia, igényfelmérés-adatváltozás.

A hírek témát böngészve friss és naprakész információkhoz juthatunk az EISZ ügyeit illetően. A hírbejegyzések is változáson mentek át. Minden kategóriához külön ikon készült, amely egyértelműsíti az adatbázist és azt, milyen témában íródott a cikk. A cikkek végén lehetőség van a kapcsolódó bejegyzések olvasására.

A *Pénzügyek* részbe azok a hírek kerülnek külön felsorolva, amelyek kifejezetten gazdasági munkafolyamatokat érintenek. Példával jelezve: önrész-számítások, fizetési felszólítások stb.

A statisztikai pont megjelenése az egyik novum az EISZ portál működésében. A statisztikával kapcsolatos híreken túl az ikonjára kattintva új tartalom válik elérhetővé: az EISZ Nemzeti Program 2012. évi összesített statisztikai elemzésekkel, összehasonlításokkal és ábrákkal kiegészítve. A jelenlegi tartalom bővülni fog, idővel az intézményi használatot is elérhetővé kívánjuk tenni.

A *Tréning* témakör magáért beszél. Az *Igényfelmérés* a teljes EISZ tagságot érintő igényfelmérésekről ad hírt. Ide tartoznak azok a hírek, felhívások is, amelyek kifejezetten egy-egy adatbázis címrendeléseit veszik alapul. Vannak olyan adatbázisok, ahol lehetőség van listából válogatott címek előfizetésére. Ilyen a *Nature* folyóiratcsomagjai vagy a JSTOR kollekcói.

Új menüpontokat alakítottunk ki, a régieket újra gondoltuk. Az *Adatbázisok* menüből kiindulva átláthatóbb és jobban kezelhető leírásokat készítettünk, illetve egyszerűbbé és egyszerűbbé tettük az adatbázisok eléréseit. Az EISZ 1.0 – a régi webblog – felületén egy beépített flash alkalmazással mutattuk be az összes adatbázist. Ez a megoldás jól nézett ki, de problémákat vetett fel. A flash működéséhez telepített bővítmények szükségesek, amelyek nem minden esetben állnak vagy álltak automatikusan rendelkezésre. Ezért az EISZ 2.0 Adatbázisok menüjéből minden egyes adatbázis ismertetője külön-külön elérhető. Az ismertető egységes, uniformizált kialakítással olvashatók; tartalmazzák a szolgáltató teljes nevét, az adatbázis direkt elérését, a résztvevő intézmények listáját (ez különösen a Walk-In-Userok miatt fontos), az adott adatbázis témaköreit jellemző tárgyszólistát, a frissítés gyakoriságát, tömör szöveges összefoglalót és a felsorolt tartalmak alapján alkotott brosúrákat, amelyek letölthetőek PDF és JPG formátumban.

A *Magunkról* menüpont az *Adatbázisokhoz* hasonlóan többszörös menüpontokkal bír. A *Kapcsolat* pont mellett itt olvashatóak az EISZ adatvédelmi és szerzői jogi irányelvei, az EISZ küldetésnyilatkozata (még feltöltés alatt állt), az EISZ stratégiai elképzelései, ügyrendje és intézményi szerződésmintái, amelyek még szintén feltöltés alatt álltak.

Az EISZ 2.0 több beépített elektronikus űrlapfelülettel lett ellátva, megkönnyítve az intézményi koordinátorok és a saját munkánk végzését. Az egyik ilyen űrlap az *Adatváltozás bejelentés* menüpontból érhető el. A tagintézmények adatváltozásait ezen a felületen jelenthetik.

Újabb fontos újítás az *Igényfelmérés 2014* menüpont tartalma, ezen a felületen letisztult és egyszerű űrlapon elektronikusan adhatják le az intézmények következő évi adatbázis igényeiket. A felület tartalmazza a 2014. évre választható adatbázisokat, kiegészítve egy külön opcióval, amelyben az intézmények saját adatbázis ötleteiket oszthatják meg velünk.

A 2014. évtől változásként jelenik meg a program működésében az adatbázisonkénti minimális intézményszám. 2014-től csak azok az adatbázisok működhetnek a program részeként, amelyeket legalább négy intézmény igényelt.

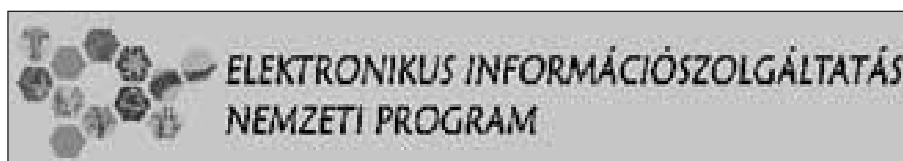
Mivel az EISZ Nemzeti Program közbeszerzéseket folytat le, így a szolgáltatókkal kötött *Előfizetői megállapodásokat* kötelező nyilvánosságra hoznunk. A *Szerződések* menüpontot erre találtuk ki.

Érdeemes pár mondat erejéig a megújult *Kereső* szolgáltatásra is kitérni, amely immáron bekerült a menüpontok közé. A kereső képes kezelni a tárgyszavakat (ragok és toldalékok nélkül), illetve a természetes, mindennapokban használt szavakat is, így összetettebb kereséseket hajthatunk végre. Például rákereshetünk a „kémia” és „kémiai” kifejezésekre, mindkét keresésnek lesz találat. A „kémia” szó nagyobb szórásban fog találatot kapni (5), míg a „kémiai” kifejezésre pontosabb listát kapunk (2). Több szavas keresésre is van lehetőség. A szavakat szóközökkel elválasztva lehet megadni.

Új EISZ logó

A honlap megújulásával egyidejűleg új logó is készült az EISZ Nemzeti Program számára, amely egyszerre fejezi ki a tudományos háttérrel, a közös munkát és előrehaladást.

A logó hosszú munkafolyamat eredménye, bár egy külső szemlélő számára egyszerűnek tűnhet, jobban belegondolva olyan logót kellett alkotni, amely több szempontból is bonyolult (aki foglalkozott már logóválasztással vagy -készítéssel, átérzheti a dilemmánkat). Az EISZ új logójának tartalmaznia kellett az adatbázisok szakterületeit (pl. a gyógyítás jelképe: Aszklépiosz botja), ezenkívül egyszerre kellett letisztultnak, de figyelemfelkeltőnek lennie. A közös munka a logó készítésében is megjelenik; a logó saját munka, de több szakember – többek közt Téglási Ágnes, Giczi András Béla, Urbán Katalin – véleménye formálta olyanná, ahogy most látható. A legszebb talán a logóban, hogy lehet róla beszélni, hisz’ van benne olyan, amiről mindenkinek más, de olyan is, amiről ugyanaz jut eszébe.

Statisztika

A statisztikai mérésekre két eszközt használunk: a Google Analytics és a Hi-Stats eszközöket. Az új felület szeptember 11-én került a nagyközönség elé teszt üzemmódban. Az elmúlt hetekben rengeteg látogatót regisztráltak a mérők.

A Google Analytics 425 egyedi látogató 1599 oldalmegtekintését regisztrálta. A felhasználók jellemzően magyarországiak voltak, de három erdélyi találat is szerepel a listában.

A HiStats 417 egyedi látogatótól regisztrált 1686 oldalmegtekintést. A felhasználók jelen esetben is 99 százalékban hazaiak voltak, a három erdélyi találat mellett orosz, lengyel, török és olasz találatok is voltak, ezek valószínűleg a véletlen számlájára írhatók, illetve a Google keresőjének „köszönhető”.

Összegzés

A honlapok azok, amelyek meghatározzák egy intézmény vagy program arcukat, megítélését az internetes közösségben. Rajtuk keresztül érhetőek el azok az információk, amelyeket a közönség elé kívánunk tární.⁷

Ezért különös hangsúlyt kell helyezni a honlapok hardveres és szoftveres háttérének kidolgozására. Az *eisz.mtak.hu* hardveres támogatása a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztési Intézet (NIIFI) infrastruktúrájában működik, virtuális szerverként fut 2012 májusa óta. A domain nevet az MTA Könyvtár és Információs Központ tartományában regisztrálták. A hardveres háttérben az EISZ 2.0 debütálásával sem történt változás.

Az új külalak megformálását az MTA KIK saját hatáskörben oldotta meg, ezzel külön fejlesztő céget nem bízott meg. Az EISZ 2.0 weboldalt kódolta és a webdesign-t (beleértve az *eisz.mtak.hu*-n fellelhető vizuális elemeket) készítette Páll Zoltán informatikus könyvtáros, az MTA KIK EISZ Titkárság munkatársa, e cikk írója. A kinézetet véleményükkel, tanácsaikkal formálták: Téglási Ágnes MTA KIK főigazgató-helyettes, Giczi András Béla és Urbán Katalin az MTA KIK EISZ Titkárság munkatársai, illetve természetesen a látogatók széles tábora.

A weblap szeptember 23-ától aktív; a visszajelzések alapján jó úton indult el a fejlesztés. Azonban nem dőlhetünk hátra! Folyamatosan fejleszteni, fejlődni kell, mert az Elektronikus Információszolgáltatás nem működhet elektronikus információk megújuló szolgáltatása nélkül.

JEGYZETEK

1 URL: <http://www.heise.de/tr/artikel/Das-Netz-als-Pausenfueller-1568472.html>
[letöltve: 2013. 02. 12-én]

2 Forrás: Magyar Közlöny, 2012. 35. sz. 6736. p.

3 Téglási Ágnes: EISZ Nemzeti Program 2012. – <http://eisz.mtak.hu/?p=197>
[letöltve: 2013. 08. 15-én]

4 Uo.

5 Honlapfejlesztés. – URL <http://www.honlapfejultok.com/honlap-fejleszttes>
[letöltve: 2013. 09. 29-én]

6 Uo.

7 Kégli Ferenc: Helyismereti fejlesztések a TÁMOP-3.2.4 keretében. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2011. 9. szám. 10. p.

Páll Zoltán

A kazincbarcikai Városi Könyvtár története dióhéjban

A cikk megírásának aktualitását az adja, hogy a 2012. és 2013. év jelentős, mérföldkönek számító változásokat hozott a könyvtár életében.

Egy önkormányzati határozat értelmében a fenntartó, Kazincbarcika Város Önkormányzata 2012. október 1-jétől önállóan működő intézményként működteti a továbbiakban a város könyvtárát. Újabb döntés értelmében pedig a közeljövőben egy felújított épületbe költözhet a könyvtár, amely végre több évtizede húzódo problémára nyújt megoldást.

A könyvtártörténetek megírása előtt számba kell vennünk különböző szempontokat, amelyek alapján rendszerezzük mondanivalónkat, kifejtjük a témát. Jelen írás csak rövid összefoglaló, teljességre való törekvés nélkül, csupán visszatekintés, tisztelgés a kazincbarcikai könyvtár korábbi vezetői és munkatársai előtt.

A kazincbarcikai könyvtári ellátás kezdetei

Magyarországon, a II. világháború befejezése után az újjászervezések elérték a könyvtárakat is. A kazincbarcikai könyvtári kultúra gyökerei is erre az időszakra nyúlnak vissza. Pontos feljegyzés 1955-ből található először: „*Léte és fontossága szorosan összekapcsolódik Kazincbarcika fejlődésével. Mint kis népkönyvtár kezdi meg működését a kazincbarcikai tanácsháza egyik kis termében. Ekkor még csak egy szekrénnyel bírt, a könyvtári munkát pedig társadalmi könyvtárosok látták el. Komoly mérföldkő 1953. áprilisa, amikor a megyei könyvtár mintegy 1000 kötetnyi könyvállománnyal városi könyvtárrá bővítette és a rohamosan épülő Új Város egyik még félkész épületében nyer elhelyezést.*” (Jelentés az 1955. február 23-án a kazincbarcikai Városi Könyvtárban megtartott ellenőrzésről, Miskolc, 1955. március 15.)

A könyvtár Kazincbarcika várossá nyilvánításával egy időben kapta meg városi könyvtári rangját. A települést az 1.006/1954. (I. 28.) sz. minisztertanácsi határozattal emelték városi rangra. A város fejlődésével párhuzamosan fejlődött a könyvtár, ám az állomány növekedését nem követte területnövekedés. A helyhiánnyal való küszködés mind a mai napig végigkíséri a könyvtár történetét. Kultúrházakat a város különböző részein lehetett már találni, amelyek ugyan területileg arányosan fedték le a várost, de a lakossűrűséget figyelmen kívül hagyták építésükkor. A '60-as évek végére „*a népművelés leginkább megszervezett területe a könyvtár, és sajnos a város különböző fenntartású közművelődési könyvtárai is számos problémával küszködnek. Ezek közül a legégetőbb a helyhiány.*” (Landerberger Istvánné szakdolgozata).

A kazincbarcikai könyvtár a magyarországi tanácsi közművelődési könyvtári hálózat kiépülése után, a rendszer működésének korai stádiumában született. Egy új város új intézménye volt. Az akkori könyvtárosok célkitűzése az volt, hogy maradandót hozzanak létre, és lerakják az új típusú könyvtár alapjait, megteremtsék annak működési feltételeit, kiépítsék széles társadalmi bázisát. Mindezt tették egy vadonatúj, épülő és gyorsan fejlődő városban. Az épülő és fejlődő város kiváló helyszínnek mutatkozott a könyvtári célok megvalósításához.

A kezdetben népkönyvtárként működő intézmény 1953 áprilisáig a putnoki járási könyvtár hálózatához tartozott, annak letéti könyvtáraként működött két telephelyen. Az újavárosi részen 1953-ban jött létre a községi könyvtár, amelynek állományát a fent említett két letét alkotta, kb. 2200 kötet.

Az „új” könyvtár egy épülőfélben lévő lakóház egyik lakásában kapott helyet. Néhány költözés történt ebben a korai időszakban, de csak egyik lakásból a másikba. 1954. augusztus 1-jén Eöry Eszter lemondott és Schmidt Ferenc került a helyére, aki megszüntette a könyvtár addigi elszigeteltségét, kiépítette kapcsolatait a város politikai vezetőivel, a helyi tanáccsal, a tömegszervezetekkel. A város vezetése a helyi sajtón keresztül támogatta a könyvtárat: a *Kazincbarcika* című újságban a könyvtár többször felhívással fordult a dolgozókhöz, tájékoztatva őket a könyvtár igénybevételeinek lehetőségeiről.

Az *Irodalmi Újság* hasábjain 1955-ben Ember Mária így írt a kazincbarcikai könyvtárról: „*Itt vagyunk, a híres-nevezetes Kazincbarcika városban, annak egyik legrégebb: gondolom, kétéves házában, annak is a földszintjén, a könyvtárban. Látogatásunkról nem értesítettük előre a könyvtárost, s ennél fogva, amikor belépünk, e szavakkal fogadott: be akar iratkozni?*”

Az 1955. év komoly változások előszeleit hozta a kazincbarcikai kulturális életnek, kifejezetten a könyvtárnak. Ebben az évben került ide könyvtárvezetőként Papp Attila, akit a korabeli sajtó és a szakma akkori képviselői méltán neveztek „könyvtár-csinálónak”. Papp Attila 1919-ben született Szatmáruddvariban, paraszti családban. A debreceni Fazekas Gimnáziumban érettségizett, ahol Oláh Gábor, majd Kovács Máté voltak az irodalomtanárai. Közös ismerősök hívták fel rá Szőnyi Lászlónak, a miskolci megyei könyvtár akkori igazgatójának figyelmét, aki felkereste őt, és ismertette vele a könyvtáros feladatait. A találkozás eredményeképpen hamarosan meghívták Miskolcra a megyei könyvtárba, ahonnan rövid gyakorlat után 1955 februárjában került Kazincbarcikára. Papp Attila 1981-ig vezette a könyvtárat.

Állományfeltáró tevékenység ebben az időszakban még nem folyt, azonban a távlati feladatok között szerepelt már a helyrajzi, a szak- és a betűrendes katalógus kiépítése. Ahhoz azonban, hogy katalógus épüljön, előbb a könyvek szakozására lett volna szükség, ami az akkori, több mint 3000 darabos állományt és az egyszemélyes „kollektívát” figyelembe véve, rövid időn belül lehetetlen volt. Bár „*a szak-katalógus elkészítéséhez a könyvek szakozása szükséges előbb. Ehhez a munkához a megyei könyvtár kölcsönadja a magyar ETO-t.*” (Jelentés az 1955. február 23-án, kazincbarcikai Városi Könyvtárban megtartott ellenőrzésről).

1955-ben létesült a város két külső kerületében, az Óvárosban és Berentén fiókkönyvtár. (A '90-es évekig jellemző volt a fiókkönyvtárak nyitása és működése, majd ezt követően folyamatosan megszűntek.) 1955. év végére jelentős számszaki növekedés figyelhető meg az állományban, amelynek nagy hányada a régi nép-

könyvtári anyag újraeltározása során keletkezett. Sajnos, ezeknek a műveknek nagy része már tartalmilag elavult volt. Kiegészítésként 19-féle napi- és hetilap, folyóirat járt, amelyek között nem volt műszaki és technikai jellegű.

1956-ban csoportos leltárkönyvvel egészült ki a könyvtár dokumentációs eszköztára, amelyet 1954-ig visszamenőleg el is készítettek. Egy 1956-os, könyvtárvezető által készített beszámolóból kiderül, hogy az állomány összetétele mind mennyiségileg, mind minőségileg elmaradt a követelményektől. A folyóiratok száma tovább bővült, és a helyi igényeknek, valamint a város iparának megfelelően a könyvtár előfizetett a *Magyar Kémiai Folyóirat* című periodikára, mintegy pótolva a műszaki folyóiratok terén lévő hiányosságot. A propagandamunka ekkorra már kiterjedtnek mondható. Elismerésként a megyei könyvtár 1956. június 28-án itt tartotta az önálló községi könyvtárak munkatársainak értekezletét.

Elkészültek a szak-, a betűrendes katalógus cédulái. A szerkesztési munka azonban nem valósulhatott meg, mert a könyvtár nem rendelkezett katalógusszekrényvel. Az olvasók számára is csak egy házi készítésű, ún. szalagkatalógus volt elérhető, ennek viszont az volt a hátránya, hogy egy adott időpont állományát tükrözte csupán.

1957 novemberében egy háromszobás lakást biztosított a fenntartó könyvtári célra, ahol 1969-ig működött, zárt raktári rendszerben.

1959-re már égető probléma volt a gyermek, ifjúsági és a felnőtt olvasók kölcsönzésének idő- vagy térbeli elkülönítése. A könyvtár fizikai valóságát tekintve, rendkívül rossz körülmények uralkodtak. Nem volt olvasóterem, ennek ellenére körülmekintően szereztek be a komoly tartalmi értékeket képviselő kézikönyveket, bízva a közeli, méltó helyre költözésben. Raktárként csupán egy 4×5 méter alapterületű szoba szolgált, ahol közel 12 000 könyvet kellett elhelyezni. Nem volt lehetőség arra sem, hogy kellő differenciáltsággal foglalkozzon a kölcsönző könyvtáros a gyermek és felnőtt olvasókkal egyaránt, amennyiben azok egy időpontban szerettek volna könyvet kölcsönözni. Mivel térbeli elkülönítés nem jöhetett szóba, ezért fontolóra vették az időbeli elkülönítés megvalósítását. Sajnos, ez sem jöhetett létre, hiszen a napi négy órás kölcsönzési idő nem kecsegtetett semmi jóval. 1959-ben a kölcsönzési időt a megnövekedett forgalom miatt hat órára bővítették. Ez az idő kiegyensúlyozottabbá tette az olvasók szolgálatát, ám késleltető hatással volt a feltáró és egyéb adminisztratív tevékenységre.

Elkészült a gyermek és ifjúsági művek betűrendes cédulakatalógusa is, rajzos választólapokkal. A várva várt katalógusszekrény is megérkezett, így elkezdődött a szerkesztési munka. Ekkor már 72-féle folyóirat járt a könyvtárba.

A '60-as években továbbra is égető probléma volt a könyvek elhelyezésének elégtelen volta, a hely- és a munkaerőhiány. Raktár céljára ugyan kapott a könyvtár egy kisebb helyiséget, de mivel itt kellett elhelyezni – az előrelátó beszerzésnek köszönhetően – kézikönyveket és a már jelentős mennyiségű tékázott folyóiratokat, ezért a probléma még mindig nem oldódott meg. A kölcsönző rész és az olvasóteremként funkcionáló néhány szék és asztal mindössze 33,5 négyzetméteren helyezkedett el. Ebből a tényleges hasznos terület viszont csupán 15 négyzet-

méter volt. Ezen a területen szolgáltak ki átlag 40 000 olvasót évente, napi négy, illetve később napi hat órában.

1960-ban már teljesen elkészült a betűrendes cédulakatalógus, a szakkatalógussal együtt. Ezen a két legfontosabb katalóguson kívül azonban a könyvtár messze meghaladta a kor katalógizálási szokásait. A szerző/cím szerinti katalógus ún. szótárkatalógusként is funkcionált, hasznos segédeszközként mind az olvasószolgálati, mind az állománygyarapítási munkálatokhoz. Az állomány egyes részéről külön katalógusokat készítettek, hogy korszerű, sok szempontú tájékoztatást nyújthasson a könyvtár olvasóinak. Betűrendes színműtári katalógust szerkesztettek, amelynek értékét emelte a gyűjteményes munkák analitikus feltárása. Megszűnt a kézzel írott, füzetes katalógusok használata, s az újak már megfeleltek az akkor korszerű követelményeknek, hiszen már katalógusfiókokban helyezték el a cédulákat.

Az előfizetett napilapokról és folyóiratokról fényképpel illusztrált periodika-katalógust készítettek, feltüntetve a cédulákon, hogy azok mióta jártak a könyvtárba. Betűrendes füzetes katalógust adtak ki az állomány egészéről, két kötetben, amely vállalkozás – kisebb hibái ellenére – az olvasók kedvező fogadtatására talált. Tanácsadó összeállításként „*Így írod – így mondod*” című kiejtési szótárkatalógust is összeállítottak – cédulaformában, a könyvtári állományban található külföldi szerzők nevének és egy-egy nem magyar címnek a helyes kiejtéséről.

1960-ra datálható egy nagyon ötletes, a mai kornak is megfelelő kezdeményezés. „Libresszó-könyvtár” működtetésével próbálkoztak a helyi tejevendéglőben.

Fontos feladatnak tekintette a könyvtár az országos irányelveknek megfelelően a szakirodalmi ellátottság növelését. Az ország könyvtáraiban az általános helyzet: „*az állománygyarapítás vizsgálatának eddigi tapasztalataiból, de magának az állománynak összetételéből is arra lehet következtetni, hogy a vidéki könyvtárak egészen mostanáig nem tekintették fontos feladatnak a szakirodalom gyűjtését.*” (A Könyvtáros, 1961. 4. sz. 194. p.: *Az állami közművelődési könyvtárak soraiban levő feladatai.*) Nos, a vidéki könyvtárak viszonylatában ebben a témakörben is meghaladta a kazincbarcikai Városi Könyvtár a többi könyvtárat. A csoportos leltárkönyv alapján 1961-ben már az állomány 40 százaléka (17 776 db) ismeretterjesztő mű volt.

A beiratkozott olvasók számát, illetve a kölcsönzött kötetek számát bizonyítja az alábbi, *Észak-Magyarország* című napilapban megjelent írás: „*Érdekes adatokat kapunk, ha a könyvtár forgalmát vizsgáljuk. Az elmúlt év közepén, június 30-án 2.572 olvasója volt a könyvtárnak, most pedig 3.401 van. A kikölcsönzött kötetek száma egy év alatt 49.224-ről 85.297-re emelkedett.*” (ÉM 1964. július 15.)

A könyvek elhelyezését és a tárolási gondokat dokumentálja továbbá a következő idézet: „*A raktárakban már a földön is kénytelenek tárolni a könyveket. A folyóiratokat, azok egy összegyűjtött részét, bármely fonákul hangzik is az egyik fürdőkádban találtuk meg.*” (ÉM 1964. július 15.) Kísértetiesen hangzik ez az írás 1964-ből, hiszen a könyvtár raktáraiban jelenleg is hasonló állapotok uralkodnak – a fürdőkádat kivéve.

1965-ből találunk utalást azon helytörténeti kutatásokra vonatkozóan, miszerint sikerült bebizonyítani, hogy Egressy Béni ténylegesen a város egyik elődtelepülésén, Sajókazincon született, és nem az addig megjelölt (Sajó) Lászlófalván.

Ebben az évben már 23-féle katalógusról van tudomásunk.

Egy település várossá válásának egyik fontos szempontja a hagyományok feltárása és megőrzése, átörökítése a jövő nemzedék számára. A könyvtár kiemelt feladatának tekintette a város kialakulásával összefüggő dokumentumok felkutatását és archiválását.

A helytörténeti munka a könyvtár történetének korai stádiumában az ország szakmai köreiből nagy elismerést váltott ki, emelve ezzel a könyvtár presztízsét és elismertségét.

A *Művelődésügyi Közlöny* 1975. évi 7. számában jelent meg a „Kiváló könyvtár” cím elnyerésére kiírt pályázat, amely cím birtokosa lehetett könyvtárunk.

A körültekintő és kiterjedt propagandamunkára vall, hogy a bejáró és a városból eljáró dolgozók figyelmének felkeltése érdekében reklám feliratokat helyeztek el a helyi és helyközi járatú munkásbuszokon. Elmés szövegű, rajzos, figyelemfelkeltő plakátokat készítettek. „*Táppénzes idő alatt hasznos szórakozás az olvasás.*” A város parkjaiban lévő lócákra is feliratot ragasztottak: „*Önt is várja a Városi Könyvtár*”.

Új épületben a könyvtár

1969-ben átadták a város új építésű művelődési központját. Régóta dédelgetett álma és vágya valósult meg a könyvtárosoknak és az olvasóknak.

Az ezután következő évek alatt teljesedett ki igazán a könyvtár munkája. Igazi közösségi színtérré vált, a hagyományos könyvtári feladatok ellátása mellett kiteljesedhetett a rendezvényszervezés, a kiállítások rendezése. Minden tekintetben igyekezett a város lakóinak és a beiratkozott olvasók igényeinek kielégítésére. Megszűnt „kölsönkönyvtári” státusa.

1969-ben leomlott a válaszfal könyv és olvasó között. Az új építésű művelődési ház emeletén kapott helyet a felnőtt részleg. Az emeleti elhelyezés nem volt ugyan a legpraktikusabb, de abban az időben ez a probléma elenyészőnek tűnt a pozitív változások mellett. A területi növekedés mellett ekkor valósult meg a szabadpolcos kölcsönzés. Kialakítottak egy folyóirat-olvasó részleget, elkülönítettek egy olvasótermet. A földszinten és az alagsorban két helyiség állt a könyvtár rendelkezésére könyvek és folyóiratok raktározására. A földszinten iroda- és feldolgozó helyiségeket biztosítottak a könyvtár háttérmunkálatainak elvégzésére. A látványos fejlődés minden tekintetben pozitív hatást gyakorolt a könyvtári életre Kazincbarcikán. A lakosság érdeklődött az újdonságként ható szabadpolcos kölcsönzés iránt. Megnövekedett a beiratkozottak száma, és ezzel egyenes arányban nőtt a kölcsönzött kötetek mennyisége is. A korábbi kölcsönzési és könyvtár-látogatási gyakorlat megváltozott és megújult, ami nemcsak az olvasók körében hatott újdonságként, hanem a könyvtárosok között is. Az olvasó ez ideig kénytelen volt megbízni a könyvtáros szakértelmében, illetve ajánlásában. A szabadpolcokon történő elhelyezéssel a könyvtárosok mintegy bevonták az olvasókat a tájékoztatásba. Lehetővé vált a szabad válogatás, kutatás. Meg kellett azonban tanítani a használókat arra, hogyan keressenek a könyvek között. Az akkori magyarországi gyakorlat alapján természetesen az ismeretterjesztő műveket szakok (ETO), a szépirodalmi műveket pedig a szerzők betűrendje szerint rakták a polcokra. A szabadpolcos rendszer a használóban azt a látszatot keltette, mintha saját könyvtárban keresne.

Az 1971. év újabb változást hozott a városi könyvtár életébe, amely a gyermekrészleget érintette pozitívan. 1971. május 30-án a Jubileumi Úttörőnap keretében Takács István, a kazincbarcikai Városi Tanács elnöke átadta az épület emeleti részét Papp Attila könyvtárvezetőnek. Az új gyermekrészleg neve Városi Könyvtár Gyermek Klubkönyvtára lett. Valószínűleg emiatt alakult ki az a téves képzet, miszerint sokan úgy tekintettek a gyermekkönyvtárra, mint önálló intézményre. Az új épület és a területnövekedés, a különböző funkciók betöltésére alkalmas nagy terek és helyiségek azonban rendkívül pozitív hatást gyakoroltak a gyermekek könyvtári ellátására, az olvasóvá nevelésre.

Viszont ettől az időszaktól kezdve folyamatos a felnőtt könyvtár helyhiánya. Mind a mai napig a könyvtárosok leleményességét dicséri, hogy különböző praktikákkal, átcsoportosításokkal igyekeznek helyet nyerni az újabb és újabb dokumentumoknak, főként a könyveknek. Az új évezredig jelentős volt a meglévő anyaghoz való ragaszkodás, alacsony a körültekintő selejtezés aránya.

1981-ben az egy épületben működő Városi Könyvtárat és a Művelődési Központot szervezetenként összevonták, megszűnt az Városi Könyvtár intézményi önállósága, a neve Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtár lett. A könyvtár vezetését Landerberger Istvánné vette át, aki 2003-ig volt az intézmény szakmai igazgatóhelyettes-könyvtárvezetője.

A '80-as évek második felében már érezhető volt a változás a könyvtárban is. Megnőtt az érdeklődés az újonnan megjelenő független időszaki kiadványok és a közelmúlt történelmét dokumentáló kiadványok iránt. A gazdasági kényszer hatására és a könyvek árának radikális emelkedése miatt megnőtt az igény a könyvtár használatára.

Kedvező történet ezekben az években, hogy a könyvtár szert tett egy IBM IT 386-os számítógépre – mintegy lerakva a könyvtár automatizálásának alapjait.

A '90-es évek sok változást hoztak a könyvtár életében. Magyarországon kezdett kialakulni és megerősödni a civil szervezetek rendszere. Landenberger Istvánné könyvtárvezető hamar felismerte, hogy a könyvtár működése és szolgáltatási színvonalának megőrzése az alacsony költségvetés miatt veszélybe kerülhet, ezért egy alapítvány létrehozásának gondolata foglalkoztatta. Az ötlet kedvező fogadtatásra talált, és 1996-ban Kazincbarcika Város Önkormányzata létrehozta a Kazincbarcikai Könyvtárpártoló Közalapítványt.

A személyi jövedelemadó egy százalékos felajánlásaiból komoly bevétel származik évről évre. Több sikeres pályázaton vett részt, amelynek támogatásából számítástechnikai berendezésekkel, újonnan megjelenő információhordozókkal bővítette a könyvtár technikai felszereltségét és állományát. Nagymértékben hozzájárult a könyvtár munkafolyamatainak automatizálásához: számítógépeket vásárolt, vonalkód-olvasókat és vonalkódokat biztosított.

A technikai eszközpark bővítése 1994-ben kezdődött. 1995-től dokumentált a könyvtár pályázatokon való részvétele. 1998-ban a Soros Alapítvány támogatásával öt darab korszerű számítógép került a könyvtárba, ezek segítségével az érdeklődők ingyen vehették igénybe az internet adta lehetőségeket.

A könyvtári munkafolyamatok automatizálásának kezdete szintén 1998-ra tehető. Sok más könyvtárhoz hasonlóan, az Infoker Kiszövetkezet fejlesztésének köszönhetően, olcsón hozzájuthattak a TextLib Integrált Könyvtári Rendszerhez, éves előfizetési díj megfizetésével, amit ún. szoftvertámogatásnak hívtak. Elkezdődött a dokumentumok, elsősorban a könyvek számítógépes katalogizálása. A pontos leírásokhoz való ragaszkodás és a tulajdonképpeni egyszemélyes feldolgozás jelentősen megnövelte az ezzel töltött időt. A kollektívának és a könyvtár használói bázisának ekkoriban nem volt igazán lehetősége megtapasztalni a gépesítés előnyeit. Ez a helyzet 2003-ban megváltozott, amikor is a hangsúly a minél előbb történő számítógépes kölcsönzés bevezetésére került. A folyamat felgyorsításának köszönhetően 2003 szeptemberétől elkezdődött a számítógépes kölcsönzés és az ezzel együtt járó egyéb munkafolyamatok automatizálása. A következő években felgyorsult a könyvtár élete. Megnövekedett a közösségi programok száma, mind a gyermek és mind a felnőtt használók részére különféle események kerültek megrendezésre. 2003-tól folyamatosan csatlakozott a könyvtár az országos rendezvénysorozatokhoz, mint az Őszi Könyvtári Napok vagy az Internet Fiesta. 2007-től több éven keresztül az Internet Fiesta szervezőbizottsága elismerésben részesítette a könyvtárat.

A 2000-es évekkel a könyvtárakban végbemenő paradigmaváltás jelentősen befolyásolta a könyvtár és használóinak életét. Új feladatok kaptak hangsúlyt a meglévők mellett; tudomásul kellett venni, hogy napjainkra a könyvtár már nem élhet csak abból, hogy könyveket bocsát a használók rendelkezésére. Kiépült a környező településeket ellátó Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer, amelynek keretében 2007. évtől a Kazincbarcikai Kistérség harminc kistelepülésének könyvtári ellátását koordinálja a könyvtár, ma már a miskolci megyei könyvtárral karöltve. Az eltelt hat év alatt a kistelepüléseket igyekeztek felzárkóztatni a korszerű könyvtári ellátás színvonalára. Időközben elérhetővé vált az interneten az online katalógus, amelynek egyik hozzáadéka a könyvtárközi kölcsönzésbe történő bekapcsolódás. A könyvtár pályázati tevékenysége gyakorlatilag 100 százalékosnak mondható; az Európai Unió pályázati lehetőségeit kihasználva komoly kiegészítésekre tehet szert. A város oktatási intézményeivel a jó kapcsolat ápolása hagyományként van jelen, kiegészítve a környező települések iskoláival és óvodáival.

Időközben a könyvtár életében zajló átszervezések folytatódtak. 2008. február 1-jétől 2012. szeptember 30-áig egy újabb ún. összevonás következett, ennek alapján a város Sport Központját csatolták az Egressy Béni Művelődési Központ és Könyvtárhoz, az újabb név Egressy Béni Könyvtár, Kulturális és Sport Központ lett. Majd 2012. október 1-jétől Kazincbarcika városi könyvtára visszakapta szervezeti önállóságát, a korábbi intézmények jogutójaként, Egressy Béni Városi Könyvtárként működik tovább.

Hamarosan megoldódni látszik a könyvtár életét folyamatosan végigkísérő legégetőbb probléma, miszerint a város egy régi iskola épületének teljes körű felújításával oldja meg az elhelyezést. Az épület földszinti részét birtokba véve a könyvtár ismét új kihívások elé nézhet.

A feladat komoly, a lehetőséget okosan kell majd kihasználni, annak érdekében, hogy Kazincbarcika könyvtári ellátása ismét megújuljon és a használók elégedettségére találjon. Jól kell teljesítenünk, bebizonyítva, hogy méltóak vagyunk elődeinkhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Landenberger Istvánné: A kazincbarcikai Városi Könyvtár története. Szakdolgozat, Budapest, 1968.

Fenyvesi Miléna: A közművelődési könyvtárak gépesítésének helyzete Magyarországon. Szakdolgozat, Nyíregyháza, 2002.

Stoytcheva Éva: A kazincbarcikai városi könyvtár helyismereti tevékenységének története a kezdetektől napjainkig. Szakdolgozat, Eger, 2002.

Az állami közművelődési könyvtárak soron levő feladatai. = A Könyvtáros, 1961. 4. sz. 193–197. p.

Benedek: Könyvtár három kis lakásban. = Észak-Magyarország, 1964. július 15.

Jelentés az 1955. február 23-án, kazincbarcikai Városi Könyvtárban megtartott ellenőrzésről.

Molekné Kőrösi Beatrix

A Füzeki István Emlékérem
2013. évi díjazottja

**Balázs Sándorné Veredy
Katalin,**

az Országgyűlési Könyvtár nyugalmazott
főigazgatója.

Az Országos Széchényi Könyvtárban, Füzeki István emléktáblája előtt november 4-én megtartott ünnepségen Biczák Péter, a Füzeki Emlékérmet odaítélő kuratórium elnöke ismertette a grémium döntését, miszerint az éppen tízéves emlékérmét az Országgyűlési Könyvtár nyugalmazott főigazgatójának ítelték.

A díjazottat Haraszi Pálné laudálta, aki a kitüntetett részletes pályarajzából kiemelte a díjazott könyvtárfejlesztő és bibliográfiai munkásságának több évtizedes eredményeit és máig ható jelentőségét.

**A jelenleg kórházban ápoltt díjazottnak gyógyulást kívánva
szívből gratulálunk!!**

Vilmon Gyuláné
(1927–2013)

Mély fájdalommal értesültünk, hogy Vilmon Gyuláné, született Bacskay Katalin, a Semmelweis Egyetem (akkor még SOTE) Központi Könyvtárának volt vezetője, 2013-ban távozott az élők sorából. Elődömként 1973 és 1990 között vezette a könyvtárat, 1973-tól 1980-ig megbízott, majd 1980-tól kinevezett igazgatóként.

1932-ben született Kisvárdán, érettségi után az ELTE magyar irodalom és könyvtár szakán szerezte meg diplomáját. Rövid közművelődési tevékenység után kezdett foglalkozni a könyvtári szakmával, 1957-től az egyetem, akkor még Semmelweis Orvostudományi Egyetem szakkönyvtárosa lett.

Töretlen könyvtárosi pályafutása során volt gyakornok, majd tudományos segédmunkatárs, munkatárs, igazgatóhelyettes, megbízott igazgató, végül 1980-tól a Központi Könyvtár kinevezett igazgatója.

Az ötvenes–hatvanas években szerezte meg és mélyítette el helyi szakmai ismereteit. Ezen ismereteket tovább kutatva és elemezve, értékelve számos orvostörténeti közleményt, könyvfejezetet írt; többek között a másfél évszázados múltra visszatekintő kari (majd egyetemi) könyvtár történetéről is. Publikációs tevékenységéhez tartozott még az *Egyetemi évkönyvek* szerkesztésének munkája, majd az akkori korszerű információforrások, eszközök használatáról is készített jegyzetet a hallgatók számára.

A múlt, a történeti események megőrzésére irányuló törekvését illusztrálja, hogy az 1970-es évek elején az ún. tanártestületi ülések jegyzőkönyveit egy iratrendezés során selejtezésre ítélték. Amikor Vilmon Gyuláné észrevette a folyosóra kikészített köteteket, nagy hibának tartotta ezt az eljárást, azonnal begyűjtötte a köteteket, a szobájában őrizte és kutatta tartalmukat. Később a levéltárba kerültek e művek. Ezzel a hozzáállásával, cselekedetével is arra tanított bennünket, hogy meg kell becsülni a múltat és az értékes forrásokat.

Igazgatósága alatt, az ő személyes közreműködésével a Központi Könyvtár országos feladatkörű, tudományos szakkönyvtár lett. Ekkor kezdődött el nagy folyóirat-állományának számítógépes feldolgozása, és a számítógépesítés kezdete is ez időre esett. Munkája elismerésül az évek során miniszteri dicséretet, a SOTE kiváló dolgozója címet, Kiváló munkáért kitüntetést, valamint az *Orvosi Hetilaptól* „Markusovszky-díjat” kapott.

Mind a megjelent írásai által, mind a könyvtárat építő és fejlesztő munkájával maradandót alkotott. Emlékét így őrizzük.

Vasas Livia

Batári Gyula (1933–2013)

Tudjuk, hisz' közelről ismerjük őket: számosan vannak könyvekkel eljegyzett életű emberek. Batári Gyula föltétlenül közéjük tartozott. Gyimesi László költőien szép megszemélyesítése tökéletesen illik rá: „*a Gutenberg-galaxis csillagjáró szerelmese*” volt.

1933-ban született Budapesten, értelmiségi családban, ahol a bensőségesség, a harmóniára való törekvés és a hit voltak gyermekéveinek meghatározói. Mégsem puhán kibélelt babaházban növekedett, eszmélkedett, mert ugyanakkor élénk társasági élet is folyt a családban, így gyermekként korán bepillantott a felnőttek „komoly” világába.

Nehéz években, évtizedekben volt gyermek és fiatal, ugyanakkor kiváló tanárai – például Halápy János festőművész vagy Szentkuthy Miklós író – voltak segítségére, hogy elhivatottsága hamar kialakuljon, és kultúra iránti elkötelezettsége megerősödjék. 1952 és 1956 között tanult az ELTE Nyelv- és Irodalomtudományi Karán, könyvtár szakon. Szakdolgozatát Radnóti Miklósból írta; diplomamunkájához pedig terjedelmes bibliográfiát mellékel, mintegy előre jelezve könyvtárosi és művelődéstörténeti munkásságának egyik irányát, a bibliográfiák készítését. (Ez a bibliográfia egy évtized múltán önálló kiadványként is napvilágot látott: *Radnóti Miklós bibliográfia*, 1966.) Az egyetem elvégzése után az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban helyezkedett el; tíz év után lett az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa – ahol nyugalomba vonulásáig dolgozott mint tudományos munkatárs, majd főmunkatárs. Nem mellesleg 1985 és 2002 között az OSZK *Híradó* felelős szerkesztője is volt.

Okkal állítható, hogy igen sokoldalú érdeklődésű kutató volt, ugyanakkor ez a sokágú érdeklődés mégis csak egy irányba mutatott: a magyar művelődés-, tudomány-, sajtó- és könyvtörténet felé. Aktív munkásságának több mint fél évszázada alatt mintegy ezer rövidebb-hosszabb publikáció került ki a tolla alól. Két kötetet állított össze magyar írók könyvekről, olvasmányaikról szóló vallomásaiból (*Írók könyvek közt. Kortárs magyar írók vallomásai olvasmányaikról*, 1974; *Írók és könyvek. Magyar írók könyvekről és az olvasásról*, 1980). Jelentősek sajtótörténeti munkái, például részt vett a *Külföldi időszaki kiadványok a magyar könyvtárakban a XVII. századtól 1970-ig* című összeállítás elkészítésében (1982), de a témában publikált önálló kötetei és maradandó alkotásoknak bizonyultak (*A tudományos sajtó*

kialakulása Magyarországon [1721–1867], 1994; *Fejezetek a külföldi magyar sajtó történetéből [1853–1920]*, 1999). Munkásságának összegző foglalata pedig a címevel is sokat mondó *Olvas, tanulj, kutass, alkoss!* (2008). Ebben a könyvében tanulmányaiból, cikkeiből adott válogatást, amely egyben tudósi munkásságának credója is volt: emberközeli vallomása könyvről, kultúráról, a kultúra műveléséről, a tudományok hasznáról, de még szépirodalmi, költői kísérletei is helyet kaptak e válogatásban. E kötetéről írta Gyimesi László:

„Ez a mű tisztelgés és aggodalom, múltismeret és jövőteremtési igény, ami egyszerre jellemzi ezt a hiánypótló kötetet: a szakember pontosságával, a műélvező ízlésével, az alkotó igényeivel. Ott a helye az ingyenc olvasók kéz-közeli polcán. Batári Gyula ízig-vérig bibliofil értelmiségi, nem egyszerűen a könyvek barátja, hanem a Gutenberg-galaxis csillagjáró szerelmese.”

Pályáját nemcsak az elmélyült kutatómunka, de a közéleti aktivitás is jellemezte. Évtizedekig tagja volt a Magyar Újságírók Országos Szövetségének, amely 2013 tavaszán Aranytoll-díjban részesítette. Dolgozott a Magyar Orvostörténeti Társaságban mint vezetőségi tag, ugyancsak tagja volt a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságnak is. Munkásságát Zsámboky János-emlékéremmel (1984) és Keresztury-jutalommal (1990) ismerték el.

Élete a könyvek között és a történelem faggatásával telt. Erről így vallott egy Vajda Mártának a *Tollal.hu* portálon megjelent interjúban:

„Vallom, hogy a történelem az élet tanítómestere. Lényegesnek tartom az olvasás, a tanulás, a kutatás, és ezek birtokában magát a hiteles alkotás szerepét. Tehát útmutatásom a fiatal újságírók számára, hogy törekedjenek a múlt megismerésére, az összefüggések keresésére is.”

Akik találkozhattak vele, egy nagyon nagy tudású, ám végtelen szerény embert ismerhettek meg Batári Gyulában. Akitől nemcsak a tudományos kutatás iránti rajongó elkötelezettséget, de a tudomány iránti alázatot is el lehetett tanulni.

Az emlékezés alkalmával vékony, szinte törékeny alakja most is fölrémlik az OSZK folyosóján, ahogy vaskos dossziéval – talán az *OSZK Híradó* aktuális számának kéziratával – a hóna alatt elgondolkodva lépdel, hogy betérjen valamelyik munkaszobába egy-egy kollégához rövid baráti csevegésre vagy éppen újabb kéziratokat kérve az Országos Széchényi Könyvtár lapja számára. A találkozások alkalmával néhány perc alatt is sok mindenről lehetett vele beszélgetni, de legtöbbször könyvekről, versekről – hiszen maga is művelte a lírát –, múlttól és a jelen kérdéseiről. Minden halk mondatában benne volt a beszélgető partnerrel szembeni figyelmesség, a másik véleménye iránti őszinte érdeklődés és a sosem kérkedőn megnyilvánuló hatalmas tudás.

Emléke így marad meg velünk.

Mezey László Miklós

Balázs József író életművének, kultuszának bibliográfiája

„Új hang a fiatal magyar prózairók kórusában – újabb nevet kell – mert érdemes! – megjegyezni az olvasóközönségnek.”

Ezzel a mondattal kezdi a *Magyarok* című kisregény 1975-ben megjelent első kiadásának hátsó borítóján a Magvető Kiadó a szerző, Balázs József bemutatását. És ez a kisregény az első tétele a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár *Balázs József bibliográfia* című, ez év szeptemberében megjelent kiadványának, amelynek összeállítója Babosi László, a könyvtár munkatársa.

Babosi Lászlónak nem ez az első ilyen jellegű munkája, hiszen a 2008-ban Czöbel Minkáról készített ajánló bibliográfiája után 2010-ben jelent meg – szintén a megyei és városi könyvtár kiadásában – egy másik helyi szerzőre, Ratkó József költőre vonatkozó személyi–életrajzi bibliográfiája (ismertetése a 3K 2011. 6. számában jelent meg). A két helyi szerző esetében az a különbség, hogy Ratkó 1936-ban nem a megyében, hanem Pesterzsébeten született, viszont 1951 és 1956 között Nyíregyházán járt középiskolába, itt jelentek meg első diákkori versei. Innen elkerülve majd csak 1960-tól élt ismét Szabolcs-Szatmár megyében, ahol 1964-től 1989-ben bekövetkezett haláláig a nagykállói Krúdy Gyula Járási Könyvtár igazgatója volt. Balázs József viszont úgy (is) helyi szerző, hogy 1944-ben, a mai Szabolcs-Szatmár-Bereg megye területén, az egykori Vitkán (jelenleg Vásárosnamény része) született, ott volt általános iskolás, középiskolába pedig Mátészalkán járt. A pesti egyetemi évek után a fővárosban maradt egészen élete végéig, 1997-ig. Azonban nemcsak születése révén tekinthető „helyi szerzőnek”, hanem amint egyik méltatója, Cs. Nagy Ibolya írta regényeiről a *Hitel* 2006. évi 9. számában:

„Mindegyik a szülőföld, az irodalmi szinten addig jószerivel ismeretlen szabolcsi mélyvilág tükre is egyben, szóljanak bár a történeti vagy közelmúltról vagy éppen, mint a Koportos, az akkori, jelenvaló idő egy kiválasztott szegmensének eseményeiről. Annak tükörképei is egyúttal: a legnagyobb mélységből-szegénységből is felragyognak a szép emberi vonások, a tartás, a morális erő lefegyverző jelei.”

A szülőföld mai lakói is ugyanígy gondolták: Balázs József nevét vette fel 2007-ben a vásárosnaményi könyvtár.

A Balázs József-kötet összeállításakor Babosi László a Ratkó-bibliográfiájánál már jól bevált, logikus felépítésű szerkezetet alkalmazta, részleteiben hozzáigazítva tárgyához, Balázs József munkásságához. Hogy milyen ez a rendszer, arról rögtön a címlap után tájékozódhatunk a tartalomjegyzék segítségével.

A bevezető részek elején összefoglalást olvashatunk Balázs József életéről és munkásságáról. Innen megtudható, hogy már a középiskolában diáklapot alapított

társaival, és ebben jelentek meg első írásai. Filmrendezői szakra jelentkezett (nem vették fel), az ELTE magyar–történelem szakán végzett, közben aktívan részt vett az amatőrfilm-mozgalomban. Egyetemi évei után újságíróként, folyóirat-szerkesztőként tevékenykedett, kisebb filmszerepeket is vállalt, tárcanovellái, regényei jelentek meg (közülük hármát megfilmesítettek), színdarabokat írt. 1976-tól 1994-ig a filmgyárban dramaturg és forgatókönyvíró. A nyolcvanas években súlyos vesebetegség támadta meg, ezért csak részben tudta megvalósítani további irodalmi terveit. Ezt a „szakmai” életrajzot egészíti ki – az író mintegy életközelpbe hozva – egy hosszabb beszélgetés özvegyével, Balázs Józsefné Fodor Katalinnal. Bár nincs jelezve, de bizonyára Babosi László az életrajz megszövegezője, illetve az özvegy kérdezője is. Balázs József díjainak felsorolása után következik a már a bibliográfia érdemi részéhez tartozó egyoldalas, minden szükséges tudnivalót tartalmazó tájékoztatás, mindaz, amit a bibliográfia használatához tudnunk szükséges. Az egyszerűség kedvéért álljon itt a bibliográfia összeállítójának megfogalmazásában a gyűjtőkör meghatározása:

„A bibliográfia a lehetőségekhez képest teljességre törekedve mutatja be Balázs József Magyarországon megjelent nyomtatott, hangzó és mozgóképi formában megőrződött életművét, ennek értelmezését, továbbá a műveiből készített filmeket, színházi darabokat, tévé- és hangjátékot a kritikai visszhangjukkal együtt, valamint azokat az apró hírekből és tudósításokból rekonstruálható és »bibliografizálható« irodalmi és közéletet, amelyben tevékenykedett. Számot adok az író külföldön megjelent könyveiről, viszont a kritikai fogadtatásukról nem, mint ahogyan a műveiből készült filmek külföldi fogadtatásáról sem. Fontosnak tartottam az író halála után kialakult kultusz bemutatását is.”

A bibliográfiában közölt 1580 tétel szinte mindegyike az eredeti dokumentum kézbevételeivel, megtekintésével készült. A külső forrást [*] jelöli a leírás kezdetén. Meg kell jegyezni, hogy nagyon figyelmesen kell ahhoz keresgélni, hogy néhány ilyen tételt találjunk, s ezek is többnyire rádióműsorok leírásai. A közlemények címét szükséges esetben annotáció vagy tartalmi felsorolás egészíti ki, jelezve, ha a dokumentum Balázs Józsefet ábrázoló fényképet tartalmaz. A leírások formája kiválasztásakor bevallottan nem a könyvtári szabványokat, hanem pl. a periodikumok cikkeinek leírásakor Gyurgyák János *Szerkesztők és szerzők kézikönyve* útmutatásait vette figyelembe. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy úgy látszik, hogy a könyvtári, illetve a kiadói gyakorlat – ezen a területen – már véglegesen elvált egymástól. Ennek talán az is oka lehet, hogy a nem „szakmabelik” számára idegenül hathat az adatcsoportok, illetve az adatelemek megjelölésével ellátott bibliográfiai tétel.) Bizonyára szinte az utolsó pillanatig folyhatott a szerkesztői munka, mivel az anyaggyűjtés 2013. június 1-jével zárult le.

Imponáló a több mint száz felhasznált periodikum címjegyzéke, és természetesen megkapjuk az alkalmazott rövidítések feloldását is. E bevezető részek után kezdődik maga, a folyamatos tételszámozással ellátott bibliográfia, amely igazodva az író munkásságának különböző területeihez, négy fő fejezetre tagolódva tematikus, műfaji felépítésű. Egy fejezeten belül az elsődleges besorolási szempont a megjelenési idő, de adott esetben figyelembe vette az összeállító az esemény

időpontját is, mint például az 1962-es érettségire vonatkozó adat az Esze Tamás Gimnázium és Szakközépiskola 1972. évi, jubileumi évkönyvében. Egy mű, egy esemény leírása után, a vonatkozó irodalom élén a hírelés (ha volt ilyen) dokumentumai állnak, ezt követik az ismertetések – szintén a megjelenés éve szerint csoportosítva. A tételek közötti kapcsolatokat a sorszámra hivatkozó belső utalók tárják fel.

A hús alcsoportra bontott első fejezet *Balázs József életműve* címet kapta. Ebben található az önálló kötetek (*Magyarok, Koportos, Fábrián Bálint találkozása Istennel, Az ártatlan, Szeretők és szerelmesek, Az eltévedt tank, A torcellói Krisztus*), illetve azok többes kiadásai és a közvetlenül rájuk vonatkozó irodalom, továbbá a doktori disszertáció együttesen száztíz tételle. Balázs Józsefnek a folyóiratokban, napilapokban megjelent írásain belül külön csoportot képez *Magyar Papírban* közölt ötszáz két közlemény – hű tükreként az üzemi lapnál töltött hatévi munkának. Az életmű különböző műfajai mind ebben a fejezetben sorakoznak bibliográfiai tételként, 1961-től kezdődően: a nyomtatásban megjelent további írások, interjúk, a műfordítások, a kilenc nyelvre lefordított külföldi kiadású művei mellett az amatőr filmjei, a műveiből, illetve az által készített filmforgatókönyvek, a játékfilmek, a tévéjátékok, a rádióműsorok, a filmszereplései, a színházi előadások és végül a megjelent dedikációi és levelei. Ezek a részek nemcsak szimpla leírásokat tartalmaznak, hanem szinte az adott mű „kismonográfiái” is, hiszen Babosi László például egy játékfilm részletes leírása, a hírelés és az ismertetés irodalma mellett megadja a mozi-, illetve tévé-bemutató időpontját, a külföldi bemutatók, a külföldi terjesztés, valamint a filmnek ítelt díjak adatait. Ugyanezeket az adattípusokat megtalálhatjuk a tévéjátékok, a hangjátékok, a filmforgatókönyvek és a színházi előadások esetében is.

A Balázs József életművének értelmezése című, második fejezet hét alcsoportja az önálló műveken és a szakdolgozatokon kívül olyan – különböző műfajú – írások teteleit is tartalmazza, amelyek nemcsak Balázs Józseffel kapcsolatosak, de róla is közölnek fontos információkat, vagy munkásságáról értékes értelmezéseket. Ebben a fejezetben kaptak helyet egyebek között az irodalmi összefoglalók, a hazai lexikonok, topográfiaiak, továbbá a rá vonatkozó filmek, rádióműsorok.

Külön fejezetet képez az egyes művekhez nem köthető tettelekből a *Hírek, tudósítások, dokumentumok* című rész; a bibliográfia záró fejezete pedig *Balázs József emlékezete* címmel az író kultuszáról, a kortársak rá vonatkozó megnyilatkozásairól, az őt ábrázoló fényképekről és az emlékére íródott versekről ad leírásokat.

A kötet végén közölt mutató hasznosan egészíti ki, teszi további szempont szerint visszakereshetővé a bibliográfia tematikus csoportjain belül időrendben található leírásokat. A mutatók tételszámai természetesen a bibliográfiai tételek sorszámára hivatkoznak. Két fő részben lehet keresni. Az első rész az író műveinek mutatója tizenegy műfaji csoportra osztva, amelyekben az egyes művek címe most nem megjelenésük időrendjében, hanem a címük betűrendjében sorakoznak. A mutató másik része egy betűrendes névmutató, amelyben lehetőség szerint feloldásra és egységesítésre kerültek az újságírói névjelzések, kezdőbetűk is.

Természetesen egy ekkora, ilyen szerteágazó, szinte minden lehetséges forrást felhasználó, és a gyűjtőkörbe bevont minden dokumentumtípust regisztrálni igyekvő munkába is belekerülhet néhány kisebb hiba, egy név vagy cím kimaradása a mutatóból, de ez semmit nem von le a mű nagyszerűségéből, a bibliográfia értékes, a felhasználót szinte a végtelenségig kiszolgáló voltából. Ugyanakkor egy külön tanulmányt érdemelne, hogy a jelenleg, illetve a későbbiekben készülő, nyomtatott formában megjelenő személyi–életrajzi bibliográfiáknak mennyire kell, mennyire érdemes kiterjeszteni gyűjtőköriüket. Különösen a Balázs Józsefhez hasonló szerzők esetében, olyanoknál, akiknek életműve több műfajra, több dokumentumtípusra (nyomtatott művek, színházi előadások, rádió, tévé, film) terjedt ki. Kérdés, hogy kell-e, szükséges-e a leírandó tételek közé besorolni egy mű videokazettás, DVD-s kiadványait; kell-e, szükséges-e feltüntetni a bibliográfiában regisztrált folyóiratcikkek esetleges online elérhetőségét, vagy a legfontosabbnak ítélt internetes forrásokra való hivatkozást.

Nagyszerű teljesítménynek tartom Babosi László munkáját, amelyet minden olyan kolléga, aki helyi vonatkozással bíró alkotóművész életét és munkásságát bemutató bibliográfiát szándékozik készíteni, haszonnal tanulmányozhat. Ugyancsak dicséretes, hogy a közreadó könyvtár *Olvasópont* elnevezésű blogjának *Játék a könyvtárban 2013/5.* című részében, közvetlenül a megjelenés után már feladványt tett közzé a Balázs József bibliográfia megjelenése apropóján (<http://www.mzsk.hu:81/?p=595>) – rávezetve evvel is az olvasókat, a könyvtár honlapját meglátogatókat a kiadvány használatára. És ha már egy webhelyet említettem, úgy gondolom, hogy talán a könyvtárak helyismereti munkatársai felvállalhatnák (és bizonyára több helyütt fel is vállalják), hogy figyelemmel kísérik helyinek minősített személyeik, szerzőik internetes anyagát, például a Wikipédiában kiegészítik a személyre–szerzőre vonatkozó irodalmat az olyan és hasonló bibliográfiák adatával, mint amilyent most kézbe vehettünk.

Összességében elmondhatjuk, hogy Babosi László kitűnő személyi, életrajzi bibliográfiája mind helyismereti, mind pedig irodalomtörténeti vonatkozásban méltó emléket állít Balázs József „helyi szerző”-nek, annak az írónak, alkotónak, aki krisztinavárosi emléktáblájának fölirata szerint így fogalmazta meg ars poeticáját:

„Azokról az emberekről akartam beszélni, akik nem tudtak beleszólni sorsuk alakításába”.

(Balázs József bibliográfia. Összeállította Babosi László. Nyíregyháza, Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, 2013. 176 p.)

Kégli Ferenc

Köszöntőkötet Bényei Miklós tiszteletére

A liber amicorum, a (tudományos) könyvkiadás e szép és különleges műfaja igazán papírra kívánczó kiadványtípus. (Az ezredforduló utáni években természetesen ezen a területen is gazdagodott a formai kínálat a webfestschriftek megjelenésével.) A köszöntőkötetnek nemcsak tartalmában, hanem kivitelezésében is törekednie kell a reprezentativitásra, a nagy hírű kutató, oktató, intézményvezető vagy tudományszervező munkásságához méltó megjelenésre. A Bényei Miklós életműve előtt tisztelgő, *A könyvtártörténettől a jövő internetéig* címet viselő könyv szerkesztőjének, Boda Istvánnak különösen összetett feladat jutott, hiszen az ünnepelt mindegyik szerepben jelentőset alkotott.

Az 1943-ban született Bényei Miklós 1966-ban szerzett történelem–könyvtár szakos diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Ezután 1979-ig a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár munkatársaként dolgozott, ahová tízéves kitérőt követően 1989-ben tért vissza. 1996-tól 2005-ös nyugdíjba vonulásáig az intézmény igazgatóhelyetteseként működött. 1974 óta folyamatosan oktat a Debreceni Egyetemen, 1994 óta az egri tanárképző főiskolán, 1999 óta a debreceni református tanítóképző főiskolán. 1990 és 1998 között a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) Bibliográfiai Szekciójának elnöke, 1998-tól 2007-ig az MKE elnökségi tagja volt. A szakma segítségét oktatóként, kutatóként, szak- és szerkesztőbizottságok, illetve a Kovács Máté Alapítvány kuratóriumának tagjaként nyugdíjazása óta is töretlenül folytatja. Mindezek mellett Bényei igen termékeny szerző: hatvanadik születésnapja alkalmából napvilágot látott személyi bibliográfiájának tanúsága szerint 1964 és 2002 között közel ezeregszáz tételenyi írás, szerkesztés, összeállítás, előadás vagy lektorálás fűződik a nevéhez. Mint a tiszteletkötetben közreadott autobiográfiájából kiviláglik, az elmúlt tíz évben több mint kétszáz publikáció jelent meg tőle vagy róla és írásairól, válogatott előadásainak száma pedig megközelíti a hatvanat. *Kossuth Lajos és Debrecen* című értekezésének megvédésével 2008-ban elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia doktori fokozatát. A fontosabb könyvtárszakmai elismerések közül 1998-ban megkapta a Szinnyei József-díjat, 1999-ben pedig a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Emlékérmét. Helyismereti munkásságáért 2005-ben Kertész Gyula-díjjal, honismereti tevékenységéért 2006-ban Bél Mátyás-émlékéremmel, a közgyűjtemények szolgálatáért 2009-ben Széchényi Ferenc-díjjal tüntették ki. Tavaly Debrecenben konferenciával tisztelegtek munkássága előtt.

A Festschrift anyagát három fejezetbe sorolta a szerkesztő, Boda István. Az első a rendszerváltozás utáni hazai könyvtáros- és segédkönyvtáros-képzés történetéből és jelenéből ad szemelvényeket. Bazsa György cikke a debreceni egyetemen folyó informatikus könyvtárosképzésről 1991-ben publikált tanulmányának újra-

közlése. Mostani megjelentetését az indokolja, hogy Boda István a kötet számára megírta a folytatást. Ebből kiderül, hogy a – többek között Bényei Miklós segítségével kidolgozott – tantervben kezdettől fogva kiemelt szerepet kapott az informatika. A „debreceni modellben” inkább az informatikai–informatótechnológiai tárgyakra helyezik a hangsúlyt a hagyományos tudásterületek helyett. Pálvölgyi Mihály, Murányi Péter és Bognárné Lovász Katalin írása a Nyugat-magyarországi Egyetemen folyó könyvtáros-mesterképzési tapasztalatokról ad számot. Szombathelyen 2009 óta információ- és tudásmenedzsment szakirányon tanulhatnak az MA-képzésben részt vevő hallgatók. Az oktatásban eredményesen alkalmazzák a könyvtár szakon négy évtized alatt felhalmozódott képességfejlesztési tapasztalatokat és a neveléstudomány legfrissebb eredményeit. Különösen erős az 1983 óta folyamatos angol szaknyelvi oktatás. Lengyelne Molnár Tünde és Kis-Tóth Lajos az egri könyvtárosképzés két évtizedét vette górcső alá. Itt – az országban egyedülálló módon – 2002 óta távoktatás is folyik. Bár a bolognai rendszer bevezetésekor három (iskolai könyvtáros, információbróker és webpublikátor) szakirány közül választhattak a diákok, ma már világosan látszik, hogy – Debrecenhez hasonlóan – itt is az informatikai jellegű tárgyak fogják meghatározni a képzést. Szerafinné Szabolcsi Ágnes cikke szerint a Nyíregyházi Főiskola oktatói nap mint nap szembesülnek az egyszakosság hátulütőivel. A szerző az online információkeresési kurzuson tapasztaltak alapján arra a megállapításra jutott, hogy a hallgatók nehézségeit elsősorban az általános műveltségükben mutatkozó hézagok és elégtelen angol nyelvi ismereteik okozzák. Bartos Éva és Hangodi Ágnes – először éppen a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*ban publikált – tanulmánya Bényei Miklós és a Könyvtári Intézet együttműködésének állomásait tárgyalja. Ennek első eredményei a *Továbbképzés felsőfokon* című sorozat számára készített kötetek voltak. Bényei később részt vett a könyvtárospálya vonzóbbá tétele érdekében megalakult bizottság munkájában, a segédkönyvtáros-képzés rendszerének előkészítésében és a helytörténetírás módszereivel foglalkozó akkreditált továbbképzési program kidolgozásában.

A könyv második blokkja könyvtár- és művelődéstörténeti tárgyú szövegeket közöl. Sipos Anna Magdolna tanulmánya a gyűjtemény egyik legeredetibb témájával szolgál: a múlt századfordulós hazai könyvtári szakma irodalmi tájékozottságát vizsgálja a *Magyar Könyvszemle*, a *Múzeumi és Könyvtári Értesítő* és a Ferenczi Zoltán-féle összegzés, *A könyvtártan alapvonalai* hivatkozásai tükrében. A gazdagon adatolt írás egyebek mellett árnyalja az elődeink szakirodalmi ismereteiről szóló eddigi tudásunkat, amikor kimutatja, hogy a német nyelvű munkák mellett hasonlóan fontosnak tekinthetők a franciák és mellettük az angol és az olasz nyelvű források sem elhanyagolható szerepet játszottak. Barátné Hajdu Ágnes cikke az „olvasókörök városa”, Hódmezővásárhely két világháború közötti társadalmi egyleteinek rövid ismertetését adja, majd a Csongrád Vármegyei Általános Tanítóegyesület történetét foglalja össze részben újonnan feltárt kútfők alapján. Czeglédi László a radványi Radvánszky-könyvtár háromévszázados, a XVII. század elejétől a XX. század első harmadáig szóló történetét választotta témájául. Manapság a fénykorában több ezer kötetes bibliotékának csupán a töredéke kutatható a beszercebányai állami levéltárban. Goda Éva rövid esszéje a Széchenyi István tevékenysége nyomán szárba szökkenő reformkori egyesületi életet mutatja be. Agárdi Péter

dolgozata József Attila és az 1937–1938 folyamán működött Márciusi Front viszonyát taglalja három forrás, kitüntetetten a költő *Van-e szociológiai indokoltsága az új népies iránynak?* című cikke alapján. A *Hazám* szonettciklusáról pedig kimutatja, hogy ez tekinthető a József Attila és a Márciusi Front közötti közös nevezőnek. Dani Erzsébet a kulturális emlékezet identitásmegetartó erejéről értekezik a kovásznai születésű Ignác Rózsa *Anyanyelve magyar* című, a két világháború közötti Kolozsvárott játszó regényét elemezve. A művelődéstörténeti blokkot Szabó Józsefnek egy, a könyvtörténetet a matematikával elegyítő kis szövege zárja.

A harmadik fejezetbe a könyvtárügy aktuális kérdéseit boncolgató írások kerültek. Koltay Tibor a lokalitásnak a globalizációban, illetve a dilettáns, az amatőr és a hivatásos kutatóknak a hely- és honismereti tevékenységben játszott szerepét vizsgálta meg bő irodalmon alapuló cikkében. Nyiri-Müller Zsuzsanna tanulmánya Európa legrégebb szakkönyvtárát, a gazdaság-, a társadalom- és a jogtudomány irodalmát gyűjtő hamburgi Commerzbibliotheket mutatja be. A szerző szerint a közel háromszáz esztendő intézmény jövőjének záloga a jól képzett, segítőkész személyzet, a mintaszerűen gyarapított, az interneten hozzáférhetetlen szakállomány, valamint a csendes, elmélyült kutatómunkát és a közös információfeldolgozást egyaránt lehetővé tevő belső elrendezés. Tanyiné Kocsis Anikó az új könyvtári szolgáltatásokról és ezek népszerűsítési lehetőségeiről készített vázlatot, kövendő példaként említve a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárat, valamint a kisvárdai, a győri és a tiszaföldvári könyvtárat. Nagy László a humanisztikus vezetés technikájának alapjait összegezte. A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár nyugalmazott igazgatója szerint a jó vezető ismérvei közül a szenvedélyesség, a „populista” stílus és a fegyelmezett felelősség mellett nem hiányozhat a hivatástudat és a szakmai alázat sem. Eszenyiné Borbély Mária a debreceni megyei könyvtárban eddig három alkalommal, 2007-ben, 2008-ban és 2012-ben végrehajtott szervezeti önértékelés főbb eredményeit gyűjtötte csokorba. A felmérés során öt szervezeti adottságra vonatkozóan gyűjtöttek adatokat az EFQM-modell (European Foundation for Quality Management = Európai Minőségirányítási Alapítvány) alapján. Tóth Erzsébet Mátyás király könyvtárának történetét és utóéletét foglalta össze a kötet számára. A világhírű gyűjtemény 2005 óta az UNESCO Világemlékezet Listáján is szerepel. A Bibliotheca Corviniana kincsei közül eddig kilencvenkettőt digitalizáltak. A kötetzáró tanulmányt Tóvári Judit készítette a kulturális örökséget az információs társadalom felől érő kihívásokról. A cikk részletesen bemutat két kulturális óriásprojektet: az Európai Unió Bizottsága által támogatott *Europeanát* és a washingtoni Kongresszusi Könyvtár által működtetett *American Memory* nevű digitális gyűjteményt.

* * *

A kötet változatos tartalmának ismertetése után sajnós, nem hallgathatom el a tördelést és a korrektúrát, pontosabban az utóbbi valószínűsíthetően teljes hiányát érintő kifogásaimat.

A könyvben – finoman szólva szokatlan módon – a sorkizárt szedés ellenére egyetlen sorvégi elválasztás sincs, ami egyfelől helypazarló, másfelől kócos, sokszor kifejezetten zaklatott szedéstükröt okozó megoldás.

Ennél is zavaróbb a szövegben éktelenkedő, meghökkentő mennyiségű helyesírási hiba.

Korántsem csupán tipográfiai kérdés a kötőjel („-”), a nagykötőjel, gondolatjel vagy félkvirtmínusz („-”) és az angolból átvett, a magyar helyesírás által nem ismert em dash vagy kvirtmínusz („—”) önkényes használata. A valamettől valameddig viszonyt és a népnevek kapcsolatát jobbra kötőjellel jelöli (56.: „2003-2007”, 142.: „román-magyar viszonylat”), a mellérendelő és a jelöletlen összetételekben kötőjel helyett nagykötőjelet alkalmaz (34.: „kutatás-fejlesztés”, 46.: „Bologna-rendszerű”, 63.: „humán erőforrás-fejlesztési”), a tagmondatokat gondolatjel helyett em dashsel választja el egymástól a kötet. A tulajdonnevek és az ezekből képzett kifejezések leírása (40.: „Európai Unió”, 43.: „Malaysia-ban”, 78.: „New-York”, 84.: „Magyar Könyvszemléjéhez”, 119.: „Kossuth-ot”, 218.: „Europeanaban”, 224.: „Santa Fe-ben”) is bőven hagy kívánnivalót maga után. Egy avatott korrektor figyelmét nem kerülte volna el az „iskola könyvtáros” (41.), a „pedagógus képzés” (60.), az „asszisztens képzés” (62.), a „könyvtáros asszisztens képzés” (63–64.), a „kérészes életű” (81.), a „tízedik” (167.), a „workshop-on” és a „[Nagy-Britannia] járt elől” (224.) sem.

* * *

Összegzőként elmondható tehát, hogy bár a gyűjtemény legjobb írásainak érnyei feledtetni tudják a gyengébbek gyarlóságait, és a tartalommal végső soron elégedett lehet a borítótól borítóig lapozgató olvasó, a könyv készítése során – legalább az alkalom és az ünnepezt tudós formátuma, műveinek hallatlan igényessége és akribiája miatt – mindenképp nagyobb odafigyelésre, műgondra lett volna szükség.

(A könyvtártörténetről a jövő internetéig. Tanulmányok a 70 éves Bényei Miklós köszöntésére. Szerk. Boda István. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2013. 271 p.)

Rózsa Dávid

Kettős kötés

Bevallom, nem szeretem a születésnap i köteteket. Tartok tőlük, mert általában a bennük található tanulmányok és cikkek nem egységesek, szétszórtak, sokszor unalmasak és néha alig találok bennük valami figyelemfelkeltőt. Általában ezek arra jók, hogy egy kutató a saját munkájához találjon valami utalót, a szerzők pedig valahol le tudják adni sok esetben fiókból előhúzott írásait. Ezeket a köteteket általában nem is szokták végigolvasni. Néhány oldalért pedig miért akarnánk megvenni egy egész kötetet?

Balogh Mihály születésnap i kötetével azonban valahogy más a helyzet. Kézbevétele után bárhol nyitottam bele találomra, mindig valami érdekesre és olvasmányosra bukkantam és utána alig tudtam letenni, jobbára csak nyolc hónapos kisfiám újabb mutatványai szakították meg rövid időre egy-egy fejezet végigolvasását. Balogh Mihályról nagy tisztelettel szólnak ismerői, azok is, akik e tisztelegő kötetbe nem jutottak be, és meg kell jegyezni, bőségesen vannak. Amióta a könyv kezemhez jutott, többekkel beszélgettem róla, és kizárólag elismerő szavakat hallottam. Az itt található írások pedig alátámasztották ezeket a véleményeket.

Ki is Balogh Mihály? Sokan vannak, akik talán nem tudják, hogy ki, milyen óriási munka és tenni akarás áll egy-egy kezdeményezés mögött. Vannak a könyvtáros szakmának elismert „nagy öregjei”. Ő közékük tartozik. Néhány címszót mégiscsak érdemes mondani, aminek persze Balogh Mihály nem örül, mert nem szereti a skatulyákat, de az emberek sok esetben mégis ezekből húzzák elő ismereteiket. Néhány katalóguscímszónak beillő hívó szó, fogalom, amik köthetők Balogh Mihályhoz: Kunszentmiklós és Dunavecse története, a *Bakér Mente, Könyv és Nevelés* (újraindítója és főszerkesztője), *Mesterek és tanítványok* sorozat, *Tudós tanárok – tanár tudósok* sorozat, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum vezetése, Magyar Pedagógusok Háza program, Magyar Könyvtárostanárok Egyesülete, helytörténetírás, Petőfi-kutatás... és lehetne sorolni tovább az ilyen címszavakat.

Joggal kérdezhetjük, mit takar a cím, miért kettős a kötés. Erre Balogh Mihály adja meg a választ:

„Írásaim egyik része a könyvtárak világáról vall. Tanárból lettem iskolai könyvtáros, valamikor az »emberéletnek útjának felén«. Mindig tanár is akartam maradni a könyvtárban, mindig könyvtárostanárnak tartottam magam. Ezért a kettős kötésért megszenvedtem. (...) Írásaim másik fele vallo- más a szülőhelyemről, Kunszentmiklósról, ahol otthon vagyok, ahol hetven éve élek. (...) A kettős kötés írásai erről is, arról is számot adnak. (...) Néhány írás egyszerre szól Kunszentmiklósról, iskoláról, könyvtárról. Ők a legked- vesebbek.”

Azonban a kötés nemcsak ezért kettős, hanem azért is, mert nemcsak ember és szakma, hanem egy jó ember és a barátok, illetve tisztelők szoros kapcsolatáról is

szól ez kötet. Az írások egy része is úgy lett kötetbe szerkesztve, hogy reflektáljanak Balogh Mihály egy-egy írására.

Bódi Szabolcs – egykori tanítvány, jelenleg Kunszentmiklós polgármestere – előszót helyettesítő lírai köszöntőjét Szabó Sándor 2001-ben elhangzott laudációja követi, amely az ünnepelt Pro Schola kitüntetése alkalmából hangzott el. Mind ezt Balogh Mihály folytatja önvallomásos pályarajzzal. E három írás képet formál szellemiségéről és jól érzékelteti a kettős vagy akár hármas kötést, kötődést is, amely egy küzdelmes, de sikeres pályáivet vetít elénk, amely a „Tanár Úrról” a könyvtárosról és az OPKM vezetőjéről, illetve a „szentmiklósiról” és a helytörténetírőről szól.

Ez után évszámokba foglalt szakmai életrajza következik, majd egy bibliográfus számára jó olvasmány: Balogh Mihály műveinek bibliográfiája – Dömsödy Andrea összeállításában –, amelyről Balogh Mihály néhány oldallal korábban írja: „*Magam is megdöbbentem a bő másfélszáz címen, köztük a tíz könyvön*”. Sajnos, én mégis hiányosnak tartom. Ha csak a szakmát és a két kötést, a könyvtárakat, a pedagógus munkát és a helytörténetírót nézem, akkor elég és sokat segít a tájékozódásban. De van egy harmadik és sokadik (nem sorrendben értve) kötés is Balogh Mihály életében, ami korai írásaiban is megnyilvánult, ez a sport, a foci szeretete. Maga is nyilatkozta másutt, hogy a '70-es években kezdett publikálni alkalmi újságíróként, eleinte a sport rovatban, és egy sport témájú tárcájával egy alkalommal tíznapos utat is nyert a Szovjetunióba... De nemcsak ezek hiányoznak, hanem a *Petőfi népében* és az *Alföldi lapokban* megjelent írásai, és a jövő Kunszentmiklóst kutató helytörténészei hiába keresik majd ebben a bibliográfiában, hogy a *Bakér Mente – Kunszentmiklós párti lapban* (e lapnak alapítója és társzerkesztője volt) milyen írásai jelentek meg és mikor? Ez utóbbiról tájékoztat ugyan a bibliográfia, de részletekbe már nem megy bele – sajnos. Balogh Mihály munkásságának összekepe ezekkel lenne teljes, s egy életpályát is ezáltal lehetne teljességre törekedve felrajzolni.

Ezt a fejezetet követi néhány köszöntő, ezek a sokoldalú Balogh Mihály néhány jellemzőbb oldaláról ismertetnek meg minket. Varga Katalin, aki Balogh Mihályt követte az OPKM főigazgatói székében, a Magyar Pedagógusok Háza programot mutatja be nekünk, amelynek megálmodója Balogh Mihály volt. Kalmárné Morcsányi Rozália pedig a Magyar Könyvtárostánárok Egyesülete élén végzett munkájáról ír elismerő szavakat. Érdekes és figyelemreméltó néhány mondata: „*A mai pedagógiai folyamatokba még nem épült be megkerülhetetlenül a könyvtárhasználat*” – adja Balogh Mihály szájába a mondatot, majd alább megjegyzi, igaza volt Balogh úrnak! „*Majd ha az oktatás döngeti a könyvtárak ajtaját és követeli az egyre újabb és szélesebb körű szolgáltatásokat, akkor talán az oktatásirányítás is javítja majd a könyvtári feltételrendszert.*” Bege Nóra köszöntője már nem ilyen tárgyilagos. Ő snittekét vetít elénk. Aki ismeri munkásságát, tudja, hogy képei milyen beszédesek és milyen gazdag érzélem- és gondolatvilágot közvetítenek. A „snittjei” valami hasonló montázsokat és el nem készült fotókat próbálnak elénk varázsolni saját életéből, Balogh Mihállyal való találkozásaiából, gyermekkorától, azon az úton, ami Balogh Mihály segítségével a fotózás világa felé vitte.

Nemrégiben még Balogh Mihály köszönthette Jáki Lászlót a pedagógiai könyvtáros szakma másik nagy öregjét, most azonban Jáki László írt személyre szóló köszöntőt:

„Kapcsolatunknak mély, közös gyökerei vannak. Én öregen, Te még fiatalon, de mindig akarunk valamit: akarjuk a jobbat, mert akármilyen szinten is, de valljuk, hogy tennivalónk a tudományért, a pedagógiáért, a közösségért, és talán nagyképűen, az országért.”

„Néhány héttel az 1990-es országgyűlési választások után Balogh Mihály az alábbi ötlettel lepett meg a kunszentmiklósi gimnázium könyvtárában: »– Béla, csináljunk egy lapot! Egy rendes lapot!« A hangsúly a rendes szón volt.” – Kezdi köszöntőjét Sitkei Béla, aki a *Bakér Mente* című, immár huszonnégy évfolyamot megélt kunszentmiklósi lap korai történetébe kalauzol minket, felelevenítve benne a lap és Balogh Mihály kapcsolatát.

Ezt barátja, egykori tanár kollégája és a *Felső-Kiskunság – Dunamellék: helyismereti olvasókönyv*ben szerzőtársa, Szabó Sándor köszöntője és visszaemlékezése követi. Majd Tölgyesi József, e kötet szerkesztője, a Kodolányi Főiskola docense – aki nemrégiben kapott rangos állami kitüntetést több évtizedes honismereti és helytörténeti munkásságáért – köszöntő sorai és emlékmorzsaí következnek.

Mindezek az írások ízelítőt adnak egy szép pályáról, egy nem érdektelen életút-ról, egyvalakiról, aki közülünk, könyvtárosok közül került reflektorfénybe. Kovács László írta 1929-ben a *Páosztortúzb*ben megjelent *Benedek Elek* című nekrológijában: „*Benedek Elek sokkal több és nagyobb, mint a művei.*” Balogh Mihályról ugyanez mondható el, és ugyanez derül ki a köszöntő szövegekből is, hogy ő több mint az írott munkássága, mert nemcsak írásait adja és adta át nekünk, hanem a szellemiséget is, amelyet magában hordoz, és amely meghatározta őt és általa a környezetét is.

A kötet következő két nagy egysége Balogh Mihály két kötődéséből és az ebből fakadó írásokból merít.

Első kötés a könyvtárak és a pedagógia világa.

1999-ben indult újra útjára a *Könyv és Nevelés*. Ezen újraindulás *Lectori salutem*jével kezdődik ez az egység. A továbbiakban Balogh Mihály legjobb könyvtár-pedagógiai írásaiból olvashatunk válogatást. Mindig érdekes, hogy az a bizonyos „*nagy villanás*”, amikor az ember elkezd olvasni, mikortól öröm, mikortól faljuk a könyveket, és mely művekkel jön el? Balogh Mihálynak itt olvasható egy kedves önvallomása, majd a könyvtárostánárság rejtelseibe és szépségeibe kalauzol minket.

„*Van egy farmom Dániában*” – ahol az iskola van a könyvtárban. Az érdekes cím a dániai iskolai könyvtárakról egy szakmai út megfontolandó tapasztalatait meséli el. „*Az iskolai könyvtár Dániában tényleg olyan, mint az iskola. (...) alig ha van még egy hely ezen a világon, ahol ez a két intézmény ennyire egymásba hatolna. Persze, hogy nagyobbak az iskolai könyvtárak, de nem ez a lényeg, hisz földrajzilag azért a könyvtár van az iskolában ott is. Am, ha a »szellemi tartalom« a bennük végzett munka és tanulás-tanítás anyaga és módszerei felől közelítjük meg, a dán szisztémára pontosan ráillik az a szellemes paradoxon, hogy az iskola van a könyvtárban.*” – Érdekes és megszívlelendő példát olvashatunk, kár hogy ez

az írás általában csak a könyvtárosokig jut el és nem olvasták és olvassák tanárok és iskolaigazgatók, nem beszélve az oktatás akkori és jelenlegi irányítóiról. A következő írásban Győri Gáspárról, Magyarország egyik legelső könyvtárostánáráról emlékezik meg, és közben arra is keresi a választ, hogy „*húsz évvel Győri Gáspár halála után vajon az általa megálmodott és megvalósított könyvtár képére formálódtak-e az iskolai könyvtárak? Modell lett-e a Táncsics Gimnázium könyvtára?*” A továbbiakban mexikói és római könyvtárak világával ismerkedhetünk, (korábban mindkettő hosszabb cikksorozatban jelent meg), majd az OPKM élére vezető útból, az OPKM-mel való korai kapcsolatból kapunk egy olvasmányos bevezetőt.

A második kötés: Szentmiklós és a helytörténetírás, illetve honismeret. Kiskunság, Kunszentmiklós a szülőföld, ahol Balogh Mihály kisebb kitérőkkel – mint pl. az OPKM vezetésének nyolc éve – élete legjavát töltötte. A táj, a szűkebb haza, a lokálpatriotizmus Európában az emberi kapcsolatok egyik meghatározó eleme. Sokan szeretnének valami többet tudni környezetükről és szeretnék belehelyezni magukat annak történelmébe, annak részévé válni. A legtöbben csak érdeklődéssel hallgatják mások elbeszéléseit. És kevesen vannak azok, akik beleássák magukat a helyi múltba, és előbányásszák régmúlt idők történeteit, illetve ragasztgatják egymás mellé a történelmi mozaikkockákat. Balogh Mihály igazi mesélővé vált, nem esve át a ló másik oldalára, azaz a szakmaiságot egy cseppet sem nélkülözve. Élvezet olvasni a történeteit. Úgy húsz-huszonöt éve jómagam is néhány éven keresztül rendszeres útutazója voltam ennek a vidéknek, megszerettem a tájat, bár akkor még alig tudtam valamit mindabból, amit itt Balogh Mihály egybehordott. A táj és kultúrtörténete általa most egybeforr. A *Felső-Kiskunság – Dunamellék* a „*Kis Haza*” világról helyismereti olvasókönyvet írt kollegájával, Szabó Sándorral, neki juttatva a természettörténeti és természetrajzi területeket. Összességében nagyon szép eredmény született, amellyel a 16-18 éves diákok helyismereti tudását kívánták előmozdítani, de idősebbekhez is szól a kiadvány. A pozitív értékelés nem is váratott magára, hamarosan úgy kezdték emlegetni e kötetet, mint új műfajt a helyismereti irodalomban, és nem sokkal később Gyöngyös városa is hasonló módon dolgozta fel saját helytörténetét. Dunavecse történetének megírására már felkérés útján került sor. Mindkettőből rövid, de szemléletes ízelítőt talál a kötet szerkesztője.

A táj és a benne élő ember szétválaszthatatlan részei egymásnak. Egymásra épülnek a bennük hagyott nyomok. Az, amit az ember tesz a táj átfarmálásával, de az is, ahogy a kultúrtáj és a benne élők is nyomot hagynak az emberben. Balogh Mihály mesterévé vált a táj és az ember kapcsolatának és összefüggéseinek megírásában. Kunszentmiklós és Petőfi kapcsolatának olvasása igazi csemege még azok számára is, aki úgy gondolják, hogy Petőfi „lerágott csont”. Nála megelevenedik a táj. Helyismereti oknyomozásaiban a körvonalak kiélesednek, és magyarázatot kapunk azokra a megfoghatatlan kérdésekre, amik bujkáltak bennünk, sejtettük, hogy némelyeknek valahogy máshogy kellett lenniük, de magunk sem tudtuk, hogy merre keressük a nyitját. Például Petőfi életrajzának Kunszentmiklóstra eső fejezeteivel kapcsolatban a dicstelen követválasztás okainak vizsgálatánál az események menetét azok helyi sajátosságaiból vizsgálja, és következtetéseivel a régi nagy Petőfi-kutatókat biztos alapon cáfolja, nem kisebbeket, mint Illyés Gyula.

Mindaz, amit Balogh Mihály elénk tár, Kiss Gy. Csaba szavaival élve: „*Új adatait, következtetéseit nem mellőzhetik ezután sem a történészek, sem az irodalomtörténészek.*” És valljuk be, már mi, halandó könyvtáros olvasók sem.

A továbbiakban Bors Károlyról avagy Mészöly Dezső kunszentmiklósi kötődéséről olvashatunk, és egy érdekes irodalom- és művelődéstörténeti nyomozás részesévé is válunk a diák Molnár (akkor még Neumann) Ferencről származó ez idáig ismeretlen könyvatos *Olvasókönyv* kapcsán, amelyet poétikatanára, Baráth Ferenc óráihoz írt. Érdemes megjegyezni, hogy e kötetben más hasonló érdekes nyomozások részesévé is válhatunk, többek közt megtudhatjuk, hogy volt-e Petőfinek másik fia, és ki lehetett Petőfi Pisti!?

Az utolsó írás mindegyik mástól különbözik. Nem helytörténet, és mégis az. Kis magyar valóságba, az elvándorlás, a nyugati, a részben feketemunka mókuskerekének világába vezet bennünket. Szomorú végpont. Két főszereplője meséli a történetét, és a végén valami mégis „hazavezet”. „*A jövő?*” – teszi fel magának a kérdést J. Ő megtelepedne kint szívesen, de hát a család húzódozik... G. viszont eleve ellene van. „*Én soha! Megtapadni kint? Húsz év múlva is csak ausländer vagy. Különben is megrögzött k-i vagyok. Akárhonnan megtalálom az utat – hazafelé.*”

Kiveszőfélben van ma már a nem reklámcélú könyvajánlás, én most mégis megpróbálkozom vele. Ajánlanám ezt a könyvet nemcsak könyvtárosoknak és helytörténészeknek, na meg „szentmiklósiaknak”, hanem mindazoknak, akik az olvasásban még kellemes időtöltést találnak, és közben élvezik, ha újabb ismeretekkel gyarapodnak.

(Kettős kötés. Tiszteletkötet Balogh Mihály 70. születésnapjára. Szerk. Tölgyesi József. Kunszentmiklós, 2013. Kunszentmiklós Város Önkormányzata, 208 p.)

Perjámosi Sándor